

• IV. ÉVFOLYAM •
1914

JULIUS
MEGJELENIK
MINDEN HÓ-
ELSEJÉN.

ÚJ ÉS JÖVŐ

• ZSIDÓ IRODALMI MŰVÉSZETI TÁR-
SADALMI ÉS KRITIKAI FOLYOIRAT •
AZ ORSZÁGI KULTURBIZOTTSÁG KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL TERKEBZTI

• DR. PATAI JÓZSEF

TARTALOM.

Dr. Hevesi Simon: Művészet a zsidó temetőben	357
Dr. Patai József: Báro Kohner Adolf műgyűjteménye	360
Szász Menyhért: Szomorú esők . . . (Vers)	364
Kármán Henrik: Hónaposszobában. (Vers)	364
Lengyel Ernő: Az utolsó gettó	366
Somlyó Zoltán: Levél. (Vers)	372
Héber népdal. (Kotta)	372
Dr. Schweiger Lázár: Lazarus Ruth (Nahida Rémy).	373
Abádi Imre (Jeruzsálem): Egy zsidó faluba tévedtem	378
SZOCIÁLIS MUNKA.	
Dr. Szabó Géza: Az OMIKE ötödik éve	381
A zsidó cserkészekért	383
Dr. Singer Leó: Szemelvények a Legendák könyvéből	384

TOLLHEGYRŐL.

„Rituális laboratórium“, Zsidómentes légszusz, Zsidó országgyűlési képviselők, Liman stb.	385
---	-----

REGÉNY.

Kaczér Illés: Khatrit, az egyiptomi asszony	386
---	-----

KRÓNKA ÉS SZEMLE.

Olvasóink figyelmébe, Az OMIKE új pártfogó tagjai, Asis Domet stb.	391
--	-----

ÚJ KÖNYVEK.

Kaczér Illés: Gileád, Hajdu Miklós könyve. Ujvári Péter regénye: Földanyánk lovagjai stb.	396
---	-----

SZERKESZTŐI ÜZENETEK. HIRDETÉSEK. KÖZGAZDASÁG.

ILLUSZTRÁCIÓK:

Fényes Adolf: Báro dr. Kohner Adolf arcképe (1913). (Műmelléklet)	
XIII. századbéli gót stílus oroszlán (olasz márvány). Barbár fej. Antik szarkofág-sarok, II. század (római)	359
Bécsi és Capodimontei porcelláncsoport	360
R. Anning Bell „Adagio“	361
Hall sarok	362
Hall oldal	362
Férfiszoba-szekrény	363
Kissalon-sarok	363
Férfiszoba-sarok	365
Fr. Uhde: Das Heideprinzesschen.	366
Kernstock: Anya és gyermeke	367
XIV. Lajos-korabeli boule-szekrény	368
Lányi Bertalan: Nehéz út	369
Georg Minnet: Női mellszobor. Az asztalon bécsi csoport	370
Corot: Dupuy-Parlier arcképe	371
Nahida Rémy. (Arckép)	373

Hall, kandalló-sarok	374
Zene-salon, Telca E. Bethovenjével	375
Fritz Thaulow: Nyári est Norvegiában	376
Axel Gallen: Báro dr. Kohner Adolfné arcképe	377
Empiré bronz óra. Alabástrom empiré óra (középen). XVII. századbéli kínai óra bronzdiszítésekkel	378
Különböző korbelt metszett kövek	379
Kissalon-szekrény különböző keramikával. Fent Courbet „Tengeri tájkép“-e	380
Díványsarok vázakkal és Max Klinger bronzszobrával	382
Filigrán művű óra. XIX. századból (1840 körül)	383
Vitrin különböző porcellánokkal	384
XVII. századbéli augsburgi berakott német szekrény, rajta faszobor, német XVI-XVII. század	384
Dr. Flesch Armin. (Arckép)	394
Dr. Hajdu Miklós. (Arckép)	396

FÉNYES ADOLF: BÁRÓ DR. KOHNER ADOLF
ARCKÉPE (1903).
(BÁRÓ KOHNER MŰGYŰJTEMÉNYÉBŐL.)

ADOLPHE FÉNYES: PORTRAIT
DU M. LE BARON ADOLPHE KOHNER (1903).
(DE LA COLLECTION DU BARON KOHNER.)

Supplément de la „Mult és Jövő”

A Mult és Jövő műmelléklete.

MULT ÉS JOVO

ZSIDÓ · IRODALMI · MŰVÉSZETI · TÁRSADALMI · ÉS · KRITIKAI · FOLYOIRAT.

Az O. M. I. K. E. kulturbizottságának közreműködésével szerkeszti

DR. PATAI JÓZSEF

Megjelenik minden hó elsején
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VI. ker., Podmaniczky-
utca 6. szám. Telefonszám 146-92.
Előfizetési ára az O. M. I. K. E. párt-
fogó tagdíjjal együtt egész évre:
20 korona, díszkiadásban 30 korona.
Egyes szám ára: 2 és 3 korona.

DR. HEVESI SIMON: MŰVÉSZET A ZSIDÓ TEMETŐBEN.

FELELET DR. HAJDÚ MIKLÓS INTERPELLÁCIÓJÁRA.

zsidó temető művészetének reneszánszát sürgeti dr. Hajdú Miklós barátom, kinek harmatos meleg zsidó érzése csak most gyönyörködtetett Gileád című kötetében. Azt keresi, hogy „visszaadassék a legmélyebb emberi érzésnek, a kegyeletnek az a szabadsága, hogy a művészet skáláján kereshesse és találhassa meg kifejezési formáit” „Ez oly szépen van mondva, hogy a kíváncsi jogosultságát is kifejezi. Az én nézetem is az: adassék vissza! De, hogy ez mikor lesz, nem merem előre jósolni. A vallási törvény jól megértve — nem tiltja. Ennek leszögezésével akarom siettetni a várt időt. Kezeim között fekszik egy nagytekintélyű tudós és nem alkonzervatív, hanem becsületesen konzervatív rabbinak kézírata, responsuma, melyben világosan megállapítja, hogy állati, növényi, tájrajzi skulptúrák korlátlanul alkalmazhatók zsidó síremlékeken — és ez már óriási területet nyit meg a temetői képzőművészet előtt. „Meg van engedve — úgymond — állatok, madarak, halak, bércek, tengerek, virágok, növényeknek plasztikus ábrázolása, minden megszorítás nélkül.” Ugyancsak leszögezi a megállapítást, mely igen fontos, hogy a horror sculpturae, melynek oly nagy jogosultsága és jelentősége volt az ókorban, már elvesztette napjainkban aktualitását. „Istennek hála — úgymond — a bálványimádás veszedelme gyökeresen ki van irtva Izraelből és hála az égnek, erről a kérdésről már nem kell egyáltalán beszélni sem!”

„Nincs talán magasztosabb hely a zsidók törvénykönyvében — mondja Kant — mint az a parancs, hogy: ne csinálj magadnak faragott képet, sem valami alakot, arról, ami az égen, vagy

a földön, vagy a föld alatt van.” Kant csodálattal adózik e törvénynek, és méltán, mert óriási szelleme megértette annak kihatását az istenhit tisztaságára. Természetesen a bibliai tilalom vallási területre szól. Bálványt, idegen istent ne faragj magadnak, ne is legyen a te házában pogányok bálványa. A tízparancs 2. ígéje erről a két tilalomról szól. Am ugyanazon fejezet (Mózes II. 20. f. 23. v.) még egy tilalmat közöl: „Ne alkossatok mellettem ezüst isteneket és aranyisteneket ne készítetek magatoknak!” Ennek értelme az, hogy „Engem se” jelenítsetek meg aranyban, ezüstben, legalább így magyarázzák a régi exegeták, az igaz Istent sem szabad szimbolizálni ércben, művészetben — és ebből ered a későbbi meghatározás, hogy oly szobor készítése is tilos, mely nem bálványozási célból, hanem csak „díszül” alkotott. De a források beható tanulmányozása megmutatja, hogy csak bizonyos, bálványimádási célokra alkalmas tárgyakra vonatkozik ez a tilalom. Ártatlan dolgok lehetnek művészi alkotás tárgyai.

A szobrászművészet alkalmazása tehát csak ott tilos, ahol bálványimádás veszedelme fakadhat belőle. A bálványt pedig régi mestereink annyira perhorreszkálták, hogy a legcsekélyebb hasznót, vagy élvezetet is eltiltották, amit a bálvány, vagy annak látása, vagy az elpusztított bálvány anyaga, csonka darabja az embernek szerezhet, sőt ezt a tilalmat a poétikus jellegzetesség magasságaig fokozták fel, mikor azt mondták, hogy az elégetésre vitt bálvány zsarátnokát nem szabad semmire használni, csak a lángot szabad, amelyben elégt.

Már most minden ezen fordul meg, hogy mi tekintendő bálványnak, vagy ahhoz közelállónak;

minek ábrázolását tiltották meg a régiek, arra való tekintettel, hogy a bálványkultusz veszedelmét idézhethné elő?

Erre nézve vegyük figyelembe a Sulchan Aruch megállapításait, melyek a talmudi források sok százéves tanulmányozásának kiforrásait képezik.

Jore Dea 141. fejezet szerint bálványnak tekintendő — a talmud és a misna, főképp római, egyiptomi, babiloni viszonyokat reflektáló adatai nyomán — a *faluhelyen álló szobor*, mert az illet rendesen kultusz céljából helyezik el. A városban lévő szobor nem bálvány, mert a célja nyilvánvalóan csak *diszítés*. Kivéve, ha ez utóbbi az ország határán — „kapujában” — áll és ha kezében kormánypálcát, vagy madarat, vagy gömböt, vagy kardot, vagy koronát, vagy gyűrűt tart.

Edények, melyeken nap, hold, vagy sárkány ábrázolata látható, ha csekélyértékűek, nem tekintendők bálványkultusz tárgyainak, ha értékesek, csak akkor nem, ha beigazolást nyer, hogy ilyen kultuális célokra nem használtattak.

Angyalokat, szeráfokat, égi testeket, felsőbb lényeket, a Ezekieli vízió négyarcú szárnyas lényeit és ezek közül az emberi ábrázatút egymagában tilos szobormunkában megjeleníteni; de a tilalom csak kiemelkedő plasztikára szól, lapos munka, festmény és szövött kép meg van engedve, mert kizárja a bálványkultusz gyanúját.

Napot, holdat ábrázolni még így is tilos, de bármely technikával meg van engedve csillagászati tanulás és tanítás céljából. Nap és hold ábrázolatai elhelyezhetők oly helyen, ahol sokan fordulnak meg és a titkos bálványozás lehetősége ki van zárva.

Állatok és növények ábrázolása meg van engedve akármilyen technikával.

Ember ábrázolása meg van engedve, ha nem egész test, hanem például csak fej, test nélkül. Ez Rabbenu Asér megállapítása, melyet a legkiválóbbak magukéva tesznek, de a Sulchan Aruchban csupán regisztrálva van. Csakhogy a Rema hozzáteszi: „vechén nehigin” = „és ez az elfogadott gyakorlat”. Az egyik kommentátor, az úgynevezett *Schach* minden emberi ábrázolást megenged *profilban*. Ezt a passzust a régi zsánerű talmudisták rendesen félreértik és a relíefre vonatkoztatják, holott a szöveg így hangzik: „kivüláglik, hogy a megtiltott alakok csak úgy vannak megtiltva, ha teljes alakban ábrázoltatnak valóságosan, mint például emberi alak két szemmel és teljes orral, de felealak nem tilos, úgy, amint egyes művészek szokták kiképezni, tudniillik az alaknak csak egyik oldalát és ez véleményem szerint nem tilos.”

Végül fontos az idézett fejezetben, hogy a jeruzsálemi szentély szerelvényeinek és a *hétágú karos lámpásnak* ábrázolása szigorúan tiltva van, mely utóbbi szigorú tilalom ellen a törvény nemismé-rese folytán konzervatív körökben is sűrűn vétenek. „Ne alkosson lámpást a szentély lámpásának

mintája szerint, készítse azt ötágúnak, vagy hatágúnak, vagy nyolcágúnak, de ne készítse *hétágúnak!*” (J. D. 141; 8.)

A talmudban magában érdekes adat, hogy két mestere a zsidóságnak, [Abba bar Abba (Abbahú disemuél) és R. Lévi] Nahardea vidékén oly imaházban végzett könyörgést, melyben királyszobor volt felállítva. Az is érdekes, hogy nem tekintették a szobrot bálványnak, ha nem volt egydarabból öntve, vagy faragva, hanem részekből volt összeállítva. Érdekes adat ugyancsak a talmudban, hogy Raban Gamaliel csillagászati ábrákkal kérdezte ki a holdjelentő-tanukat az újhold megállapításánál.

A késői responzum-irodalomban kedves jelenség a *Chaszam Szófer* egy válaszirata: (VI. rész, 6. responzum) Megkérdezettven egy ezüst tóradisz tárgyában, melyen Mózes és Áron szoboralakjai voltak diszítésül alkalmazva, így felel: „azt vélem, hogy meg lehet engedni, annál inkább, mivel ezek az alakok notorikusak, hogy nem képezték bálványkultusz tárgyát, mert noha szokásban volt emberi alakot bálványként imádni, mindazáltal az ilyen alakok, melyeknek ruházatáról felismerhető, hogy Mózes és Áront ábrázolják, kétségtelen, hogy nem bálványkultusz céljára lettek alkotva, tehát — így folytatja — nem kell megcsonkítani a szobrot és deformálni ábrázatát, hogy ne legyen dísz és szépsége, mert vajjon világi uralkodónak mernéd-e így felajánlani?”

Van még egy responzuma, mely idevág. Egy jámbor zsidó apa megkérdezi, hogy szobrásznövendék fiának szabad-e szobrot, emberi alakot faragnia? Mire azt feleli, hogy szabad, csak megnyugtató eszközül azt ajánlja, hogy hagyjon valami befejezetlen részletet a szoborművön és az utolsó kalapácsütést vagy vésősimitást más valóságú művész végezze.

Figyelemre való adat Jakob Emden (1696—1776) responzum-gyűjteményében az az apróság is, hogy mikor Amsterdamban Eleazár rabbít megválasztották, éremalakú ezüst plakettet bocsátottak ki és hoztak forgalomba a rabbi mellképével!

Ha a talmudi forrásokra visszamegyünk és azokat alaposan, behatóan tanulmányozzuk, az is megállapítást fog nyerni, hogy emberi alak ábrázolását csak akkor tiltották meg tulajdonképpen, amikor egyedülálló magányos emberalak quasi istenségképpen pózolt, de csoportozatokat nem tiltottak el, mert csoportozatok együtt nem voltak imádhatók; a Peszikta midras szerint még két kifejezetten bálványalak is egyhelyütt semlegesíti és meghazudtolja egymást. Az istenszobrok nem igen szoktak együtt szerepelni, hisz mindegyiket a maga berkeiben külön imádták. Ez a megállapítás, hogy csoportozat ábrázolása nem tilos, a *Minchath Hachinnuch* című nagyon szigorú szellemű Chinuch-kommentárban is kifejezésre jut ily módon: „ha valaki emberalakot ábrázol — alakokkal csoportosítva, ez meg van engedve —

kivéve az Ezekiel-vízió alakjaival és az összes égitestekkel — és ha erre nincs is határozott bizonyíték, mégis az összes decisorok véleménye ez.”

Azt is meg kell gondolnunk, hogy az ősi tilalom csak önálló szoborra vonatkozott. Mennyi fogalmi disztinkció van már most az önálló magános szobor, a csoportozat, a dombormű, a fej, a profil skáláján át! A magános emberi szobor még minősíthető a régi kultuszok szempontjából oltári alakzatnak, de domborművű csoportozatok, magasztos jelenetek a bibliai történetből, aminők az altonai vagy az amsterdami régi sírkertekben és a gyűjteményekben láthatók, nem eshetnek tilalom alá a bálványimádás elképzelhetőségének gyanuja és örve alatt. Hiszen, amint illetékes helyről idéztem, a bálványimádás gyanujának semmi háttere, semmi alapja többé a mai Izraelben.

Még a nagyhirű Rabbénu Eljakimot akarom csak szóhoz juttatni, aki az állatok szobrászati ábrázolását a temetőben inkább hajlandó megengedni, mint a templomokban, mert noha a temetőben is általában szoktak imádkozni, mégsem az előirt mindennapi istentisztelet helye az. Hogy a festőművészet nincs kizárva a templomokból, azt minden Palesztinajáró utasember autopszia útján jól tudja.

Megvallo, én az állatok és növények minden megszorítás nélkül való alkalmazását nem tartanám helyesnek, idegen szimbolumokat, avagy ősi pogány kultuszok parekszlánsz típusait nem kell kölcsönkérni. Skarabeus, Griff és Szlinksz idegenek volnának a zsidó temetőben. Aktok és szecessziós vagy kubista dolgok se igen békülnének meg a zsidó temető hangulatával.

Egyébként a felhozott adatokból az olvasó levonhatja a következtetéseket. Van joga a képzelgetnek arra, hogy a művészet skáláján keresse a maga kifejezését. A bálványoknak profán hasznát venni is tiltja a zsidó törvény; még azt a hasznat

is tiltja, amit az esztétikai gyönyör és élvezet okoz, ha — bálványokról van szó; אסור להסתכל בננו אלילים כיון שנדנה בראיה „tilos szemlélni a bálványok szépségét, mert élvezet van a látásban“, אבל צורות שנעשו לנו מותר „de művészi szépségre alkotott szobrokban gyönyörködni szabad!“ — Ami szabadsága pedig megvan az esztétikai vágyaknak, az a joga megvan a kegyeletnek is!

Örömmel fogom látni, ha tárgyilagos viták és hozzászólások a kérdést napirenden tartják e hasábocon. Hiszem, hogy minden megvitatás az eszmék tisztázásával az ügy javára lesz. Természetesen megfelelő rigorozitást kell alkalmaznunk elsősorban azokkal az elharapózott, pogány kultuszokból merített szimbólumokkal szemben, melyek sírkerteinket már eddig is eléktelenítik. Másrészt azonban tágitanunk kell a művészi díszítés kereteit vallási törvényeink vonalain belül és azok szellemében. Le kell szögezni a tényt, hogy a szabadság és virágzás korában művészi kíváncsakkal megáldott nagy zsidó hitközségek, amikor temetőikben oly gyönyörű bibliai tárgyú domborműveket alkalmaztak, aminőket Castro gyűjteményében és az amsterdami hitközség régiségei között látunk: nem állottak ellentétben a zsidó vallástörvénnyel, hanem annak alapján állottak. Az ő gyakorlatukat tanításnak kell és lehet elismernünk.

Tekintve azt, hogy a művészet univerzális eszköz, mely az eszméket megérteti és propagálja, mily gyönyörű és kedves dolog volna a kegyeleti művészetet belekapcsolni a biblia kultuszába! Ez volna az egyetlen hathatós eszköz és mód, hogy közönségünk felkarolja a zsidó tárgyú művészetet. Ezzel aztán létrejönne a benső kapocs, értékes embereink: a zsidó művészek és a zsidó felekezet között. Ez a cél megérdemli, hogy félretéve minden túlzást és elfogultságot, szót fogadjunk: a Sulchan Aruch szabályainak!

Lion, style gothique, XIII. s. (marbre italien). Tête barbare. Fragment de sarcophage antique, II. s. (romain). (De la collection du baron Kohnér.)

XIII. századbeli gót stílus oroszlán (olasz márvány). Barbár fej. Antik sarkophág-sarok, II. század (római). (Baró Kohnér műgyűjteményéből.)

állunk. Lépjünk a nagy lépcsős hall egyik oltárszerű sarkához; a kandallóhoz. Előtte a közepén egy antik római szarkofág töredéke, mellette egy XVII. századbeli augsburgi diszserleg és ritka óherendi porcellánok és egy gyönyörű régi pergament „megilla“ ezüst tokkal, amilyeneket a Mult és Jövő Becalél-kiállításán lehetett látni új utánzatban; balra Corot: Dupuy Parlier bizarr portréja, alatta egy pompás Csendélet Fényes Adolftól, aki a magyarok közül báró Kohner kedvenc festője, jobbra fent Lotz Károlynak egyik kítűnő női arcképe, alatta Színnyei-Merse Pálnak

Hall sarok. Képek: fent Ferenczy: „A reggeli“, Berthe Morizot „Arckép“; alatta Mészöly, Wellmann, Kacziány, Pállik. Szekrény Hoffmann Engelhardt-féle figurális intarziákkal. Rajta antik Neptun-fej (Római, III. sz. Kr. u.). Zsiráf, Hugó Lederer műve. (Br. Kohner műgyűjteményéből.) Coin de Hall. Tableaux: „Le déjeuner“ de Ferenczy. „Portrait“ de Berthe Morizot; là-dessous Mészöly, Wellmann, Kacziány, Pállik. Armoire, avec des intarses d'Engelhardt Hoffmann. Là-dessus: tête de Neptune (romain, III. s. après J.-Chr.). Girafe, Objet d'art de Hugo Lederer. (De la collection du baron Kohner.)

Hall oldal. Képek: fent Carl Moll „Téli ház“; alatta Mészöly (2), Szilányi; legálul E. Carrière, Mészöly, Rippl-Rónai. A szobor ébenfa, Sámuel Kornéltól. Szekrény Olbrich egyik első műve. (Báró Kohner műgyűjteményéből). — Côté de Hall. En haut „Maison d'hiver“ de Charles Moll; puis tableaux de Mészöly (2), Szilányi; en bas E. Carrière, Mészöly, Rippl-Rónai. La statuette de Cornelius Samuel est en ébène. Armoire oeuvre d'Olbrich. (De la collection du baron Kohner.)

egyik korai munkája: A patak (1883). És ekkor még mindig csak a nagyobb darabokat néztük meg, a sarokban, pedig az itt szétszórta elhelyezett „apróságok“ is külön tanulmányt érdemelnek.

Vagy nézzünk egy másik sarkot, ugyancsak a hallban: Fent Ferenczy Károlynak pompás „Reggeli“-je, mellette egy arckép Berthe Morizottól, alattuk sorban Mészöly, Wellmann, Kacziány, Pállik egy-egy képe, az alattuk álló kis szekrény Hoffmann-Engelhardt féle, figurális intarziákkal, rajta egy antik római Neptunus fej, a III. századból, az asztalon giraff, bronz, Hugo Lederer műve, hogy az „apróságokat“ újra mellőzzük.

Lépjünk be az ajtón a férfiszobába és álljunk meg mindjárt a sarokban oldalt álló faragott szekrény előtt. Fönt Színnyei-Merse Pál egyik

Férliszoba-szekrény. Képek: fent „A pacsirta” Szinnyei-Merse Pál; jobbra Székely Bertalan két tanulmánya. Márvány Antinous-fej. (Római, a IV. századból.) (Bárá Kohnér műgyűjteményéből.) — Armoire de chambre de monsieur. Au mur: „Alouette”, de Paul Szinnyei-Merse; à droite: Deux études de Barthélemy Székely. Tête d’Antinous, marbre (romain, du IVe s.).

(De la collection du baron Kohnér.)

főműve: „A pacsirta”, jobbra Székely Bertalannak két tanulmánya, a szekrényen egy római Antinous fej, márvány a IV. századból, körülötte reneszánsz-korabeli bronzmozsarak és XVIII. századbeli francia kis bronzok, kétoldalt régi faszobrok, egy magyar eredetű Szent György a XIV. századból, előttük és alattuk régi porcellánfigurák, a fülkében pedig egy bronzszobor Telcs Edétől. És ekkor ismét csak a nagyobb dolgokat vettük szemügyre.

És így haladhatunk végig sarokról sarokra. Ott az íróasztal, telerakva bronzokkal, fölötté képek Benczúr, Stewens, Uhde, Axel Gallentől, fönt egy mellszobor, mészko, a XIV. századból, a francia gótika műve, a falon szőnyeg a XVIII. századból (Giordes). Itt a dívány támláján a legkülön-

böző kor- és nációnbeli vázakkal, mellette egy bronzszobor Max Klíngertől. Vagy ha befordulunk a hallból a „kis szalon”-ba, amely mindenesetre csak az itteni gyönyörű „nagy szalon” mellett mondható kicsinek és megállunk mindjárt jobbra a saroknál, meglátjuk fönt Daumier híres „Eneklő pár”-ját, mögötte figurális perzsa Kírmán-szőnyeg a XVI. századból, alatta Goya „Az Akasztott”, ja, balra csendélet Ribottól, alatta Courbet: Pihenője, az asztalon egy szobor-csoportozat, amely a szolgálóktól támogatott Eszter királynőt ábrázolja, Kalmár Elzától, mögötte másik műve „Vágyódás”,

Kisszalon-sarok. A két szobor Kalmár Elza „Vágyódás” és „Eszter”; fent H. Daumier „Eneklő pár”. Továbbá Goya, Ribot Courbet. Jobbsarokban: XVI. századbeli figurális perzsa kirmán szőnyeg. (Bárá Kohnér műgyűjteményéből.) — Coin de petit salon. Deux statues „L’envie” et „Esther” par Elise Kalmár; en haut: „Couple chantant” de H. Daumier; puis Goya, Ribot, Courbet; au coin à droite: tapis persan Kirman (XVIe s.).

(De la collection du baron Kohnér.)

márvány. Köröskörül vázák, csipkék, porcellánok, órák és mindenféle művészi becsú apróságok. Innen a zeneterembe lépve, a falon zenei ritmusú képek lejtene a szemünk elé, a zongora mellől Beethoven-márványszobra (Telcs) mered reánk, az ablaknál pedig, mint lágyan összecsengő, halk, finom akkordok, csiszolt üveg alatt csillognak össze apró, drága metszett-kövek különböző korokból.

Báró Kohneréknél különben a művészi hajlam családi örökség. A Kohner-gyűjtemény első alapjait néhai Kohner Károly rakta le és Kohner Adolf báró folytatja és fejleszti a családi tradíciókat, amint ahogy folytatja és fejleszti a Kohner-család nemes zsidó érzését és hithűségét is. Ott látjuk a fórumon a legelső sorban mindenütt, ahol a zsidóság kulturális és szociális ügyéért kell harcolni és miként művészi programjában, itt is elsősorban a jövő lelkesíti. A hitközségi életben a nagy és egyetemes szempontok érvényesítéséért, a helyzettisztító differenciálódásért és a teljes vélemény szabadság szuverénitására száll sikkra, a Kézműegyletben zsidó föld- és kézművesek mellett zsidó iparművészeket törekszik nevelni és számos eddigi tisztsége mellett a legújabb a Közalaphoz fűzi, amely egyéb kulturális feladatain kívül ifjú zsidó művészeknek törekszik a művészi alkotáshoz vezető utat megkönnyíteni.

SZÁSZ MENYHÉRT: SZOMORÚ ESŐK...

A nagy mezők mind sárig áznak
A rügyek is halottá fáznak
A háztetők — mint öreg szemek —
A gyöngeségtől sírnak, sírnak
Katonafiúk messze, messze
A kedvesnek, ilyenkor írnak...

A patakok is megduzzadnak
Hideg vize lesz a kutaknak,
Otthon most náluk az udvaron
Az eső elé dézsát tesznek
Vidám mosónők karja fénylik
A ruhák oly fehérek lesznek.

Milyen jó nekem. Semmi, Semmi.
Az életem után pontot tenni.
Most beülök egy kávéházba
Az eső rossz, az eső ríkat,
És elköltjük az Életünket
Mint utolsó forintjainkat.

Milyen jó ez így. Ülni, ülni
Rossz pikkolómon felhevülni,
Bús szivarom füstjét lenyelni
Mint sok-sok folytó, forró könnyet
S ha jön egy koldus, boldog, béna
Venni tőle egy daloskönyvet...

Úgy dül az eső halkán, csöndbe
Mint boldogság a bús közönybe.
Verebek gyászdalt énekelnek
A levegő tüdöket tépdés,
Ilyenkor megy az örök útra,
Kinek a szíve vágytól véres...

Egyszer tudom, majd visszatérnek
A vágyak s mindent visszakérnek...
De mi elbúvunk a közönybe,
Legfeljebb sajnáljuk a fákat,
Akikre úgy jó rá az eső,
Mint forró szívre, jeges bánat.

Majd felnézünk a fellegekre,
Emlékezünk régi kedvesekre...
Örvendünk mások gyermekének,
Minden koldusnak krajcárt vetünk,
A régi nőket meg nem látjuk
És volt magunkon jót nevetünk...

S ha jö az eső júliusban,
Megtépve vágyban, jogban, jussban,
Köhintünk egyet és legyintünk
Sovány kezünkkel fel az égig.
Mindegy ez már... Komédiánkat
El kell játszanunk egész végig.

De van még vigasz: — Isten... munka...
És hogy ne nézzünk önmagunkra,
Csak sajnáljuk a vézna fákat
S gondoljuk: — otthon esőt fognak,
Jó lesz szennyesre... élet-vérre
Halott lepelnek, élet-foknak.

Ruhánkat mossátok fehérre...

KÁRMÁN HENRIK: HÓNAPOSSZOBÁBAN.

Más fog itt heverni, örülni, meg sírni,
Szépbetűs levelet egy faluba írni.

Más fog itt álmodni, alkonyatkor várni,
Sok drága írást, kislevelet zární.

A polcra más tesz könyvet, vázába virágot,
Más látja majd innen szépnak a világot

Más fog itt örülni, vigadni, tombolni,
Erőtől robbanva pamlagra omolni.

Más fog itt harcolni, küzdeni meg hinni,
Az örök ifjúságra jó hosszúkat inni.

S a vén bútorokból túl dalon, vígságon
Mementóként kisír elmúlt ifjúságom!

Férfiszoba-sarok. Képek: Benczúr Gyula: „Tanulmány”; alatta Alfred Stevens: „Tenger”. Br. Kohner Adolfiné arcképe, festette: Axel Gallén. Uhde: „Heideprinzesschen”. A melliszobor a XIV. század elejéről van (francia gótstílusú mészkő). A szőnyeg a falon XVIII. sz. Giordes. (Baró Kohner műgyűjteményéből). — Coin de cabinet de travail. Tableaux: Jules Benczúr: „Etude”; au-dessous: Alfred Stevens: „Mer”. Portrait de Mme la baronne Adolphe Kohner, peint par Axel Gallén. Uhde: „Princesse de bruyère.” La buste est du commencement du XIV. s. (gotique française, calcaire.) Le tapis au mur est du XVIII. s. (Giordes). (De la collection du baron Kohner.)

LENGYEL ERNŐ: AZ UTOLSÓ GETTÓ.

I.

Dél volt, ájult, forró dél, a vakító napsütésben szinte lobogott a hegy és Forgács lihegve loholt a falu felé. Oláhberék . . . hát Oláhberék a végállomás, gondolta, a föld, ahol élni, halni kell és úgy érezte, hogy mindennek vége, egy idegen bolygóra került, idegen faunába és el fog pusztulni a mezőn. Gyom verte fel az utat, a merre járt, túlhan — a lejtő alatt — haptákban álltak a nyárfák, a cigánysátor rongyain bágyadtan hingtázt a szél . . . a messzeségből kutyák vonítottak, valaki káromkodott és Forgács arra gondolt: mi lenne, ha ő most szépen sarkonfordulna és futna vissza, vissza a vonatba, a városba, mi lenne . . .

Az első ember akivel találkozott, egy finánc volt. A hegyoldal vörös csikjai mögöl bukott elő, a sapkáján csillogott a fény, a kezében puska, mögötte valami huszársípkás parasztleány balagott.

Az állam, gondolta Forgács, milyen nagy dolog is ez, hogy ez a szöke legény most itt exercéroz: a falu alszik, a falu pállik a hőségbe, de az állam éber, itt kocog a hegy kúpja alatt, egy sróf, egy kapocs a Szent István birodalmából.

Fr. Uhde: Das Heideprinzesschen.
(Báró Kohner műgyűjteményéből.)

Fr. Uhde: Princesse de bruyère.
(De la collection du bar. Kohner.)

A finánc mindegyre nem gondolt — egész rossz finánc lett volna, ha gondolt volna — a finánc arra gondolt, hogy ki az a nyurga férfiú, ki ifjája, aki most a falunak tart.

— Merre mén?

— Berekre.

A szöke megállt; most már értette:

— Az új nótárius?

— Az.

Forgács bizony nem volt nagyon rátartí a hivatalára . . . valamit azonban várt, hogy az inkognitóját levette. Valamit . . . talán azt, hogy a szöke lekapja a süvegét, vagy azt, hogy egy pár lépésre elkísérje, tudja Isten . . . Csak annyit, hogy azt mondja: sok szerencsét az úrnak . . . ilyesmit. Nem, a szöke egy szót se szólt és csak a huszársípkás vetette oda elmenőben:

— No, ezt is megértem. Zsidó nótáriust is láttam.

Forgács elhalványult. Hát ez . . . ez, gondolta magában, ez az. Zsidó. Itt is: zsidó. Lám — gondolta és a gondolat szinte torkonragadta — Oláhberék nincs is olyan messzi a világtól. A refrén itt is a régi: zsidó. És egyszerre elborította az emlékek árja a jövődö kulisszái mögöl, az öntudat csapóajtóin felnyílt a mult és eléje bomlott az egész élete. A nagy zöld kapu, az óriási udvar a „zsidó udvar“, ahogy a nagy délvidéki városban hívták. Wéber, a nyurga sváb fiú, aki az első nap, hogy iskolába járt, leütötte a kalapot fejeéről, mert nem emelte le a plébánia-templom előtt; Radák, a táblabíró fia, akit a legjobban szeretett a kis cimborák közül és aki kedves — szinte ijedt — nagyképűséggel közölte vele, hogy: nekem nem szabad többet veled járni, anya megtiltotta, mert zsidó vagy. A templom, az ünnepek, a péntek esték és a szombat délutánok . . . a nagyapja, akit a Volga pusztaságából rázott, cibált ide a déli szél és aki úgy tudott mesélni, mint senki más és úgy tudott énekelni, mint senki más; és mesélt és énekelt és egyszerre mindenki sirt és az emberek összebújtak és kis lelkét megrázta a félelem. A középiskola . . . a neuraszténia előkészítő tanfolyama, a maga piszkos, riadt, nyomorult kis boldogtalansága, az első könyvek, Andersen, azután Hoffmann, Jókai, Kemény a Zord Idők, Abafi, az idegek rémuralma, sejtések, mérges szerelmek, örökös rettegek, magános barangolások az árva réteken, az első térdrehullás és az első kétkedés, a nagy exámen . . . a matura. Pest. Az Üllői-út 21. IV. 68. Reggelitlen reggelek; tejcsarnokbeli ebédek. Az egyetem. Az egész nagy város, a maga minden csábításával, álnokságával, rettentő sodrával. Az ifjú pogányság esztendei; vívódások, vert hadak és vakmerő remények. A zsidóság — és a maga zsidóságának — a defenzívája. „Valóban — miért vagyunk?“ kérdezte olykor, ha — korgó gyomorral, lázas fővel — hazabotorkált a könyvtárból, a forró vitaestékből, véges-végtelen utcai disszertálásokról. Miért vagyunk? A gettó-

kat lebontották, a missziókat bevégeztük, piros véresejtjei voltunk a civilizációnak, a szabadságnak, közvetítettük a legfelségesebb császártalálkozót: a hitét és a tudományát — most mentsük ami menthető. Ami elmúlt, az többé vissza nem jön, az imáink: történelmi emlékek, amikkel csak színes köveket gördítünk a jövő útjába. Mi kész vagyunk — egy szál tarisznyával indultunk el az Idő országútján, a népek ísszonyú vándorlásában a tarisznya megtelt, amink volt: odahordtuk az élet óriás-tárlatába, a sárga foltot letépte a történelem, a vallás hajtókáját tépjük le mi — ne maradjon semmi, ami megkülönböztet más embertől, ha már a haj pigmentuma, a nyelv hajlása, az orr görbülete megkülönböztet. Akkor már ropogtak a sortüzek az osztályok torlaszaiban, a felekezetek is erősítéseket emeltek, a világfelfogások mérkőzése megindult itt is és mindenkit behívtak, a népfelkelőket, a póttartalékosokat, az indifferenseket is és az Üllői-út 21. IV. 68. olajlámpás estében visszafojtott lélekzettel hallgatták a nagy áramlatok zúgását, a gátszakadások dörgését. Az egyetem: világfelfogások kadétiskolája lett, konventikulumok keletkeztek, a parlament felett új jelszavak árama keringett, az utcát tüntetések verték fel. minden héten új folyóiratok címlapja sárgált a trafik-ablakokban és Forgács — aki kezdetben úgy volt, mint Fabrice, a Stendhal hőse, aki egy nagy füstfelhőt lát, egy ragyogó vértet és később tudja meg, hogy a waterlooi csatát látta — belevetette magát az ideálok zengő örvényébe, boldog volt, mámoros volt . . . csak ne lett volna olyan éhes! De nagyon éhes volt és hogy a második alapvizsgát letette, hazament a kisvárosba. Avarvár . . .

II.

Ott már folyt az ütközet; ami itt Pesten jelszó, ideál volt, az érvek hadgyakorlata, gondolatharca, az ott — a vidéken — nyílt ökölharc lett. A vidéken élesebben, plasztikusabban válik ki minden ember és minden ideál; ha Pesten klerikalizmust emlegettek, egy fogalomra gondoltak, egy képre, talán a pápaságra, vagy egyszerűen a reverendára és a szocializmus egy nagy plakát volt, ahol egy meztelenkarú óriás-munkás izzó kalapácsot forgat a piros víz fölött. De ott, Avarváron, valaki volt minden felfogás, valaki, aki az ötven-hatvanezer ember közt verekedett érte, a klerikalizmus: a prépostplébános, a szocializmus: Brauch, a párttitkár, a társadalmi radikálizmus: Vógl úr, a társadalmi reakció exkluzív koldusa: Ghymess, a cionizmus: Schwarcz, ahogy például — az elvek ilyen élő szimbólumain túl — élő képviselői voltak: a bátorságnak, a ravaszságnak, a szép nőnek és a csúnya nőnek, az angyalnak és a démonnak, az erőnek és a gyöngeségnek. Az emberek egyszerűen nem szerették a sok beszédet, a fogalmakat, röviden azt mondták: Kiss, Nagy, Kovács, Krausz, Mayer, Langer, Németh és így

Kernstock: Mère et enfant.
(De la collection du baron Kohnér.)

Kernstock: Anya és gyermeke.
(Bárá Kohnér műgyűjteményéből.)

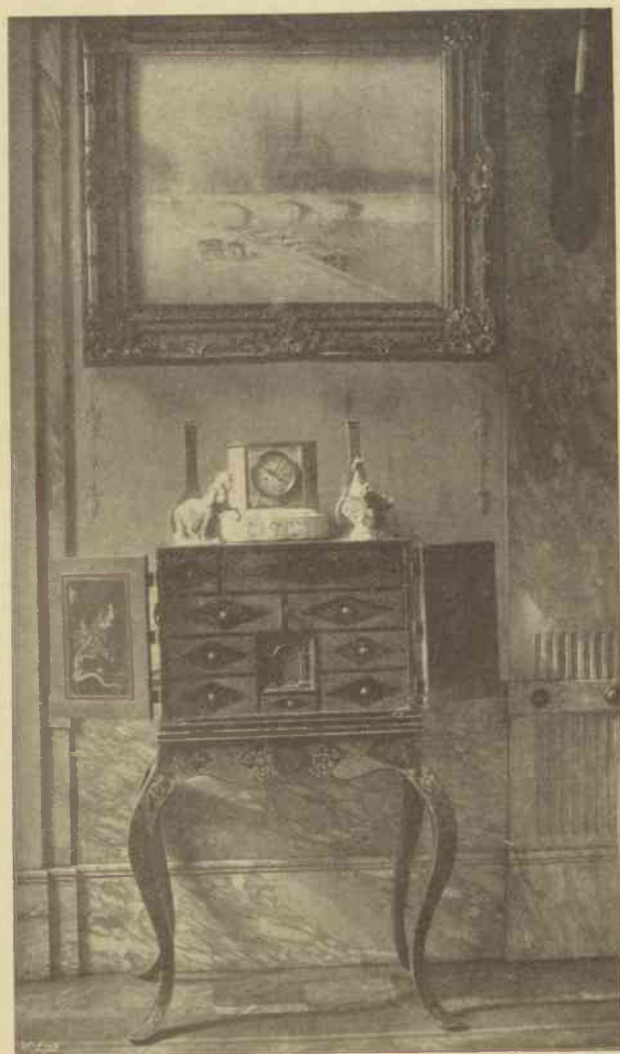
körülbelül minden szerepvívó ember egy izmust jelentett.

Az utolsó esztendőig jól megvoltak egymással az emberek, ahogy mondani szokás és a jó együttélés a politika viharaiiban se bomlott fel, amennyiben politikai viharok egyáltalában voltak. Mert Avarváron csak egy akarat érvényesült, egy energia és egy cselekvés: a podesztáé, vagy ahogy az Arany Bárány különszobájába fel-felgyülő ellenzék hívta, a nagymogulé. A nagymogul egy amolyan helyi Lueger volt, klerikalis színezet nélkül, a vesztegléséből is erő ömlött és hogyha véletlenül nem Avarváron él, bizonyára valami komótos bársonyszékben öszül vala meg; ám ő akart — mondták a hívei, a szülővárosának akarta pazarolni magát, a jövő Avarvár, a nagy Avarvár felhőkarcoló várát építette és inkább maradt első úr falun, mint második Rómában. Hát valóban első úr volt és ha magában néha gondolt is arra, hogy Macedónia szűk neki — számot vetett minden lehetőséggel, az egészségbelieket se hagyta ki és a számvetés vége az lett, hogy a politikus útja: tele van öserdőkkel, ahol leütik, kopókkal, akik hajtják, farkasokkal, akik a csontjára éhesek . . . Avarvár pedig, Avarvár egészen az övé, Avarvár korlátlan impérium és ambíciónak is szebb: egy maga-emlékévé ros-

kadt, méla, régmúlt századok hatásában élő kisvárosból egy lüktető nagyvárost teremteni. Ez volt az álma és amennyire tőle tellett, meg is valósította; és sok tellett tőle. A jelszavakra általában nem sokat adott, de a „felekezeti béke“ nála nem volt jelszó, nem is beszélt róla, tudta, hogy felekezeti béke addig van, amíg nem beszélnek róla. Katholikus, protestáns, görögkeleti, zsidó... magyar, német, szerb, román... honorácior, kereskedő, gyáros, munkás... szépen összefértek és ha az úgynevezett társadalmi élet különszakadt volt is, amit úgy kell érteni, hogy a vármegyei urak udvaroltak ugyan a szép zsidóasszonyoknak a korzón, de már a vicispánné csak a jótékony virágvásáron teázott együtt a kisparáci Sternnével — a fórumon azt keresték az emberek, ami egybekapcsolta őket. Azután egyszerre minden megváltozott és mikorra Fényes hazajött, egy egész más Avarvár fogadta. Az ügyvédi iroda, ahová beállt — dr. Magaziener Mór, Labancutca 15. II., szembe a piaccal — amellet, hogy egy meglehetősen zajos, zakatoló kis keresetmalom volt, nem terhelte meg túllontúl és ráért... nézni. És ha — havas, harangzúgásos vasárnap délelőtt, katonazenés szerda délután — a korzón sétált, már egész tisztára kivehetette — kivette — a hadállásokat. Akiket illettek, észre se vették, ő már észrevette, hogy a nagy harmóniák minden külön akció nélkül megszűntek, külön kis harmóniák alakultak, az együvé tartozók együvé kerültek, a megyebeliek a megyebeliekkel, a városbeliek a városbeliekkel, a kereskedő a kereskedővel, román a románnal... nem történt semmi és mégis történt valami, az emberek épp úgy köszöntek, mint azelőtt — és mégis máskép, feltűntek dolgok, amik ezelőtt nem tűntek fel, kiéleződtek különbségek, amiket ezelőtt számba se vettek, valami idegesség, valami türelmetlenség, valami forró, nyomasztó forgószél kavardott végig a városban. A vasárnapi korzón három osztály, fajta, nyelv, religió torkolt egymásba, itt-ott egy éles, bántó szó is elröppent... nyomtalanul és mégse hatás nélkül, a lapok hangja élesebb lett, a színdirektor szüntelen tüneményektől tartott és csak a példát kellett megadni — megadták — és a kultúrműhelyekben is felekezet szerint vették fel a munkát.

Aztán jött a nagy sztrájk, tizezer munkás letette a szerszámot — és a végén ebből is felekezeti kérdés lett és épp — ömiatta. A nagy építő, bútór- és vasíparosok harcba keveredtek a munkásaikkal, a munkások nem akartak sokat — nem kaptak semmit — és aztán két napig rázta, döntötte a várost az ísszonyú mozgalom. Neki nem volt nyugta, az Üllői-út 21, a pesti előadások, a könyvek, viták, igazságtalanságos ébredések, a maga fojtott elégedetlensége, talán a rosszulálása, a nagy nyugtalanság, Marx, Lassale, Bernstein... egyszerre aktív tényező lett, felkapta, vitte, egyenest a munkások élére és a két-

napos harc, az éjszakai béketárgyalás — a városban már akkor fegyveres őrzérek cirkáltak, a főtéren gúlábarakott fegyverek közt táborozott a háziezred, a házakban eloltották mind a lángot, a hazug hírek porfelhője, hogy „nem marad kökövön, ha nem lesz béke“ végignyargalta az utcákat — a győzelem, a munkások mámoros diadalordítása... mind, mind az ő nevéhez tapadt. Az ő nevéhez tapadt és neki mennie kellett a városból; mert a békekötést nem követte a lelkek békekötése, a békekötést: harag, keserűség, bosszúravágyás követte, már mindent elfelejtettek volna, csak azt nem, hogy a patricius iparosok, a város régi rendjei, akik még Anjou Róberttől kapták kiváltságukat, letették a fegyvert a munkások... ejh, nem a munkások előtt, a Kóbi előtt, a kis zsidó ügyvédbojtár előtt, előtte, Forgács előtt. És Magaziener úr kezdett kifogásokat

XIV. Lajos-korabeli boule-szekrény kínai motívumokkal. Kép: J. F. Raffaelli „Notre Dame“. (Baró Kohner műgyűjteményéből.) — Armoire boule Louis XIV, avec motifs chinois. Tableau: „Notre Dame“, de J. F. Raffaelli. (De la collection du baron Kohner.)

lelni benne — a kliensekkel nem elég udvarias, a multkor is panaszkodott Breuer, a suszter, a periratban nincs meg az a hallatlan jogászi tökély, a bíróságról: lekésik, ha exekvál: egy háromkoronás részlettel elküldik, szórakozott, biztosan szerelmes, vagy a világ bánata gyötri, persze, persze, mind szép, de hát ez így nem mehet — a barátai gúnyos hódolattal kapták le előtte a kalapot, az öregebb fiskálisok elfordultak ha látták és egy szép napon könnyes szemmel jött haza az apja, hogy ... Fiam, én nem értek a te dolgaidhoz, sokszor mondták — az Adolf bácsi a mult héten is szólt — hogy nem, ez így nem jó, csak bajt csinálsz magadnak is, másoknak is, én nem értek hozzá, de ma a Gábiel is szólt, hogy benőhetne már a fejed lágya ... fiam, ne haragudj, én ezt nem tudom, de a Gábiel a mi alelnökünk és én egy nyomorult kis tanító vagyok és a hitköz-

Lányi Bertalan: „Nehéz út” bronz. (Bárá Kohnér műgyűjteményéből.)
„Route dure” (bronce), de Barthélemy Lányi. (De la collection du baron Kohnér.)

ség ... és azt is mondta, hogy jó volna, ha egy kicsit elutaznál. Emlékszik — most is torkonragadja a sírás, ha az apjára gondol, ahogy kérlete, ahogy könnybe omlottak a ráncok, amiket a gond ekéje vájt. És az anyja, a testvérei ... istenem, mit mondhatott volna, magyarázta volna: hogy Gábielből most nem a jó ember beszélt, a jó emberük, aki a drágasági pótlékokat is keresztülvitte, nem, még csak nem is a zsidó — az iparos beszélt belőle, akinek az érdekei közssek azokkal, akik elvesztettek egy csatát. Vagy sorjába kitergette volna, hogy ez nem zsidókérdés és ő nem tesz — mint Gábielék mondták — a zsidóknak szolgálatot a távozásával, hisz ha ő elmegy: majd jön utána más, zsidó, vagy nem zsidó, hisz az mindegy és ha Gábiel nem mint zsidó beszélt, hanem mint: iparos, ő se mint zsidó beszélt, hanem: mint a munkások barátja, ez nem zsidókérdés, ez más, egészen más, egészen más, a zsidók a tüzzel játszanak, ha őt kiadják, ha elejtik, ha kilopják a városból, mint fürdőhelyeken a halottat, mert mi lesz ennek a vége — az, hogy példát adnak rá, hogy a bűnbak itt is: a zsidó és amikor nem mernek munkást kiáltani, mert a munkás ütni is tud, akkor a zsidók kiáltanak és az egész szocializmusból egy jó, finom, komótos, hecces kis zsidókérdést csinálnak; ami a munkásoknak nem fog ártani, de a zsidóknak árt és akkor hiába jönnek majd Gábiel és a többiek, hogy: ja, nem így gondoltuk ... akkor már mindegy lesz, akárhog gondolták. Ő tisztán látta a dolgot, de nem szólt, tudta, hogy hiába szól, lehajtotta a fejét: holnap utazom. Pedig akkor már más valami is odafűzte a városhoz, valaki: egy drága kis teremtés, akivel együtt rőtta a parkot a nyáron — soha olyan szép nem volt a nyár, mint akkor — aki ... drága lelkem, mit csinálhatsz most, kérdezte, gondolta és nagyon, nagyon ellágyult ... Másnap utazott, aztán jöttek a céltalan napok, a hajsza, ami tulajdonkép nem is volt hajsza, inkább veszteglés, de annál rettentőbb, kikezdte a testét-lelkét ... naphosszat ült — anélkül, hogy fogyasztott volna — a körúti kávéházban, aminek a lelketfacsaró cífraságában csupa zátony maradt, ahol a pénz, a szerelem, a betű, a becsület emigránsai dideregtek a roncsokon. A munkanélküliek véget nem érő tüntető körmenete zajlott itt és ő elborultan nézte az egyik-másik csoportot: ilyen leszek én is, ide jutok én is ... közbe írta haza a leveleket örömről, boldogságról, rózsás reményekről és csak egyszer lakott jól, amikor — újesztendőre — egy kis téstát küldtek hazulról. Az álmokkal tabularasát csinált, az ambíciónak már a fellegvárába volt, nem akart semmit, csak: munkát, tiszta ágyat és tiszta ételt, pár jó könyvet és pár jó embert és akkor jutott eszébe: Berek. A Pályázat-rovatban látta, hogy jegyzőt keresnek, ezer korona ... természetbeni lakás, fa, két hold szántó, úti átalány, pályázott ... és most itt van.

— No mit bámul, várja, hogy én térjek ki . . .
studérozson otthon, ne az ország útján, hóóópp!
Otthon volt. Oláhberekén.

III.

A faluval hamar megbarátkozott. A falu — a falu azonban nem barátkozott meg vele, a falu: gögös, a falu: rátartó, a falut megalázni lehet, de meghódítani nem és Párist előbb lehet megnyerni, mint Oláhbereket. Az intelligencia — csupa oláh, kivétel nélkül — felengedett; talán azért, mert azt hitték, hogy az új jegyző az ő emberük lesz, talán azért, mert nem mertek kezdeni a földesúrral, az országnak első földesurával, aki ideprotezsálta. Felengedtek és Forgács — végre — elment a kaszinóba is. Hívták már többször is, de mindig talált kifogást: sok a dologom, fáj a fejem, vendéget várok Pestről, azután már nem is nagyon erőltették. Fél, de magának se tudott számot adni, hogy mitől, — talán attól, hogy a patikus a lábára hág, a jó vicces ember hírében álló adótárnok dalolni kezd, hogy Icig zsidó, Icig zsidó, van-e nálad pirosító, vagy az oláh pap elsőhajtja magát, hogy: Istenem, hogy növekszünk, de sokan vagyunk . . . ilyesmikre gondolt; de végül belátta, hogy ezen át kell esni, amúgy is ideges volt, nem volt türelme

Georg Minnet: „Női mellszobor“. Az asztalon bécsi csoport. (Bárá Kohner műgyűjteményéből.) — „Buste de femme“, de Georg Minnet. Sur la table: groupe viennoise. (De la collection du baron Kohner.)

otthon, a csönd ingerelte nagyon és dolga végeztén — nagy szorongások közt — a kaszinóba ment. A tárnok harsogó éljennel üdvözölte, mindjárt be is invitálta „harmadik“nak, a jég meg volt törve és öreg este lett, mikorra — cigánykisérettel, amit a tárnok világért se engedett el az ilyen installálásnál — hazakerült. Örült, boldog volt, hogy „vállalták“ . . . névnapok, keresztelők, dísznótorok . . . a kis dolgok megnöttek, a kis emberek nagy emberek lettek, a kántor, a tárnok, az oláh pap: csupa autoritás, a könyveivel haragszomrádot játszott, a világgal: a kottáin, az újságokon keresztül se érintkezett; ha már — gondolta — oláhbereki vagyok, legyen egészen oláhbereki. Megszerette a falut, az akták mögött meglátta az életet és szinte elborzadt: mi mindent csinálhattak volna, milyen könnyen, ami jó módot hozhatott volna és . . . semmi. A falu nyomorog, a falu szegény, ma itt, holnap ott perdül a dob, szaporaszavú, elegáns urakkal telnek meg a korcsmák, prospektusok, reklámképek, szép fehér hajók, zöld mezők, ragyogó kürtök ábrái szállnak és egyre többen jejentkeznek útlevélért. De — csodálatosképen — minderről senki se beszélt, se a képviselőtestületben, se a korcsmában, soha sehol, talán nem is azért, mint hogyha az érdeklődés hiányzott volna — sehol olyan komolyan nem vették a vezércikkek, parlament beszédek, mitingek jelszavait, mint Oláhberekén — inkább csüggedtségből, kétségbeesésből, a vérré vált meggyőződésből: úgy se lehet senki semmit tenni. Forgács most már nem bánta a várost, Pestet, a könyveket, a nagy, hasonaltan vitákat, belátta: hogy itt többet tehet, itt missziója van, szükség van rá, itt már nem teóriákról van szó, hanem emberekről, életjavításról. Keményen, szinte vadul, lázasan dolgozott, nap-hosszat ki nem mozdult a házból . . . és hiába. Hiába lépett elő a legkomolyabb megoldandóságokkal, hiába rimánkodott, sirt, toporzékolt, hogy ez így tovább nem mehet, hogy a nyomor, a baktérium, a tudatlanság koalíciója már árendába vette a falut, hogy meg kellene szervezni az önvédelmi harcot, meg kell szervezni és meg lehet szervezni, hisz még csak meg se terheli a falut — hiába, mindhiába: meghallgatták, helyeselték is, bölintottak, a végén azonban mindig megmozdult egy másik — rejtélyes — akarat és a legszebb szó is — szó maradt. Forgácsot pedig elnevezték reformátornak, amivel meg volt pecséltelve a sorsa.

IV.

. . . Aztán ősz lett, halkan, szüntelen szitált az eső, az azott hegyek felett fantasztikus ködkupolák gunnyasztottak . . . teltek, multak a napok, hír nélkül, esemény nélkül, az országot — egyetlen korzó — elnémult és a házakból riadtan bámultak ki, ha egy szekér zörgött végig, háromkor már felsárgult az olajmécses lángja és nyolcra koromfeketére sötétült a falu. A falu halott, gon-

dolta Forgács — pedig a falu most élt igazán, a hegyek közt — a köd leplében, a szél zúgásában — megindult a döntő ütközet, garaboncsások barangoltak a völgyben, üzeneteket hoztak, üzeneteket vittek... a szövetkezet, a szövetkezet, suttogták a parasztok és csöndes éjjel az egész hegyvidék ekhója pengett: a szövetkezet. Egy este, amikor Forgács éppen el akart menni — Löwinger, a piactéri fűszeres kopogott be az irodába. A kis embert szinte megrázta az indulat, ahogy beszélni kezdett; nagysokáig tartott, amíg elmondta, mi hozta ide. Hát hogy ki akarják dobni az utcára, a ház, ahol negyven éve lakik, a község és a patikus ma megmondta neki, hogy nézzen más portát, mert az ő boltja az oláh szövetkezetnek kell. A szövetkezet még be se tette a lábát a faluba, ő meg már negyven éve dolgozik becsülettel... a neve, az existenciája, minden, minden a házhoz van kötve... és a kis, vézna emberből egyszerre fuldokló zokogás tört ki:

— Segítsen rajtam!

Forgács megdermedt. Hát mi ez, mi történik itt, ki itt a jegyző — hát ő fölötté már csak úgy elnéznek a falu dolgában: nélküle megy a számvetés, a patikus napiparancsot ad ki, határoznak, végeznek — nélküle... és egyszerre megértette, milyen szerepet szántak itt neki, mi a barátság ára, mit várnak itt tőle...

— Hát nem. Nem. Nem így lesz. Felállt, izgatottan nyargalt végig a szobán... aztán meglátta a keservesen várakozó fűszerest.

— Menjen egész nyugodtan haza, nem lesz semmi baj.

— De jegyző úr... a patikus úr mondta...

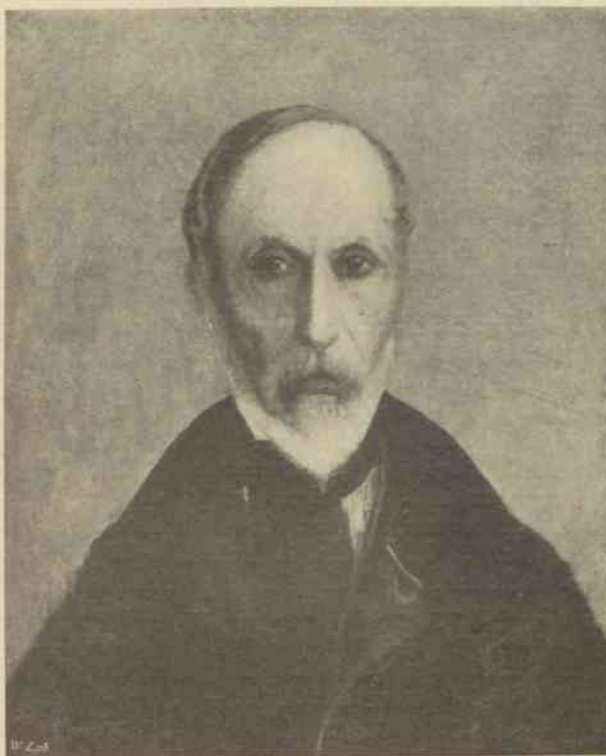
— A patikus azt mondja, ami neki tetszik, én meg azt mondom, ami nekem tetszik, a jegyző meg én vagyok.

— Jegyző úr... ne haragudjon, én negyven éve vagyok a faluban, én ösmerem az embereket, én tudom kikkel van dolgom, a jegyző úr nem tudja...

— No jól van, csak menjen haza, nem lesz semmi baj. Én mondom.

Löwinger fogta a kalapját, még egyszer visszaneézett Forgácsra és a szemepillantásában végtelen hála, jóindulat és szánalom volt: szegény ember, szegény ember, ez még azt hiszi, hogy neki itt szava van... Aztán ment és pár perc múlva utána ment Forgács is. Az oláh ügyvédékhez, vacsorára.

Ott már nagyon vigan voltak, hamarosan helyet szorítottak a jegyzőnek — a fiskális elvált asszonytestvére mellé került; gyönyörű fekete asszony, a szemei mintha egyre titkokat oltogattak volna, Bukarestből jött haza, az ura odavaló orosz volt. Az asszony már hónapok óta játszott Forgácscsal és Forgács, Forgács belement a játékba, ez — a nagy napi munka után, meg az emlékek alagútján mindig kibukkanó mult gyötrel-

Corot: Dupuy-Parlier arcképe. (Báró Kohner műgyűjteményéből). — Corot: Portrait de monsieur Dupuy-Parlier. (De la collection du baron Kohner).

mei után — olyan lelki levegőváltás volt neki; komolyan nem vette — azt hitte, nem vette — és meg volt győződve, hogy az asszony se veszi túlságos komolyan. Játék, játék, játék, gondolta, hisz a nap itt is huszonnégy óra, ám itt nincs: koncert, színház, zsúr, liceum, könyv, korzó — nem marad más hátra, mint a mindenütt megszerezhető ingerek: a pálinkaé, meg az érzékeké. A pálinkától irtózott, az érzékek... huszonnyolc éves volt. Az asszony, asszony pedig unatkozott, egy kicsit a neki exotikus ember természetrajza is izgatta, hát játszott, de csak addig, ameddig a játék — játék volt. Hogy megösmerte az emberét, másra gondolt, többre, ezt a gondolatát azonban mintegy az öntudata tengerfenekén őrizte, csak néha, magányos sétákon, homályba borító alkonyatokon nyílt ki — mint egy tavirózsza — az elhatározás: hozzámegyek. De a bátyjának nem mert szólni, a fiskális nagy dákóromán volt és ha a jegyzőnek meg is bocsátotat a zsidóságát, hogy „ja, ha minden zsidó olyan volna, mint maga“ — általában gyűlölte a zsidókat, ha másért nem: mert magyarok voltak. Nem, nem — gondolta az asszony —, ő sose egyezne bele, minél inkább fűrkészte, — olykor szinte razzíát tartott a gondolatai, a szempontjai közt, — annál inkább meggyőződött, hogy nem egyezne bele. De miért, de miért, töprengett akárhányszor az asszony, derék ember, jó, szép, okos

ember, tisztas állással, hát a vér ereje nem boríthatja el, nem egyenlítheti ki a vallási különbségeket? És ha... ha áttérne? Ezt a gondolatot nem merte tovább szőni: hisz a jegyzővel komolyan nem beszélt soha, azt se tudja, hogy a jegyző egyáltalán gondol-e másra, a múlt passzióján túl... Most megint egymás mellett ültek és az asszony valóságos házkutatást rendezett a szomszédja érzéseiben, az érzékek minden titkosrendőret oda koncentrált. De Forgács — amellet, hogy az érzékei kényre-kedvre ki voltak szolgáltatva az asszonynak — most másra gondolt, egész másra. A fűszeres kétségbeesett felajdulása csengett a fülébe, le volt alázva, az önérzete szétapósva és alig várta, hogy a dolog napirendre kerüljön... Tudta, hogy egy ilyen vacsora valóságos bizottsági ülés, ahol minden publikus ügyben megbeszélnek, elintéznak és a községi képviselőtestület: csak a vacsora-határozatok végrehajtó közege. Hát nem is kellett sokáig várni, egész véletlenül szobakerült a szövetkezet és a háziasszony — egész ártatlanul — megkérdezte: de közel lesz-e ide a szövetkezeti bolt, mert ha nem, ő inkább megmarad a Löwingernél.

— No, efelől nyugodt lehetsz — mondta nevetve az ura — a szövetkezet a Löwinger helyén lesz.

Forgács — érezte — elvörösödött. A nyugodt, biztos, derűs hang felingerelte és — szokása ellenére — nagyon hevesen vetette oda:

— Az még kérdés!

A társaság — a férfitársaság — elhült. A fiskális, az oláh pap, a tárnok, a patikus, Weisz — a kis zsidó hitközség elnöke — összenéztek: hisz ez rebellio! Hisz ez azt hiszi, hogy öneki beleszólása van a dolgokba!

A csendet az ügyvéd törte meg:

— Legyen egészen nyugodt — mondta nagyon fölényesen — úgy lesz, ahogy mondtam.

— Hát nem lesz úgy!

— És ha szabad kérdezni, excellenciás uram, pardon: Felső — gúnyolódott a fiskális — miért nem?

— Mert nem!

— Nem?

— Nem!

— Mert zsidó.

Forgács elsápadt. A dolog kinosan bonyolódik, ha a bukaresti asszony el nem vágja a vitát.

— Az istenért — mondta — mi közöm nekem ehhez, ez nem vármegyeház, intézzék el maguk közt, ahol kell.

... Aztán újból ittak, de a jó hangulatnak vége volt, a jókedv feketére borult, itt-ott még csengett egy pohár és koppant egy felköszöntő... aztán az együvé valók is elhallgattak, az öreg írrok, akik — mint mondták — a jegyzőkönyv-hitelesítésig végigivott minden vacsorát, álmoságot szimulált, hogy: no, holnap is van nap, ideje, gyerünk. És mentek. És Forgács másnap elhagyta a falut; mert Löwingernek igaza volt...

SOMLYÓ ZOLTÁN: LEVÉL.

Elvitték a lányát a nagyvárosba,
üres maradt a földes szoba.

Az öreg árván maradt magába,
a boldogsága oda.

Nincs gondozója, az inge gyűrött,
a ruhája csupa folt.

Zokogva ül le levelet írni:

„Goldele, Goldele, mein Gold!”

Az asztalon kopott a viaszkosvászon
s a kis himzés is az üveg alatt,

amelyre még iskoláskorába himzett
kis pillangót s kis madarat.

Most gazdag lett, feleség, városi nő
s a kis falusi fűszeres bolt

oly szomorú nélküle. — S a levél íródik:

„Goldele, Goldele, mein Gold!”

...Hogyan élsz, leányom?... Vigyázz, vigyázz,
hogy meg ne hűlj, ne légy beteg.

Mért nem érhetne meg ezt szegény anyád,
hogy' örülhetne most neked.

Gyöngé a lámpafény, rossz a szemem,
csak azt látom már, ami volt...

Ha gazdag is vagy, el ne felejt

„Goldele, Goldele, mein Gold!”

Lásd, az apád téled semmit se kér,
majd valahogy csak megleszek.

De boldogult anyád sírjára én
emlékkövet honnan veszek?

A sírja oly jeltelen s szegényletes,
ha éjjente rásüt a hold...

Ha marad kis pénzed, hát gondolj reá

„Goldele, Goldele, mein Gold!”

HÉBER NÉPDAL.

Allegro vivo.

mf Be-mach raschi-ti kolosch-ri ja - ra - schti
e - reh cha-im to-wim we-lo ech sar mah, bah!
uw-ku - mu misch - na - ti lo - ta wo da - ga - ti
le-wa-tesch et mich - ja - ti al zorkej jom ha-ba
lacho - ref mu chan kwar ha-o - sem na - lej - bar
kar-ru ja - daj wlo-zar po - al e - rez ra - ba.

DR. SCHWEIGER LÁZÁR:
LAZARUS RUTH (NAHIDA RÉMY).

verőfényes, virágkoszorúzza Sevuosz ünnepén lelki szemeink elé idéztük a zsidó hitre tért moabita Ruth asszony lélekemelő idillikus történetét. A biblia őskorából, a bírák idejéből származó szép, naív idillből nemcsak a virágzó természetnek, hanem a legtisztább határtalan szeretetnek és hűségnek édesen szóló harangjai csendülnek felénk. A legideálisabb fenségében nyilatkozik meg Ruthban a vallásosság csudálatos belső hajlama, mely a nő lelki életének rejtelmes mélységeiből fakad és a lelkeket közelebb hozza egymáshoz. Ez a rejtelmes erő az, amely legyőzi a külső korlátokat, melyek fölé az emberi érzelem csak nehezen emelkedik. Az idegen kör környezte asszony Izrael vallásában fedezte fel az isteni életforrásokat, azokat a fényforrásokat, ahonnan az örök világosság ered. Főlényes lelki nagysága és méltósága tükröződik különösen őszinte szívből fakadó vallo-
másában: a te néped az én népem, a te Istened az én Istenem.

Sorainkat egy másik Ruthnak szenteljük, Lazarus Nahida Ruth asszonynak, aki szintén példát adott a női erények mindenikére, a szeretetre, gyöngédségre, a teljes odaadó önfeláldozásra; odaadást a legnagyobb eszméhez: a zsidóság eszméjéhez. Lelkének fenséges ideáлизmusával Izrael vallásában kereste és meg is találta lelkének egyensúlyát. Már kora ifjúságában egy alig észrevehető titkos vágyódás, mely soká öntudatlanul célját keresi, ösztönözte az igazság keresésére, míg végre a zsidó vallás költészete megkapta lelkét. Mint Ruth Boáz mezején, fáradhatatlan munkával tarlózott, kalászokat szedett a zsidó vallás és a zsidó tudomány mezején. A lélek ihletével, a mennyei láng sugalmával kévéket kötött azokból, melyeket a zsidó vallás oltárára tett le. A zsidó vallásra való áttérése után Lazarus Moric felesége lett, kinek életképét egyik mult-
kori számban vázoltuk. Egészítsük ki ezt a vázlatos életképet azzal, hogy e költői lelkű nőt is bemutassuk a magyar olvasóközönségnek.

Nahida Berlinben 1849-ben február 3-án született. Beteges özvegy édesanyjának Olaszországba kellett mennie, a délvidék enyhe éghajlatában gyógyulást keresnie. Palermóban megfelelő állást kapott. Leányát pedig, a 7 éves Nahidát, örökbe fogadta egy angol grófné, aki Pisában lakott. Az öreg grófné vallásos és jótékony, de egyszersmind büszke és szigorú volt. A gyermek különös martíriumon ment keresztül. Az anyjához írt leveleit szigorúan megcenzurálták, később teljesen beszüntették ezt a levelezést és megtiltották neki még gondolni is édesanyjára. Pedig az édes-

Nahida Rémy.

anyja utáni vágy majdnem megemésztette a szegény gyermeket. A grófné egyáltalában nem iparkodott a gyermek szeretetét megnyerni. Sem barát-
nője, sem játékszere nem volt. Idegennek érezte magát ezen előkelő körben. Csak egy zsidó vallású, nemes lelkű Amália nevű komorna tette tűrhetővé számára ezt a rideg, egyhangú környezetet, sőt az édesanyjával való levelezést titokban közvetítette.

A kis Nahida valóságos csodagyermek volt. A szép leány szöke fürtjeivel szinte egy darab poézis volt a grófné termeiben. Nyelv-, rajz- és zeneprodukciók által sokszor bámulatra ragadta a vendégeket. Legkedvesebb olvasmánya a könyvek könyve, a zsidó biblia volt. Az anya és gyermek egymásiránti szeretetének a lehelete, a családiasság szelleme, mely Mózes és a próféták könyveiben inkább jut érvényre, mint az újtestamentumban, rokonszenvesen érintette az elhagyott gyermek lelkének húrjait. A gyermek helyzete mindinkább rosszabbodott, az ideges, öreg grófné sokszor tettelegesen is büntette a gyermeket. Egyszerre váratlanul jött az anyja. Valószínűleg az említett Amália közbenjárása folytán. Bár a grófné örökö-
sév akarta tenni, mégis magával vitte a gyerme-
meket.

A grófnénál levő tartózkodása önállóságra, önálló gondolkodásra szoktatta a gyermeket. Meg-

ismerte a zsidó bibliát és attól többé nem válhatott meg. Bár aztán zárdában nevelkedett, bár az anyja különös gondot fordított vallásos nevelésére, a kis Nahida nem lett konfirmálva. Nem birták rávenni, hogy az apostoli hitvallomást letegye. Sőt, mikor az anya és a gyermek visszatértek hazájukba, Németországba, akkor sem változtak nézetei. E miatt sokat kellett szenvednie úgy családjától, valamint barátnőitől.

*

Nagyon korán érvényesült nála a dramatikai talentum. 1869-ben előadták a bécsi Burgszínházban első vígjátékát „Rechnung ohne Wirt“ oly

gensätze“ stb.). 1881 meghalt a férje. Akkor megjelent „Sicíliai novellagyűjteménye“, melyekben e sziget tősgyökeres lakosságát írja le.

A nyolcvanas évek közepéig csak ritkán érintkezett zsidókkal. Akkor napirendre került a „század szégyene“, az antiszemitizmus. Környezetében sokszor olyan kifejezésekkel beszéltek a zsidókról, melyek e nemesszívű, szabadgondolkodó aszszonynak a felháborodás szégyenpirját hajtották arcába. Megfigyelte a zsidókat és oly műveltséget és finomérzékenységet talált náluk, mely őt meglepte. Véd- és vádiratokat olvasott. Elhatározó befolyással voltak reá a híres botanikus Schleiden,

Hall, kandalló-sarok. (Báró Kohner műgyűjteményéből.)

Chéminée au Hall. (De la collection du baron Kohner.)

sikerrel, hogy Döngelstedt, Laube, Bauernfeld felszólították, hogy teljesen a drámának szentelje magát.

1873. egybekelt dr. Rémy író és műkritikussal. Házassága boldogtalan volt. Férje beteggé lett. Hét teljes éven át odaadással és buzgóan ápolta. Sőt, hogy magát és beteg férjét fenntartsa, sokszor helyettesítette, tárcákat, műkritikákat írt, sőt egy-néhány ötfelvonásos drámát is, melyeket legnagyobb sikerrel adtak elő. („Constance“, „Die Grafen Eckardstein“, „Schicksalswege“, „Nationale Ge-

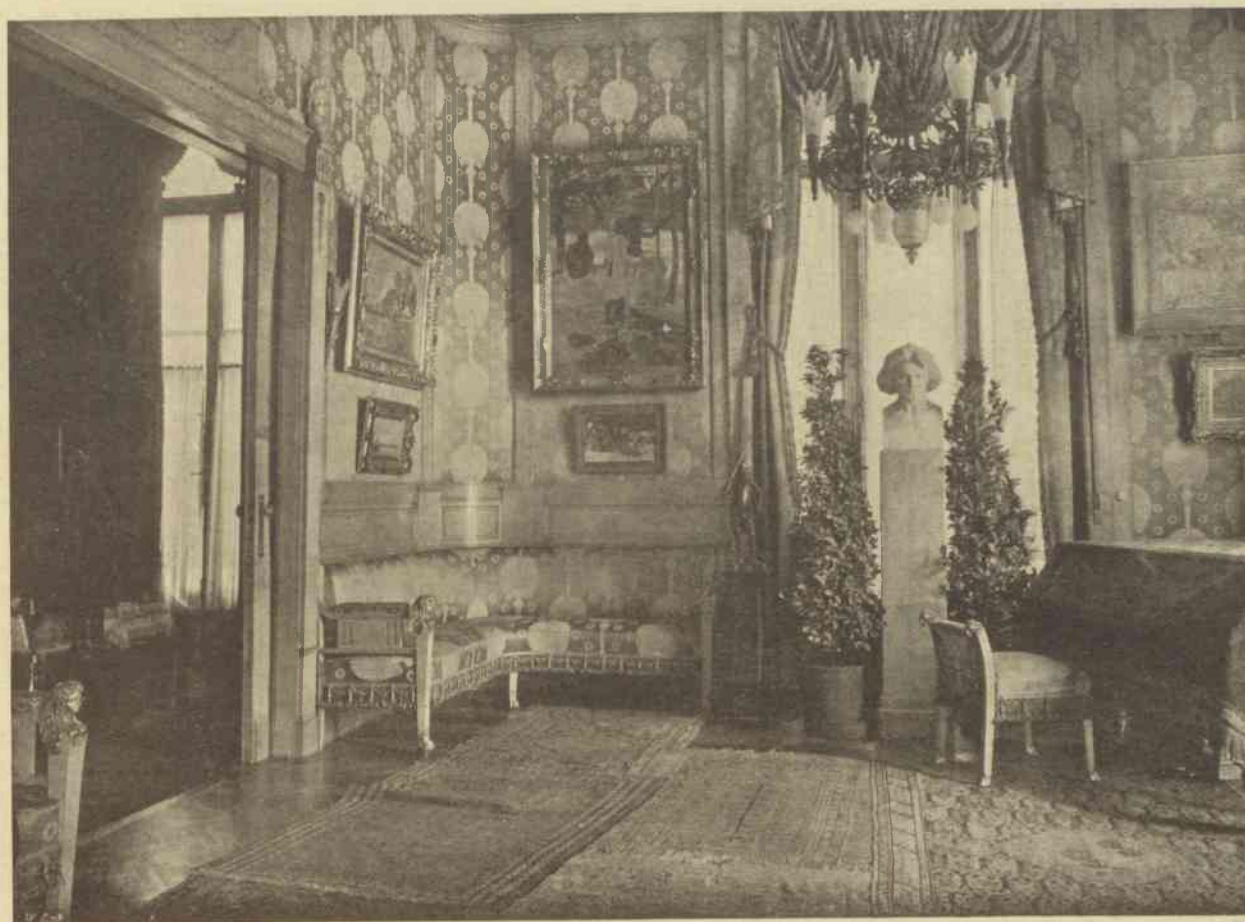
Delitzsch Ferenc és a königsbergi theológus Grau zsidóbarátok iratai. Nahida is a zsidóság védőinek sorába lépett. Ezek a tanulmányok nem maradtak nyom nélkül a költő szépirodalmi működésére. Már az akkor megjelent kétkötetes „Geheime Gewalten“ című kultúrtörténeti regényében egy zsidó család szerepel, melynek viszonyai és sorsa híven tükrözi vissza a középkori viszonyokat.

Sokat foglalkozott a zsidó irodalommal. De még mindig hiányzott neki a szakavatott vezetés. Ezt Lazarus Móric, egyetemi tanárban találta fel.

Mindjárt első találkozásuk alkalmával érezte, hogy lelkük alaphangja oly összhangban áll, mely tartós szellemi harmóniát biztosít. Különösen a népszichológia eszméje ragadta meg hatalmasan gondolkodását, hogy a nemzetek és a népek élete és szellemi fejlődése szigorú törvényeknek van alávetve, akárcsak az egyén fejlődése.

Nahida most teljesen visszavonult. Lemondott a társadalmi élet ártatlan örömeiről. Majdnem tíz éven át kizárólagosan a zsidó tudománynak szentelte magát. A zsinagógát szorgalmasan látogatta, a zsidó imákat átkutatta és magasztos vigaszt és mély vallásosságot talált bennük. A

Zsidó tanulmányaiban különösen a más vallásúaktól oly sokszor igazságtalanul becsmérelt zsidó asszony ideális alakja ragadta meg figyelmét, annak rehabilitása volt bűvárkodásának első terméke. Lazarus előszót írt e munkához és helyesen aposztrofálja a szerzőnőt: „Úgy látszik, hogy a szerző — aki nemcsak az ősforrásból, hanem az ősnyelvből is merített — úgy járt, mint sokan, kik kénytelenek egy tárggyal hosszú időn át foglalkozni. Beleszeretett egy zsidó asszony kultúrtörténetébe. Igen, beleszeretett! De nem azzal a szeretettel, amely vakká teszi az embert, hanem azon igaz szeretettel, mely ugyan éleslátásúvá

Salon de musique. Au fond: Bethoven, par E. Telcs. (De la collection du br. Kohner.) Zeneszalon, Telcs E. Bethovenjével. (Br. Kohner műgyűjteményéből.)

zsidók elleni előítélet leküzdését a keresztényeknél, a zsidó öntudat emelését a zsidóknál tűzte ki magának életcéljának. Kutatásának érett gyümölcsét mindjárt le is tette a „Zsidó asszony” és „Kulturstudien” című nagyobb műveiben.

*

A bibliai Ruthról olvassuk, hogy Noémit, egy zsidó asszonyt szeretett meg, követte őt, feltételezván, hogy ezen asszony nemes lényét népénél is meg fogja találni. A tények igazolták várakozását. Úgy járt a mi hasonnevű hösnönk is.

teszi elsősorban előnyei iránt, de egyúttal annak hibáit is láttatja. Teljes pártatlansággal ítél a zsidó asszonyról. A régi kor zsidó asszonyait magasztalja és nyíltan és őszintén korholja azokat, akik a zsidó kultúra örökségét elhanyagolják, régi szent hivatásukat félreismerik és a nap üres hiúságai után rohannak.

A zsidóság hösnőit a bibliai kortól napjainkig, a próféta- és uralkodónőket, író- és művésznőket, önfeláldozó anyákat és hitveseket a költészet zománcával ékesítve vonultatja fel szemünk előtt.

Schiller, a nagy költő — mondja Nahida — a „Glocke“ című költeményében mint hajdanta Salamon a derék, szorgalmas háziasszony képét rajzolja. Egy jellemvonásról azonban megfeledkezett, mely éppen jellemző a zsidó asszonyra nézve — a jótékonyaságról. Schiller hősnője csak saját házaról gondoskodik, a zsidó asszony pedig még másnak a nyomorával is törődik.

Szigorúan és kérlelhetetlenül korholja művének utolsó fejezeteiben azokat a hipermodern nőket, kik eszmény nélkül bolyonganak és akik vagy beletévednek a mulandó örömek ingoványába, vagy hűtlenül hátat fordítanak őseik vallásának, mint Mendelssohn leányai és berlini barátnői, Herz Henriette, Levin Rachel stb. Fel kell éleszteni a héber tudást a nőknél is, hogy megismerjék és megszeressék megint a zsidóságot és nem lesz többé hitehagyott. A kiváló szellemi képességgel felruházott zsidó asszony fennen lobogtassa megint az igazi vallásosság és erkölcsiség zászlaját és megint oda fogják neki ítélni az erény koszorúját. Ez a 3000 éves zsidókultúrtörténet forrásából meritett munka, melyben az igazi zsidó nőnek szószólója lett, sok kiadást ért és öt nyelvre van lefordítva. (Héber, holland, angol, lengyel és magyar nyelvre. Magyarra fordította Krasznai F. Mari, Nagyvarad.)

*

Nem kevésbé érdekes „Kulturstudien über das Judenthum“ című munkája. A tudomány objektív lencséjén át, de népszerű essaykban tárgyalja a

zsidó szokásokat, ünnepeket, hogy eloszlassa azt a nagy tudatlanságot, mely a zsidóságra nézve el van terjedve. Tolla olyan, mint egy varázsvessző, mellyel megérzi, honnan bugyognak elő a zsidó szellem legtisztább forrásai. Különösen azok a fejezetek, melyek az imát a bibliában és talmudban tárgyalja, utánozhatatlan bájjal írt, áhítatos lélekkel átérzett tudományos bűvárkodások, melyek minden olvasóban mély nyomokat hagynak. Végre kimutatja, hogy a keresztény imák csak utánzatai a hébernek. „A zsidó mustármagból fejlődött a keresztény egyház terebélyes virágzó fája, melynek árnyékában az indogermánok miriádjai élnek“.

A humanizmust még következő iratai terjesztik: „Rundreisen durch Deutschland“, „Nächstenliebe im alten Testament“, „Die Makkabäer“, „Die Profeten“, „Das Weib im Talmud“ stb. Nahida aztán Mendelssohn és más zsidó filozófusok iratait tanulmányozta. Arra a meggyőződésre jutott, hogy a zsidó vallás dogmákat nem ismer, csak vallásos és etikai törvényeket, emberbaráti és pedagógiai szokásokat. Szívében érezte, hogy ő tulajdonképpen már régóta a zsidó vallás alapján állott. Végre eltökélte magát, hogy teljesen áttér a zsidó vallásra. Hiszen életének sorsa oly hasonló volt a zsidó nép sorsához. Ot, a hívőt, a mély vallásosságút családja, rokonai, testvérei félreismerték, vallástalannak tartották, előítélettel viseltettek iránta, akár csak a népek a biblia népe iránt.

Werteimerhez, a híres genfi grand rabbihoz fordult, aki késznek nyilatkozott áttérését vezetni. A sors másképen határozott. Mikor Genfben ment útközben arról értesült, hogy Lazarus, tanítója és vezetője a breizgauti Freiburgban időzik. Kiszállt, hogy üdvözölje. Nagyon betegnek találta. Nem akarta tanítóját elhagyni és — el nem hagyta többé. Hat héten át önfeláldozóan ápolta, miközben dr. Levin, freiburgi rabbi áttérését vezette. Felvette a Ruth bibliai nevet. És mint a bibliai Ruth a zsidó hitvallomással együtt egyszersmind zsidó házat is alapított, melynek rövid idővel ezelőtt aranyaszájú szószólója volt. Tanítójának, Lazarusnak felesége lön.

A délvidéki Meranban a Lazarustól megszerzett és felesége után elnevezett „Villa Ruth“-ban boldog

Fritz Thaulow: „Nyári est Norvégiában“.
(Báró Kohner műgyűjteményéből.)

Fritz Thaulow: „Soir d'été en Norvège.“
(De la collection du baron Kohner.)

visszavonultságban élt férje odalán. Ott a művészi gonddal diszitett, az örökzöld fenyőfáktól körülvelt tuszkulumban teljesen a zsidó tudományoknak, valamint az agg tudós ápolásának szentelte életét. Egybekelése után megírta életének és áttérésének történetét a költői szépségekben és gazdag gondolatokkal bővelkedő „Ich suchte Dich” című regényében. Mint a gyémántból a nap-sugár, úgy tükröződnek eme könyvben áhítatos lelkének emelkedett érzései. Lélekemelő e könyv végakkordja: „Da dachte Nahida den Blick dankerfüllt zum leuchtenden Himmel hebend: Ich suchte Dich, mein Gott — und habe dich gefunden. Ich suchte dich, mein Judentum, und habe dich gefunden”. Nem hasonlítanak-e emez a szív legmélyéből fakadó szavak a bibliai Ruth szent vallo-másához: „a te néped az én népem, a te Istened az én Istenem”.

Az új Ruth most tudós férjével együtt járt az élet magaslatain, fényt vetett annak élete gondjaira. Minden évben Németország és Ausztria nagyobb városaiban zsidó tartalmú előadásokat tartottak. Nahida Ruth asszony, aki úgy külső megjelenésére, valamint lelkületére nézve is hódító egyéniség, költői ihlettel fűszerezett, magasröptű előadásaival mindig magával ragadta a hallgató közönséget.

Nahida Ruth, mivel a héberben is járatos, bátran Lazarus munkatársának mondhatjuk. Sokat segített neki biblia- és talmudidézések felkeresésében. Önfeláldozó ápolásának köszönhető, hogy a nagy bölcsész aggkora és betegeskedése dacára a zsidó etikát tárgyaló klasszikus munkáját befejezhette.

1903-ban meghalt Lazarus. Halála óta emlékének, a zsidó etika terjesztésének, a jótékony-ságnak és erkölcsi irodalomnak szenteli erejét. Lazarus hagyatékából kiadta annak meghatározó szövegét „a zsidóság megújulásáról”. A 622 oldalra terjedő „Emlékezések”, valamint „Ein deutscher Professor in der Schweiz” című művei Lazarus korának egész kultúrtörténetét tárja elénk. Férje halálának tizedik évfordulója alkalmából sajtó alá rendezte Lazarus önéletrajzát „Aus meiner Jugend”.

Axel Gallen: Portrait de Mme la baronne Kohnér.
(De la collection du baron Kohnér.)

Axel Gallen: br. dr. Kohnér Adolfné
arc képe. (Br. Kohnér műgyűjteményéből.)

Nahida Ruth a művészet és irodalom körén túl is áldást terjeszt. Mikor Oroszországban kezdődtek a nagy zsidóüldözések, hónapokon át segített azoknak a szegény, sorsüldözött embereknek. Minden nap már reggel négy órakor a Berlin melletti ruhelébener pályaudvarnál várta a szerencsétleneket, vigaszt, istápolást nyújtva nekik. És most is, bár valóságos remeteéletet él, mégis a szép, de klerikális érzelmű Tirolban intenzív nagy kulturális és emberbaráti hivatást tölt be. Mintegy tizenkét jótékony egyletnek a lelke. Ő szervezte a tiroli állatvédő egylet, melynek 1914. évi naptárát egyedül szerkesztette és illusztrálta. Lazarus gazdag képtárgygyűjteményét, melyben sok értékes zsidó vonatkozású kép is található, a meráni múzeumnak ajándékozta, azáltal megörökítvén saját és Lazarus nevét. A tiroli lapokban pedig az antiszemitizmus és a reakció ellen küzd.

Igen, Nahida Ruthban az ész és a szív jeles tulajdonságai egyesülnek. Méltó volt nagynevű férjéhez, a jellem és szellem emberéhez. Mi pedig mindnyájan kívánjuk, hogy a zsidóság eme nagyaszonya még sok-sok éven át lankadatlan erővel áldást és világosságot terjesszen a zsidóság, valamint az emberiség javára.

Nagy szívességet tesznek olvasóink lapunknak, ha kávéházakban, klubokban, kaszinókban, társaskörökben kéri a Mult és Jövőt.

Empire bronz óra. Alabástrom empire óra (középen). XVII. századbeli kínai óra bronzdíszítésekkel. (Baró Kohner műgyűjteményéből.)

Horloge en bronze, empire. Horloge en albâtre, empire. XVII. Horloge chinois, décorations en bronze. (De la collection du baron Kohner.)

ABADI IMRE (JERUZSÁLEM): EGY ZSIDÓ FALUBA TÉVEDTEM.

Ilyen különös... egy mesét éltem át az elmúlt napok egyikén, Szilveszter délutánján; egy mese elevenedett meg velem, egy régi, kedves mese, mely ott szerénykedett eddig multam ködképei között. Anyámtól hallottam gyermekkoromban a tiszamenti viskónkban és ma is úgy zeng vissza életem multjából, mint egy ódon, divatját mult hangszer megütött és elhaló húrja: Egy királyfi megúnja a fényes udvart, megúnja a bohócokat, a tudósait is, betelik a vadászatokkal, a könyveivel, a játékaival, a barátaival, otthagyja a királyvárost, apját, anyját, testvéreit és világnak megy, hogy keresse az igazi boldogságot. Hosszú, fáradságos vándorlás után a tündérek kertjébe téved, ahol minden madárfütty, minden virág, minden mosoly csak őt marasztalja, de ő nem hiszi el, hogy itt megtalálná a boldogságot és megy, megy tovább...

Igy kezdődött valahogy a hosszú, hosszú mese, mely mélyen belenyúlt a téli éjszakába. Régen elmerült már az egész hányatott éveim mélységes tavában, de most, ezen a csendes, napos, decemberi délutánon, féligmeddig a hőse voltam, újra viszontláttam, mint a tenger vízi növényzetét az elvonult vihar után: Hisz én is megbékültem már mindennel és mindenkivel. Még azoknak is megbocsátottam, akik ok nélkül bántottak. Új ember vagyok. Újjá születtem testben, mert megismerem a legnagyobb testi gyötrelmeket és ha multam bűneiért gyehenna vár reám, akkor én a

purgatóriumon már keresztül mentem. És újjászülettem lélekben, mert eljutottam a legtisztább isteni gondolathoz, melyet gyermekkoromban eltorzítva kötöttek zsenge lelkemre és kritika nélkül hurcoltam egy ideig, mint ahogy ezt a mesét se értettem akkor és csak külsőségeivel hatott reám. Ma már tudom, hogy a boldogságot nem lehet a sorstól kierőszakolni és éppen az nem találja meg, aki folyton keresi. A boldog emberek sohase akartak boldogok lenni és a legtöbb ember éppen akkor nem ismeri fel és nem ragadja meg a boldogság alkalmát, mikor találkozik vele...

*

Arnyéktalan úton, fáradtan, verejtékes homlokkal bandukoltam Hajfa felé és hazagondoltam, a dunaparti magyar főváros szépségeire. És rendre láttam őket kelet decemberi szikrázó napsütésében, láttam a ligetet zuzmarás fáival, a nímfákat meg a vízimanókat, amint fehér ködmönben gubbasztanak az iparcsarnok előtti sziklákon; a hattyúkat, melyeknek most fűtenek, a tő tarka mozgalmas életét, ahol a korzói flört folytatódik tavaszig, az Erzsébet-hídat havas karjaival, mely olyan most, mint egy óriási, dermedt pillangó, a Dunát, mely még talán tartja magát, de már bizonyára lassan, alig észrevehetően, kúszik lefelé, ellentétben az emberekkel, akik sietve surrannak el a kirakatok előtt. Sok ezer kályhában pattog most a szén Budapesten, itt pedig, felhőtlen égről tündöklék alá a világ legdrágább gyémántja, érik a narancs, javában áll a szüret.

Jóval Tantura (tengerparti arab község) előtt, az országutat egy fehér kocsit metszi keresztül, mely a kézi térképen nincs feltüntetve; egy arab fiútól rögtön megtudom, hogy Sichronba juthatok rajta.

— Sichronba?

— Igen — monta a fiú.

Sichron...

Úde rétek között visz be a fehér kocsit. A decemberi esőzésektől felfrissültek és megsűrűsödtek a heretáblák, a nap kibontotta az arany-sárga szírmű délszaki szekfűket, melyek úgy hatnak a buja legelőn, mint egy miniatűr narancs-liget. A falu bejáratánál óriási hordók hevernek az eukaliptuszok árnyékában és a munkások, mint apró gnómok végzik teendőiket, a magas domborhasú hordók között. Sötét, a föld alatt messze elnyúló kazamatákban a sichroni szőlők drága levét őrzik itten, melynek színe többnyire a nyugati metropolisok dús asztalaín aranylik. A nagy hordók után apró házak következnek, meg takaros kertek, melyekben friss virágot hozott már minden bokor. Egy kedves kis ház, kertrenyíló verandáját az egyiptomi rózsza kúszó indája öleli, egy másik háznak pedig teljesen befutotta már a tetejét, annyira, hogy az indák lila virágzata hosszú fűtőkben lóg le a tetőről; messziről olyan ez a ház, mint egy rózsasátor. Az előbbi verandán két leányt látok; az arcuk piros és olyan csinosak, olyan tiszták, mint két óriási viaszbaba. Csendesen, mozdulatlanul ülnek, az egyik valami folyóirattfélét olvas, a másik

fehér selyemmel himez sötétkek bársonyra. Az asztalon ezüstfedelű üvegkancsó, a napfényben csillogó poharak.

A kertben arab munkásasszonyok gyomlálnak. Kékfestő ruha van rajtuk, a fejkendőjük is kék, ellenben a homlokuk, meg ajkuk fehér vászonnal van bekötve, csak a szemük látható; az egyik hajlongva, a másik guggolva gyomlál és feltekint, rámpillant, aztán tovább folytatja egyszerű munkáját. Az utca oly csendes, oly zajtalan, mint egy óriási képtár hosszú, szőnyeges főcsarnoka, ahol a falon jobbról is, balról is tájképek sorakoznak. A békesség, csend, a zajtalan hangyaszigalom, a halk, szelid álmok szigetén járok...

Egy csinos ház előtt ciprusok állnak, egyenlő távolságra egymástól és mozdulatlanul, mint a katonák. E házban bizonyára a „Jó Csönd Herceg” lakik, e ciprus-sor pedig a csönd dísz-örsége.

A következő ház bejárata mellett a postahivatal levélgyűjtő szekrénye függ. A bejárat tiszta folyosóra nyílik. Balra egy tágas vendégszobaféle. zöld pamlag, csipkefüggönyök, kerrek asztal, kényelmes székek, Herzl arcképe; a folyosón át kilátni a kertbe; kúrtvirágok, vaníliaillatú heliotrop-bokrok, krizantémumok, mögöttük barna támlás lócán egy fehérszakállú öreg, tajtékpípával. A szomszédos ház előtt szintén rengeteg piros kúrtvirág. Az udvar közepén egy szalmakalapos nő ocsut szór a baromfiaknak.

— Hágveret — szólok hozzá —, szomjas vagyok. Adna-e egy pohár vizet?

Camées de différentes époques. (De la collection du baron Kohner.)

Különböző korbeli metszett kövek. (Baró Kohner műgyűjteményéből.)

— Hogyne, tessék csak felmenni a folyosóra. A folyosón hosszú asztal, az asztalon dinnye, banán és vaj.

— Az idén bő narancstermésünk van — mondja az asszony és egy hosszú kosárból gyönyörű narancsokat rak elébem. — Tessék, tessék — ismétli folyton és boldog, hogy vendéget kapott, akit megkínálhat. Leülök az asztalhoz, szembe az előszobával. A belső szoba ajtaja nyitva van, egy magas leány ül ott, a házikisasszony. Varr. Az asztal másik oldaláról, a kerteken és ligeteken át a tengerre látni, a távoli vízóriás fodros, enyhe ultramarinjára: az üde, virágos fák mögött. Megdobbant a szívem a látvány végtelen szépségétől.

Beszélgünk, mialatt egy tömzsi, lenhajú kisfiú somfordál a vendégszerető asszony körül; — mintha csak magamat látnám négyesztendős koromban — mikor ránézek, a köténye mögé rejtí az arcát és így bújócskázik a tekintetemmel. Menni akarok, de az asszony még marasztal, még kérdez valamit. Ülve maradok és szótlanul elnézek a kert felett, önfeledten pihenek a szeretet és a békesség hajlékában. Nézem a pázsíton heverő bárányokat a kerítés mellett; mozdulatlanul ülnek és olyan fehérek, mintha a legdrágább márványból volnának kifaragva.

Egy fehér vitorlás tűnik fel a távoli fodrokon. A kék vizek bárányfelhője ez. Lassan, alig észrevehető mozdulással kúszik délfelé.

A szemközti házban palacksört árulnak. Két fiatalember csendesen kuglizik a fák alatt. Az egyik a filagóriában ül és innen figyelí a teke járását. A soros nem vágja le a tekét a célpallóra, mint mifelénk szokás, hanem csak óvatosan elereszti; a teke nesztelenül gördül tova és a dobházba érve se csap lármát, mert a dob ki van párnázva; izgalom és zaj nélkül, kedélyesen folyik a játék, még az angyalok se játszhatnak szelídebben. A filagória mellett, a banánbokor árnyékában egy idősebb férfi; a játék nem igen érdekli, elgondolkozva néz maga elé.

Rengeteg rózsá nevet az égre a túlsó villa előtt és apró, frissen felásott virágágyak hosszú sora mellett egy fiatal leány foglalatostkodí, a virágásával finom barázdát húz és kötényéből magot szór bele. Az utcára nyíló kapu mellett keskeny lóca. Leülök itt is. Szilveszter napján még úgyse ültem rózsáskert előtt. A kertészkedő leány most előbbre jön, mire megfordulok:

— Téphetnék-e egynehány rózsát?

— Csak tessék. Ugyse tudjuk eladni, szállítani pedig nem lehet sehova, de nem is érdemes. Legtöbbje itt hull el a kertben, nézze — szólí a fák alá mutatva a földre, mely tele volt rózsaszirmokkal. De nem mertem tépni a rózsákból s míg ott álltam tündöve, három különös gyümölcsfa vontá magára a figyelmemet; az utcára néző ablak előtt állí mind a három. A sötétzöld és széles levélezetű rövid ágak koronát képeztek a vastag törzs tetején és az ágak tövében hosszú-

kás, köcsögalakú gyümölcsök lógtak alá a törzs körül. Igen különös fák voltak, majdnem kómi-kusaknak találtam őket. A ház bejáratához vezető lépcsőkön egy idősebb, barátságos arcú, kékszemű férfi jött lefelé.

— Miféle gyümölcsfák ezek? — kérdeztem a kalapomat megbillentve.

— Dinnyefák. Papaje. Afrikából hoztam — mondí a kedves öreg mosolyogva. — Most még zöld, majd ha érik, január után, sokkal érdekesebb látványt nyují.

— Igen? — szólíam csodálkozva és szerettem volna az öreg telt piros arcát megtapintani, szép, szabályos szakállát megsimogatni, hogy igazí-e, de nem mertem, féltem, hogy felébredek.

Kis szalon-szekrény különböző keramikkával. Fent Courbet „tengeri tájképe”. (Báró Kohner műgyűjteményéből.) — Petite armoire de salon avec céramiques variées. En haut: Courbet „Paysage littoral.” De la collection du baron Kohner.)

SZOCIÁLIS MUNKA

DR. SZABÓ GÉZA:
AZ OMIKE ÖTÖDIK ÉVE.

Az OMIKE első lusztrumához érkezett el és ez az öt év — amint azt báró Herczog az ő lendületes megnyitó beszédében is hangsúlyozta — elnémitott minden kicsinyes kételkedést és ma már mindenkinek tudatába ment át, hogy az OMIKE rendre megvalósította azt a gyönyörű munkaprogrammot, melyet zászlajára tűzött. Az OMIKE munkája két hatalmas ágra oszlik, a kulturális és a humánus munkára, de tulajdonképpen humánus munkássága is nagy kulturális jelentőséggel bír, amennyiben legnagyobb jótékony intézménye, a Menza azokat támogatja, akik a jövőben a magyar zsidóság műveltségének és kultúrájának hivatott hordozói lesznek. Az az alább közölt beszéd, melyet dr. Gondos a Menza 500 diákjának nevében mondott, mutatja, milyen nemes hatással van az ifjúságra ez az intézmény. Azok a diákok, akik az OMIKE öt éve alatt a Menza segítségét igénybe véve nevedtek fel, akiket a nyomor talán nihilistákká tett volna, most önérzetes, zsidóságukra büszke magyar polgárok. 500 diák évente nagy szám! Félézer diák egy egész jövőbeni kultúrállam és ennyit segít az OMIKE, hogy hivatásukat betölthessék. És magyar nemzeti szempontból is nagyfontosságú hivatást teljesít az OMIKE, mikor a magyar nyelvet terjeszti ingyenes tanfolyamaival. Idegenből bevándorlott zsidók sajátítják itt el új hazájuk nyelvét és ez a kulturális hatás egyben humánus is, mert így elősegítik boldogulásuk útját. Ugyanez áll a gép- és gyorsírói tanfolyamokra. Lélekemelő végül a Menzával kapcsolatos vívó-kurzus, amely a zsidó diákot egy egészen új fejlődés útjában segíti elő. A gettóban elpuhult izmokat akarja fejleszteni, edzeni és a testi erő önérzetét akarja megadni a zsidó ifjúságnak.

De báró Dirsztay Béla, a Menza elnöke, nem áll meg ezeknél az eredményeknél, hanem tovább akarja fejleszteni a Menzát. Diákotthont akar létesíteni, ahol jeles diákok vizsga előtt elhelyezést nyerjenek, hogy minden anyagi gondtól mentesen szentelhessék idejüket tanulmányaiknak. Különben is báró Dirsztay valóságos atyai szeretettel gondoskodik diákjairól. Érdekes megfigyelni az évi jelentést, amelyet dr. Weiller Ernő, az OMIKE nagyagilitású főtitkára kiváló gondossággal és körültekintéssel szerkesztett, hányszor és milyen összefüggésben szerepel a Menza elnökének neve:

a pénzadományok rovatában 100, 1000, 300, 65 koronával, a természetbeni adományoknál 500 drb. almával, 1000 drb. narancssal, majd könyvekkel és több kisebb-nagyobb különböző adománnyal. Nem diszelnöke a menzának báró Dirsztay, hanem érdeklődő, melegszívű munkása, aki hetenként többször látogat el a Menza helyiségébe, hogy személyesen győződjön meg az ott végzett humánus munkáról. És mindenben segítőtársa dr. Neumann Arminné, akit szintén napról napra ott látni a menzában, aki semmi fáradságot nem kímél, a legapróbb dolgokkal törődik és nemcsak érdeklődést, jóakaratot áldoz az ügynek, hanem valóságos testi munkát is. A Menza egész szervezetén megtalálni az ő hozzáértésének, gondosságának és fáradságot nem kímélő lelkiismeretességének nyomát.

Tisztán kulturális munkát, — melynek keretében nem nélkülözőkről van szó, hanem éppen a zsidóság legfelsőbb köreiről, amelyek leginkább ki vannak téve az idegen hatásoknak és a vallási közöny elfajulásának — végez az OMIKE az előadásaival. Az OMIKE előadásain a zsidóság elitje van jelen. Soha zsidó előadáson még olyan publikumot nem lehetett összehozni, mint amilyen az OMIKE estéjeire magától jön. Az előadók külföldi és hazai zsidó nagyságok. És az eszméket, amelyeket ezeken az előadásokon megpendítenek, az egész országba szétviszi a Mult és Jövő, amely, mint a közgyűlési jelentés is kiemeli, rövid idő alatt meghódította a magyar közönséget, azokat a köröket is, amelyek eddig szinte teljesen távol tartották magukat a zsidóság eszméitől. Amint a humánus tevékenység középpontjában a Menza, úgy a kulturális tevékenység középpontjában az előadások és a Mult és Jövő állanak.

Az egész óriási szervezetnek középpontjában dr. Hevesi áll, aki ritka munkabírást, óriási energiát és erős zsidó lelkét állítja az OMIKE ügyének szolgálatába. Az OMIKE teljes és cél tudatos megállapítása, gyors fejlődése, különböző területeken való praktikus térfoglalása az ő nagy szervezőképességének gyümölcse. Ez az öt év az ő számára egy nagy eszme töretlen talajának megmunkálását jelentette és a munka öt éve után újabb eljövendő munkás esztendők küszöbén büszkén láthatja eszméinek és munkásságának diadalát.

*

Az OMIKE közgyűléséről a következő hivatalos tudósítás számol be:

AZ ORSZ. MAGY. IZR. KÖZMŰVELŐDÉSI EGYESÜLET ÉS A MENSA ACADEMICA csütörtökön tartotta báró Herczog Mór és Dirsztay Béla elnöklété alatt az évi közgyűlést a pesti izr. hitközség dísztermében nagy és díszes közönség jelenlétében. Ez alkalommal a pesti izr. hitközség, Chevra Kadisa, az összes közművelődési és felekezeti egyesületek képviselve voltak. A vallás- és közoktatásügyi miniszter, a belügyminiszter, az állami gyermekmenhely felügyelősége és dr. Bárczy István polgármester átiratilag fejezték ki üdvözléseiket. Báró Herczog Mór elnöki megnyitójában kegyeletos szavakkal emléke-

zett meg az évközben elhunyt tagokról. Ezután dr. Hevesi Simon az egyesület eddigi működését és jövőbeni programját ismertette, dr. Weiller Ernő főtitkár az elnökség évi jelentését ismertette, amely szerint az egyesület tizennégy kultúrintézményt tart fenn, melyek mind igen sikeresen működtek. A magyar nyelvi tanfolyamokon 76 idegenből bevándorolt férfi és nő sajátította el a magyar nyelvet szóban és írásban. A gyors- és gépirási tanfolyamokon árvagyermek és özvegyasszonyok nyertek díjmentes kiképzést, hogy önálló keresetforráshoz juthassanak. Elhelyezésükről is az egyesület gondoskodik. Az idegennyelvi tanfolyamokon a Menza ifjúsága Berlitz módszer szerint németül és franciául tanult díjmentesen. A héber nyelvi tanfolyamokat hatvanan látogatták; főleg nők. A sport- és vívótanfolyamok a Fodor-féle vívóteremben hat hónapig működtek és 130 ifjú vett ezeken részt. A nyilvános előadások a Lloyd termében tartottak, magas színvonalúak voltak és igen nagy népszerűségnek örvendtek. A „Múlt és Jövő“, mely a zsidóság kultúrájának ismertetésével és terjesztésével foglalkozik, fennállásának rövid ideje alatt meghódította az egész ország közönségét. Az egyesület nyilvános könyvtára és olvasóterme óriási hiányt pótol, mert az egyetlen nyilvános felekezeti könyvtár az országban. Az egyesület összes szociális kurzusokat is nyit és a budapesti tanoncok felekezeti és erkölcsi neveléséről is gondoskodik. Az egyesület művészeti segélyeket és iskolai pályázatokat adott ki. A főtitkár ezután a Menza működéséről számolt be. A Menzán naponta 500 diák étkezik, akik közül 138 díjmentesen, 156 ifjú 20–25 fillérért, a többi pedig 50 fillérért étkezik. A Menza reggelit is adott a főiskolai hallgatóknak 24 fillérért, mely körülbelül fél liter pasztőrözött tejből vagy teából és két süteményből áll. Ily reggelit a folyó évben 9316 diák vette igénybe. A Menza Akadémika főiskolai hallgatók számára 95 esetben állást is közvetített. 32 esetben irodai foglalkozást, 53 esetben nevelői állást, 6 esetben nevelőnői állást és 4 esetben zenetanítói állást. A Menzát látogató főiskolai tanulók közt volt 477 férfi és 23 nő. Köztük az orvosi fakultásra jár 298, a jogira 66, a mérnökre 74, a bölcsészetre 25, festőművész 4, zeneakadémikus 4, gyógyszerész 4, tanítóképzőbe jár 3, kézműegyleti 12, egyéb főiskolai 6. A női látogatók közül orvos 12, bölcsész 6, óvónő 2, kereskedelmi iskolás 3. Az étkezők átlagos napi száma 459, a maximum 536. Díjmentesen 36,012 ebédet, kedvezményesen 40,780-at és 50 filléres árban 43,353-at szolgáltatott ki. Eszerint az összes kiadott ebédék száma 120,145. A Menzát az egyesület az ifjúság második kellemes otthonává varázsolta, mellyel már előre a „Diákokotthon“ alapköveit rakta le. A Menza vezetése körül különösen báró Dirsztay Béla, dr. Neumann Arminné, dr. Hevesi Simon és dr. Weiller Ernő buzgólkodtak. Fleischer Károly főpénztáros az egyesület bevételeit mutatta be, amely szerint az évi büdzsé 70,000 koronát meghaladja és ennek az összegnek túlnyomó részét a Menzára fordítják. Az évi jelentés elhangzása után dr. Deutsch Ernő főorvos megemlékezett az OMIKE és a Múlt és Jövő nagyeredményű munkásságáról és indítványára a közgyűlés az elnökségnek hathatós működéséért jegyzőkönyvi köszönetet szavazott. Dr. Adler Illés főrabbi indítványára pedig dr. Neumann Arminének a Menza körüli érdemeit öröközte meg. Vikár Béla az Alföldi Közművelődési Egyesület nevében üdvözölte az OMIKE-t, amellyel — úgymond — egy csészeből áldoznak. A választások során tiszteletbeli elnökké választották Adler Lajost, botfai Húvós Józsefet, Kleinberger Ferencet (Paris), dr. Vadász Lipótot, alelnökké dr. Domony Móricnét, igazgatósági tagokká dr. Domony Móricot, Grósz Nándor, Koppély Gézát, Krausz Simont, dr. Lederer Sándort, Wellisch Sándort, számvizsgálókká Leveleky Arminé, Ribáry Mór és dr. Stein Emilt. Az énekkar nevében dr. Kun Armin mondott köszönetet az egyesület elnökségének, a Menzán étkezett ifjúság nevében pedig dr. Gondos Miklós mondotta a következő megkapó beszédet, amelyet mint érdekes dokumentumot, egész terjedelmében közlünk:

„Tisztelt Közgyűlés!

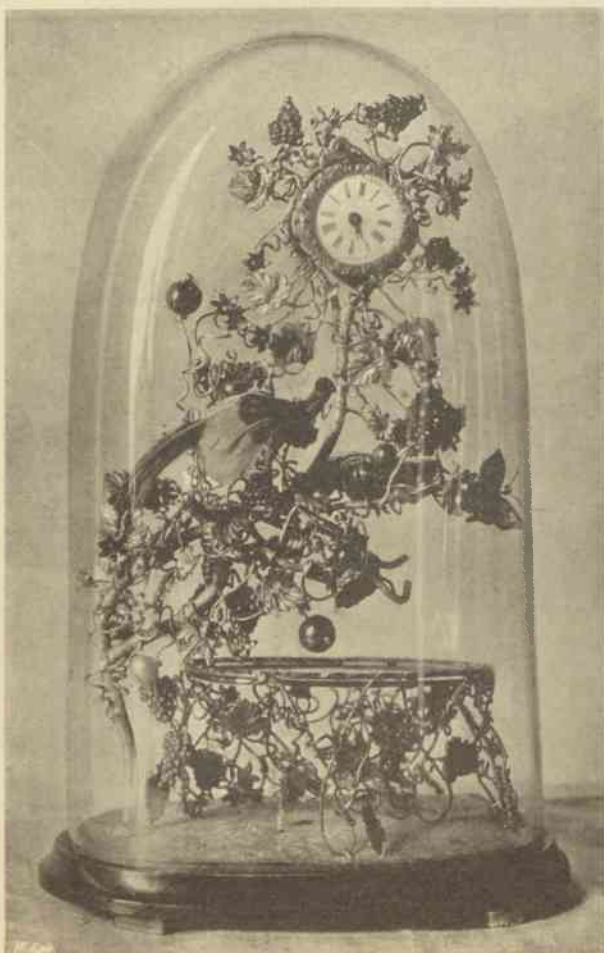
Félezer zsidó ifjú küldött engem ide, hogy tolmácsoljam agyunk gondolatát, lelkünk érzését. Félezer zsidó ifjú, egy egész sereg, hevítve egy eszménytől, melynek minden szála a zsidóságban gyökeredzik. Félezer ifjú, az nagy erő, mellyel számolni kell, mert a fiatal sudarak egykor terebélyes tölgyekké izmosulnak. Ezek küldöttek engem ide, hogy legalább szavakban adjam jelét a mi nagy hálánknak mindazon jótéteményért, melyben minket a lefolyt tanévben részesítettek. Ép testben ép lélek! Ez volt a jelszó! Fogadják tehát hálás hódolatunkat, hogy naponta nehéz fáradozások után ajándékként étkezhetünk a Menzán. Hála a vívótanfolyamokért. Ezerszer hála a tankönyveinket pótoló könyvtárért és a nyelvkurzusokért, melyeken a modern nyelvek mellett felcsendült a mi ősi anyanyelvünk is.

És most itt állunk tényleg: mens sana in corpore sano! Úgy érezzük, hogy messze délkeleten a csodák országában, a vad kurd lovasokat megkergető vitéz sómerek veréből való vér a mi vérünk is; úgy érezzük, hogy a talmodólcsek elméjéből egy-egy szikra nekünk is jutott.

Itt tehát csak hálátelt szeretet sarjadhat a szívekből annál is inkább, mert mindeme jótétemények mögött meleg zsidó szívek dobbantak. Még jól eszünkben vannak Dirsztay bárónak: ama chanukaesti szavai: „Azt akarjuk, hogy midőn hazavágyva a menorah lángjába merengő szemük megtelik könnyel, ha hozzánk jönnek, a búsongás könnyeit örömkönnnyé váltsák fel.“ Aranylelkű főúr, ha ez volt a céljuk, ezt érték!

Diványsarok vázákkal és Max Klinger bronzszobrával. (Báró Kohner műgyűjteményéből.) — Coin de canapé. Vases, statuette en bronze par Max Klinger. (De la collection du baron Kohner.)

Filigrán művű óra. XIX. századból (1840 körül). (Báró Kohner műgyűjteményéből). — Horloge d'art fin de XIX. s. (vers, 1840). (De la collection du baron Kohner).

Mikor pedig Hevesi főrabbi azt mondotta, ugyancsak a menórah lobogó lángjai előtt, hogy az ifjúság hasonlatos az Isten emberéhez, a prófétához, mert emez meglátja, amaz magában rejtje a jövőt, akkor az örömkönnyes szemű ifjúság elhatározta, hogy a jövő szép lesz!

Hisszen könnyű is a helyzetünk, mert előttünk olyanok járnak, kik méltán lehetnek eszményképeink: Báró Dirsztay, báró Herzog, Hevesi, Neumanné, Domonyiné, a választmány, a zsidó társadalom nemesszívű névtelenjei, a tisztikar, mindezek egyenként és összességükben nemeslelkű zsidó emberek, kik útmutatók, hogy mi is milyenek legyünk.

Nem ejtem el a prófétához való hasonlatot, hanem feltárom a jövő zsidó társadalom egy jelentékeny kultúr részének a képét: a szeretetnek, e régi zsidó ideának leszünk a katonái; mi világosságot viszünk a sötétségbe, mi elcsitítjuk az árva és özvegyek zokogását, mi a gyászt reményre váltjuk. Ilyen életprogrammal hagytuk el e tanév végén a Menzát, a félezer zsidó ifjú egy kis csoportja, hogy ismét visszatérjünk a Menzához, de akkor már Önök között foglaljunk helyet. Az a nagyobb része pedig a Menza ifjúságának, amelyik a jövő tanévben ismét visszajön a mi szeretett Menzáunkhoz, a jótétemények eme forrásához, ugyanazon életelveket vallja, mint mi, az életbe kilépők.

Úgy hiszem, szépnek ígérkezik a jövő, a termésmagvakat elhintők dús termés elé nézhetnek. Érték meg eme örömet, Isten éltesse mindannyiukat!"

Az OMIKE lélekemelő közgyűlése emelkedett ünnepi hangulatban oszlott szét.

A ZSIDÓ CSERKÉSZÉKÉRT.

A „Kadimah“ („Előre!“) magyar zsidó cserkészcsapatok parancsnokságától kaptuk a következő felhívást, amelyet készséggel ajánlunk olvasóink nemes jóindulatába:

„Alig egy évvel ezelőtt bontottuk ki a zászlót, a zsidó cserkészek szervezetének, a Kadimahnak zászlaját. Úgy éreztük, hogy nekünk is ott van a helyünk abban a vándor előretörő táborban, mely egy tökéletes egésszé öleli át e nagy világ ifjúságát. Úgy éreztük, hogy a zsidóságnak is szüksége van erős, jellemes, lelkes férfiakra; olyanokra, akik a természetből merítik erejüket és tudásukat; olyanokra, kik ismerik az önzetlenség áldásait, akik tudnak érezni testvéreikkel, akiket a sorcsapások le nem törnek, mert jókedvűek, akik becsületesek, hűek, lovagiasak, akik védelmükbe veszik a gyengébbeket, akik fegyelmezettek és felsőbb parancsra engedelmeskedni tudnak... egyezőval cserkészekre van szüksége, akikre a zsidóság mindenkor, mint hű fiaira számíthat.

Meg kellett alakítani ezt a mi szervezetünket azért is, mert úgy éreztük, hogy ennek a mozgalomnak áldásaiból nem szabad kizárni senkit meggyőződése miatt, már pedig a konzervatívabb szülők gyermekeire a szombat, a rituális ételmezés stb. oly kötelességeket rónak, melyeknek eleget tenni csak zsidó csapatokon belül tudnak.

Mindezek a körülmények azt az elhatározást keltették bennünk, hogy kövessük a hazai és külföldi példákat és megszervezzük a magyarországi zsidó cserkészcsapatokat.

Es kezdetét vette a komoly, becsületes és lelkes munka. Leküzdöttük a kezdet minden nehézségeit, alapszabályainkat a belügyminisztérium jóváhagyta, kivívtuk elismertetésünket az Országos Cserkész-Ország Szövetség részéről és rövid működésünkkel becsülést szereztünk a hazai cserkészmozgalomnak és dicsőséget a zsidó névnek.

Az igazi tevékenységünk csak ezután kezdődik. Alig egy hónap választ el bennünket a nagy táborozásunktól, az egyévi munka méltó betetőzésétől. Három hétig lesznek a mi cserkészeink a Balaton partján sátraknak lakói. Szabad ég, napsugár és zöld mező; ez a cserkészfiú iskolája. Ahol úgy tanul becsületességet, miként a madár repülni tanul és ahol úgy fejlődik tökéletes emberre, miként az álmódó bimbó rózsává, a sasfiók sassá és a kis ágacska tölgyfává! Ahol tiszta levegővel pezsdíti véréit, összeölelkezik a nagy természettel, hogy megbarátkozzék annak minden bogarával, fűszálával és ásványával.

Egész évben számlálgatja a cserkész a napokat, hogy jöjjön végre a táborozás ideje és megvalósítson annyi szép ifjú álmot, hogy életre avassa mindazt, amin tíz hónapon keresztül ábrándozott a tanulás mellett, olvasás közben, este a lefekvés előtt és reggel a felkeléskor. De sokak szívébe gondok lopóztak, a keserűség égeti torkát, a tehetetlenség tudata marcangolja lelkét. Sokan vannak — pedig érdemesek! — akik mert szegények, nem osztozkodhatnak a nagy napok nagy örömeiben.

A jóra való szegény fiúk nevében fordulunk tehát azokhoz, akik méltányolják a mi törekvéseinket, akik szeretik az ifjúságot. Az a mi kérésünk, legyenek segítségünkre abban az igyekeztünkben, hogy a szegény fiúk is, kiknek úgyszóleg nagyobb szükségük van erre, élvezhessék a természet szépségeit. Bizton hisszük, hogy lesznek önzetlen, melegszívű zsidó férfiak, akik készséggel válladják magukra egy-egy fiú táborozási költségeit, mely három hétre mindössze 25 korona. Bizonyára lesznek olyanok is, akik működésünk iránti szimpátiájuknak legalább azzal fognak kifejezést adni, hogy évi 6 korona tagsági díjjal belépnek a Kadimah pártoló tagjai közé.

Mindennemű pénzküldemények pénztárosunk, Kohn Alfréd úr (VIII., Orczi-út 16) címére küldendő és e lap útján fogjuk nyugtázni.

Az összes cserkészcsapatok mögött hatalmas egyesületek, felekezetek és magánosok állanak; egyedül mi voltunk magunkra hagyatva. Bizalommal fordulunk tehát a megértő zsidó publikumhoz, amely nem hagyhat tovább támasz nélkül és munkánkhoz szegődik.“

A „Kadimah“ Cserkészcsapatának Parancsnoksága.

DR. SINGER LEÓ: SZEMELVÉNYEK A LEGENDÁK KÖNYVÉBŐL.

IZRAEL PANASZA.

A távozó, a menekülő Jákobot is üldözi Lában. S amikor kifogyott türelme, perbe száll a családsággal és panaszba tör ki a vándorló Izrael, a bolygó zsidó.

„Mi a bűnöm, mi a vétkem — kérdi —, hogy folyton üldözöl? Végigtapogattad mindenem, mit, mit találtál, ami a tied? Ítéljen a világ, te vettél-e tőlem, vagy én tőled? Husz éven át dolgoztam én neked, én általam boldogultál, nőtt meg a vagyoned, de én abból nem élveztem semmit. Jogtalanságot nem én hoztam körödbe, de nekem gyakran kellett, véremből, pénzemből fizetni, amit jogtalanul követeltél rajtam. Ha nappal megloptak és saját szemeiddel láthattad, hogy az én kezem tiszta, és ha éjjel megloptak — bárki tette — engem mondasz bűnösnek, tolvajnak. Neked dolgoztam nappal, mikor a napheve sújtott és éjjel, mikor a fagy dermesztett. S még sem volt álom szemeimben és nem volt nyugtom életemben soha. De él még Izrael Istene!

Vitrin különböző porcellánokkal. (Báró Kohner műgyűjteményéből.) —
Vitrine, porcelains variés. (De la collection du baron Kohner.)

XVII. századbeli augsburgi berakott német szekrény, rajta: faszobor, német XVI–XVII. század. (Báró Kohner műgyűjteményéből). — Armoire allemand d'Augsburg (XVII. s.), là-dessus: Statue en bois (allemand XVI–XVII. s.). (De la collection du baron Kohner.)

Ahogy Izrael özöangyala hallotta, hogy évente mint olvassa fel Izrael Jákob panaszát, azt mondá: Husz év helyett tégy husz századot és meghallod a zsidóság történetének keserves legendáját.

DRÁGA AJÁNDÉK.

Drágagyöngyöt küldött Artaban a nagy Rabbinak — ez a neve széles nagy világban, még a késő utókorban is Jehuda rabbinak, a naszinak —, és kérte őt, küldjön ő is ajándékot néki, a drágagyönggyel egyazon értékűt. Rabbi Jehuda küldött neki egy mezuzát. Artaban kíváncsian bontogatta a Rabbi csomagját és mikor meglátta, szinte megdöbbsen az ámulatában. Dühbe gurult nagyon. Fenyegette irta:

„Én neked olyan ajándékot küldtem, amelyet sok drága arannyal kellett megfizetnem, te meg küldesz nekem olyasvalamit, aminek értéke egyáltalában nincsen.”

„Barátom — felelte a Rabbi, — egész vagyoned, drágagyöngyöd, aranyad, ezüstöd nem ér annyit, mint az én ajándékom. A te ajándékom fölött nekem kell örködnöm, az én ajándékom örzi és megvédi minden vagyoned.”

TOLL- HEGYRŐL

„RITUÁLIS LABORATÓRIUM.“ Ne tessék afféle laboratóriumra gondolni, ahol „cípőkrém sel peszach“ vagy egyéb rituális követelményeknek megfelelő szerek gyártódnak, hogy a vallásos zsidók se legyenek kénytelenek a modern kor vívmányainak kényelmeit nélkülözni. Ellenkezőleg. Olyan rituális laboratóriumról van szó, ahol olyan rituális valamit gyártanak, ami a jámbor, sőt a nem jámbor zsidónak is felette kényelmes, sőt veszedelmes: rituális vádat! Ez a rituális vádatok mesterségszerűen gyártó „rituális laboratórium“ természetesen Oroszországban működik és a kiewi állami detektívtestület volt főnöke, a Berlinbe menekült Krassovszky leplezte le. Az üzem, az eddigi eredmények után ítélve, elég nagy-szabású lehet és úgy látszik mint speciális orosz ipar orosz kormánytámogatásban is részesül, talán jelentékeny évi szubvenció, talán magas erkölcsi segítség formájában.

Közelebbi részleteket a „rituális laboratóriumról“ még nem tudunk, kíváncsian várjuk tehát Krassovszky további leleplezéseit a XX. század eme gyönyörű intézményéről és ajánljuk figyelmébe azoknak, akik még mindig azt hiszik, hogy az orosz zsidókon segíthet „az Újkor szelleme“.

ZSIDÓMENTES LÉGSZESZ. Minden külön megjegyzés nélkül ideiktatjuk a decemberben megjelenő „Vallás“ című zsidó hetilapnak egy igen tanulságos jegyzetét: „A kassai légszeszgyár pályázatot tett közzé, melyben könyvelőt keres. Természetes, ugye, hogy olyan egyénre van szüksége, aki jól érti a könyvelést és szakember a légszeszgyártásban. Dehogy természetes! Az első és legfőbb feltétel: keresztény legyen a főkönyvelő úr. Sőt: zsidóra egyáltalában nincs is szükségük. Még megtörténhetnék, hogy pontosan találja vezetni a könyveket és akkor kiderül, hogy a légszeszgyár olyan jó üzlet, hogy a légszesz árát le kell szállítani. (Példa Debrecen, ahol zsidó igazgató mellett a világ legolcsóbb légszeszárai dacára is óriási nyeresége van a városi légszeszgyárnak.) Már pedig a kassai légszeszgyár mindent kibír, de a légszesz olcsóságába és a zsidó könyvelőbe nem tudna beletörödni. De a zsidó fogyasztók pénze persze ezentúl is jól esik ám a tisztelt gyárnak.“

Olvasóink figyelmébe! Nagy szolgálatot tesznek olvasóink lapunknak, ha bevásárlásaik vagy megrendeléseik alkalmával a hirdető cégéknél lapunkra hivatkoznak.

ZSIDÓ ORSZÁGGYÜLÉSI KÉPVISELŐK. Nem Magyarországról van szó, hanem két egészen ellentétes államról: Oroszországról és Amerikáról. Az orosz dumában is és az amerikai parlamentben is a napokban nagy tetszéssel fogadott beszédek hangzottak el a zsidók érdekében zsidó képviselők ajkáról. Méltóztassanak elképzelni, zsidó vallású képviselők felszóltak zsidó ügyben és nem akartak a „kényes dolog“ elől kitérni. Istenem, ha nálunk is így volna, mennyi zsidó ügyet lehetne előbbre vinni, mennyi zsidó sérelmet lehetne orvosoltatni.

LIMAN. Nálunk persze nem igen ismeretes a neve, de annál ismeretesebb Németországban. Hogy mi is tollhegyre tűzzük, annak okául a következő kedves kis epizód szolgál. A német trónörökös meghívta többek között ebédre dr. Paul Liman urat is. Erre egy német antiszemita ujság, a „Hammer“ alaposan elbánik a fenséggel, hogy elzsidósítja az udvart és asztalához ültet egy Limant, akinek a nagyapja még a szombatot ünnepelte! A berlini „Morgenzeitung“ erre szemrehányást tesz a „Hammer“-nek, hogy ilyen kegyetlenül kalapácsolja le a derék Limant, aki az antiszemita mozgalomért annyit tett. Szegény Liman, szegény Liman, tehát hiába keresztelkedett ki még az apja és hiába tett és tesz annyit ő maga az antiszemitizmusért, mégis csak „zsidó“ marad.

SIROTA ÉS ASTAFIEVA. Az egyik a Kol-Nidré melódiájára táncolt meztelenül az Operában, a másik meg a Kol-Nidré énekelte frakkban a Népoperában. És a közönség a következő tanulságot vonhatta le: 1. A Kol-Nidré sokkal szebben hat felöltözve, mint meztelenül. 2. A Kol-Nidré sokkal szebb a zsinagógában, mint egy Operában. 3. A kántor sokkal jobban éneklí a Kol-Nidré ornátusban, mint frakkban. 4. A kántor sokkal szebben énekel a zsinagógában, mint az Operában. — És tanulságnak ez sem értéktelen.

(Secundus.)

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS!

Tisztelettel kérjük előfizetőinket, valamint az OMIKE pártfogó tagjait, akiknek előfizetésük, illetve tagságuk június hóban lejárt, szintúgy azokat, akik előfizetési, illetőleg tagsági díjjal hátralékban vannak, szíveskedjenek a megfelelő összeget minél előbb beküldeni, nehogy a lap küldése fennakadást szenvedjen.

MULT ÉS JÖVŐ KIADÓHIVATALA,
BUDAPEST, VI., PODMANICZKY-U. 6.

REGÉNY.

KACZÉR ILLÉS:

KHAFRIT, AZ ÉGYIPTOMI ASSZONY.

— BIBLIAI REGÉNY. —

VÉNEK ÉS IFJAK.

Mylytta vándorpapjai, kik a jérusálemi utcai vérengzésből ép bőrrel menektek, fellármázták Síría és Hámát népét Izrael ellen. A két hűbéres tartomány már régóta nyugtalanodott, hogy lerázza a zsidók uralmát, mert Dávid király holta után megszűntek a háborús zaklatások. Salamon nem erős kézzel, hanem messzibenéző eszességgel tartotta féken az északi népeket. Hámát állandóan hadilábon állott Sébával, Damaskusra pedig mind a két ország régi gyűlölséggel acsarkodott. A jérusálemi udvar nem egyszer bíráskodott a veszekvő hűbéresek között, de a ravasz békítésnek csak az lett a vége, hogy a három kalmár-ország még dühödtebben hajbakapott. Közben Salamon király megépítette a lakatlan pusztában Tádmort és a többi erős kincstartó várost. És e roppantfalú erősítések úgy közéje ékelődtek a mezopotámiai államocskáknak, hogy Eglon, a damaskusi utca mesemondója fel is jajdult miatta:

— Libánus fáiról felszállt a keselyű és immár itt kereng a fejünk felett. Vigyázz magadra Damaskus, óvakodj Séba és álljatok résen mindannyian, szent Baálok városai, mert a rablómadárnak melletekre terped sokkarmú lába s a csőre vérző húsothokban vájkál.

De Eglont, ha profétált, nem vette komolyan senki, mert furcsa és csúnya emberke volt Eglon. A hátán akkora púp nyargalt, mint egy ötesztendős kölyök, ábrázata vörös volt és rücskös s keshedt kis szakállát is elmarta a ragya.

Ha mesélt, köréjesereglett az utca és szájtátva hallgatta, mert mesélni szépeket tudott Eglon. De a profétálásán nevettek, mondván, hogy a jövőbelátás mégsem adatott minden hitvány kis regősnek s a mesemondó szájába nem is illenek a proféciák.

Csak amikor Eglon meghalt és már elfelejtették a csúnyaságát s a testi fogyatékoságait, kezdtek ráeszmélni az emberek, hogy az öreg mesélő a titkos hatalmaktól megihletett jós volt s a példázatai telvék rejtelmes jóslatokkal. Kezdték magyaráztatni Eglon meséit és megtudták, hogy a saskeselyű, amely a Libánusról repült Damaskus felé, egy azzal a vére szomjas oroszlánnal, amely Bäsánból kiszökellett és ez sem más, mint az a

keményjárású ökör, amelyik elindult délről és északon minden füvet lelegelt, az Eufrates-folyónak pedig utolsó csöpp vizét is kiitta.

A libánusi keselyű, a bäsáni oroszlán, délvidek ökre és a többi mesében élő szörnyeteg a terjeszkedő zsidónép volt, amely immár az Eufratesig éreztette hatalmát. De mire az északi fejedelmek erre ráeszméltek, meg voltak fogva. Ekkor már hasztalan volt minden lázongó igyekezet, hiába próbáltak százszor is szövetekezni egymással — a jérusálemi saskeselyű sokkarmú lába közéjük terpeszkedett s akármelyik percben a hűbéres uralkodók koronái fölé lendülhetett. A ravasz jérusálemi udvarnak arra is volt gondja, hogy a szövetekezni akarók állandóan sanda szemmel nézzenek egymásra s a bizalmatlanságon rendesen meg-hiusult minden lázadó és tömörülő törekvés.

De ami a fejedelmeknek nem sikerült évtizedek alatt: az északi szövetséget rövidesen létrehozták a papok. Mylytta szentjei felbujtották Séba, Hámát és Síría népét s a megsértett Baálok nevében véres leszámolást hirdettek. Damaskus titokban Egyiptomba küldött Rézonért, a bujdosó trónkövetelőért, Séba pénzen fegyvereseket toborzott Kappadókiában s az északi hittiták között, Hámát fővárosa pedig kegyetlen csúfot tett az adószedő zsidókon, amikor ezek az évi adóért nála megjelentek.

Hámát-Sóba álnok hódolattal várta kapuiban a jérusálemieket. De benn a városban orvul meglepte és foglyul ejtette valamennyit. S a nyílt utcán törvényt ültek a fogoly zsidókon. A ruháikat deréktől lefelé letépték róluk, a felfejükről lenyírták a haját, szakálluk felét leberetválták, a másik felét bűzös csírrizzel, tuskével és bogáncssal szórták tele s ezeket az ijesztően eltorzított férfiakat végighurcolták az utcákon, ahol a csöcselék gyalázó üvöltéssel és barbár röhejjel szegődött a nyomukba. S amikor már megúnta a nép a mulatságot, kitették az agyonsanyargatott adószedőket az országútra és Bäsán földjéig hajsolták őket. A várost pedig becsukták, megerősítették és élelemmel látták el lázas sietséggel.

Ez a dolog egyszeribe felborította a békét, amely Salamon király uralkodása elejétől, emberöltőn át örködött Izrael munkás jólétén. Bäsánban, a fekete bazalt s a viharos tölgyek hazájában rettentő erejű férfiak éltek, kik feldühödvén, nehéz fegyverrel övezték fel derekukat, hogy egy-kettőre megtorolják a gyalázatot. De az adószedők között mindenik törzsből volt egy-két férfiú s a bäsáni Vének úgy ítélkeztek, hogy a bosszú egész Izraelt illeti és nem csupán egy kicsiny töredékét.

A megcsúfolt embereket végigvonultatták az országon. Meztelenségüket, hogy a szegényük ne legyen akkora, sietve betakarták a bäsániak; megnyírbaált argaman-köntöseiket gyalccsal pótolták, ám ez a gyalcs-toldalék is földig volt hasítva a tomporok mentén, hogy megmutassák mindenk-

nek: milyen méltatlanságot cselekedtek Izráellel s hogy látván ezt, a törzsek haragja felgyulladjon.

A megtorlást követelők fellármázták Manasse és Jair földjét, Gileádot, Gádót és Rubent, majd átkeltek a Jordánon és Naftalit, Issakhárt és a folyón túl fekvő Manassét riasztották bosszúra, azután Efraim, Dán és Benjamin törzsét. Mire Judába értek, harcos sokasággá növekedett a bosszúszomjas tábor és Jerúsálembe már háborúra kész armádia vonult be, követelvén Hámát véres megbüntetését.

Az öreg király, aki az Adónia-féle lázadás leve-rése óta nem viselt hadat, kerülni akarta a háborút. Összehívta a Synhedriont, a Vének Tanácsát, hogy határozza el: béke legyen-e, vagy háború. A nyugalmoszerető öregek nem akartak hadakozást és maga Benája, a királyi seregek megvénhedt öreg-hadnagya is a békességes oldalhoz pártolt. Salamon tehát stafétát futtatott Hámátba és felajánlotta a bocsánatot és a békét. Nyissa meg Hámát-Sóba kapuit — ez volt a feltétel — kövesse meg Izráel megsértett tisztartóit, szolgálta be az elmaradt adót és nem lesz bántódása.

A futár még meg sem érkezett és Jerúsálem békeszerető népe csodálatos módon nyugtalan lett és harcias. Alig akadt férfi a királyi városban, ki ne a fegyveres számonkérést óhajtotta volna. Felfegyverzett harcosok járták be az utcákat és a béke ellen tüzeltek a népet. A királyi vitézek jártak elől az izgatásban s a főbujtogató az efraimi lovasok fiatal ötvenes-hadnagya volt, Jérobeám.

Az ifjú Sérédebéli látta, hogy immár elérkezett az ő ideje és erőnek erejével igyekezett siettetni a háborút. Fáradhatatlannak látszott. Hajnaltól napestig talpon volt. Hol bajtársainak forralta fel a hadakozó kedvét, hol a jerusálami utcát állította elébe a Vének békés szándékainak. Hánonnal és száz más öreg kobzossal hadízsoltárokat énekeltetett a sikátorokban, Sallumot, Bárukot, Semáját és a többi erősszavú efraimit a soknépű kapukhoz állította, hogy Hámát ellen dörögjenek, ő maga pedig a királyi palota közelében, Absolon Oszlopa alatt szitotta a háborús kedvet:

— Halljátok, jerusálami népek és hallja meg egész Izráel, hogy a pogányok mind ellenünk fenekednek. Csúfot tettek rajtunk a tisztátalanok, a szent nép fiait megmeztítenítették a Baalok fiai. Nyújthatjuk-e békére nekik a mi tiszta tenyerünket? Avagy szabad-e félnünk az ő botor haragjuktól? Megijedhetünk-e a ránkfeszített kézi-veiktől? Keljen fel Juda, álljon talpra egész Izráel és öltse fel fegyverét, valaki csak férfi, hogy a csúfolók dölyfösségét letörjük, hogy a rajtunk esett gyalázatot az ő meleg vérükben áztassuk.

A lázítás nem hullott meddő talajra: pár nap múlva egész Jerúsálem forrongva követelte a háborút. A király újból tanácskozássra szólította a Synhedriont s ezúttal az Ifjak Tanácsát is egybe-hívta. És a háború szilajszavú prédikátorát, Jérobeámot a két törvénykező testület elé cította.

A fiatal fegyveres merész volt és konok:

— Uram király, — szólott és megállott Salamon garádicsos ítélőszéke előtt — te bölcs vagy és békekedvelő. A néped ismer téged és szeret, és jól tudja: miért nem akarsz háborút. Te mon-dottad, ó szépszavú uralkodó, hogy az alázatos békesség is áldást tart a tenyerében s a harc, noha győzelemre vezet: átkot. De ó király, mit mondanak majd a pogányok, ha békére nyujtod jobbot azoknak, kiknek a markuk megrontó álnokságot rejteget? Nevetni fognak, hogy Izráel fél a fegyvertől, hogy a zsidók királya retteg a háborút, mert Dávid népe elfeledte immár a hada-kozást.

Mint jól felajzott nyílak, röpködtek Jérobeám szavai. Utolsó mondatát minthacsak a Vének tétova szívébe célozta volna: pompásan beletalált. A dávidi csatákra gondoltak az öregek és fel-sütött bennük az emlékezés. Reszkető megillető-döttség ült közük, sóhajok fakadoztak, szemek homályosodtak valami bévülről felszökő meleg páráról; itt-ott helyeslőn bólongott egy-egy ösz-örög fő; egyik-másik helyről bátortalan hűmmögés hallatszott s a bátrabbak egy-egy keményebb bizony-bizonyt is nekieresztettek.

Az Ifjak nyíltan Jérobeám mellé pártoltak. Salamon, aki nagyszerűen ismerte az északi törek-véseket s egy erős damaskusi szövetségtől tartott, nem akarta elvadítani magától Hámátot. A Vének nevében ellenebeszelt a háborúnak. Az öregek lassan-lassan a király felé hajlottak s a Synhedrion visszatért a békés gondolathoz. Ám az Ifjak Tanácsa hevesen ellenezte a békét s maga Rhoboám, Salamon király trónváro fia, állott a türelmet-len háborúsok élén.

— A béke ideje letelt, — szólott fennhangon Rhoboám — szomszédaink üszköt dobtak a házunkra, mi vessünk vissza lángoló parazsat. Helyesen beszélt az efraimi. Miért mondják a pogányok: hova lett az ő bátorságuk? Hová lett Dávid király diadalmas népe?

A király arcán fájdalmas árnyék suhant keresz-tül. Felemelkedett trónusában és szólott:

— A vének nem akarják a háborút, az ifjak követelik a harcot. Mi történjék tehát?

— Ítéljen a király! — kiáltotta Jérobeám.

Salamonnak felderült a homloka. Az egész gyülekezet egyszerre mondotta lelkes felszóval:

— Ítéljen a bölcs király.

Utolsónak, mire a sokhangú együttes lecsende-sedett, Rhoboám érces szava zendült:

— A király bölcs és azt akarja, amit a népe akar.

Salamon ismét elkomorodott.

— Embernél bölcsőbb az Isten — mondotta. — Ítéljen tehát Cebaoth, a hadak Istene. Menjetek el a főpaphoz és kérdezzétek meg az Urim-Tumim útján a Seregek Urát: háború legyen-e vagy béke?

Szent borzalom telepedett a lelkekre a királyi döntés hallatára. Cebaothot csak a legvégső eset-

ben volt szabad kérdéssel zaklatni s a főpapnak drágakövekkel kirakott titokzatos mellvértje már évtizedek óta nem jósolt Izráelnek se jót, se rosszat. Mit akarhat a Seregek Ura? — töprengtek távozóban a megszeppent vének s az ifjak is mélységes ijedelemmel gondoltak a láthatatlan hatalom megnyilatkozására.

Egyedül Jérobeám volt nyugodt. Cebaoth a háborút óhajtja: ez kétségtelen. A Seregek Ura csak azt akarhatja, amit az ő prófétája, a sílói istenes útján már kinyilatkoztatott.

A HARMADIK KÉRDÉS.

Maga a főpap is megdöbben, amikor tudatták vele, mit határozott Salamon. Jehovát idézni, élő ajakkal faggatni az Egyetlent: rettentő dolog, ami csakis nagy veszedelmek idején szabad. De hát a király bölcs s ő jól tudja, mit tesz... A háború kiszámíthatatlan valami s a népek viszálya, ha még oly kicsinynek látszik is, halálos veszedelmeket hordhat a méhében.

Kívül az óvároson, a Kidron völgyében, pálmák és cédrusok között állott a Tisztulás Háza: ide vonult most Sádók, a főpap. Bezárkózott és hét napig egyetlen emberrel, még a családjával sem érintkezett. A kökerítés ablakán keresztül nyujtotta be neki egy szolgálattelvő lévita a legszükségesebb eledeleket: kenyeret, tejet, húst és bort.

Naponta kétszer fürdött, reggel és este s a törvénykönyvet bujta itt a főpap. Igyekezett testbenlélekben megtisztulni és felemelkedni ahhoz a fenségesen félelmes gondolathoz, ahol a mélységek és magasságok határán ködben és fényben lakozik a minden hatalmasok leghatalmasabbja: a világteremtő Uristen.

A nyolcadik napon, még pirkadta előtt felkelt a főpap, megfürdött és felöltötte a nyolc szent ruhadarabot. A gyolcsínget, a szoros alsóruhát, a bőredőjű köntöst, az efódot, a hösent, az övet, a süveget és az aranybetűs lánnát. Az alsóruha fehér selyemből volt, hosszú ujjain és alul térdtől lábfejig ezüsttel hímezett. Az ujjatlan bőráncú köntös bársonyosan mély kék selyemből készült. Alsó peremén veres, kék és karmazsinszínű rojtok lógtak. Minden két rojt között apró, érzékeny nyelvű aranyszengettyű csüngött, amely a legkisebb ruhálíbbenesre megszólalt. Az efód arannyal, bíborral és sokszínű fonállal szőtt káprázatos átvető, amelyet derékban a dúsan megmunkált öv fogott össze. A hösén, mint egy apró ragyogó mellvért, négyszögű volt s hosszabanszéltében egy arasz. Tizenkét arany boglárba foglalt drágakő szíkrázott rajta négy hármas rendben. Az első rend: sardonix topáz és kárbunkulus, a második: smaragd, zafir és jaspis, a harmadik: linkhur, akhát és ametiszt, a negyedik: krizolit, onikhus és berill. A tizenkét köbe Izráel tizenkét törzsének neve volt bevésvé. A hösén belsejében volt elhelyezve a szent és titokzatos Urim-Tumim, balfelől a főpap szíve fölött. Az arany lánya a

papi süveg alsó peremére került, szorosan a homlokra erősítve, mint egy ékítő abroncs s ez a két szó volt kímetszve rajta: *Jehovának szentje*.

Amikor a nyolc szent ruhadarabot felöltötte Sádók, aranyos sarut szíjazott a lábára és elindult az óváros felé. A kapunál a papok Vénei várták; mély meghajlással köszöntötték és némán hozzácsatlakoztak. Ezek az öreg papok már nem teljesítettek szolgálatot, de ők voltak a Templom Tanácsa és megkülönböztetésül az ifjú áronitáktól, ugyanolyan bőredőjű, aranyszengettyűs kék selyemköntöst viseltek, mint a főpap. A testük is tetőtől-talpig volt megkenve a szent kenettel, akár a főpapé.

S amerre a papi menet elvonult, drága illattal és aranyszengettyűk édes muzsikájával telt meg a levegő s az utcák gyönyörrel ébredtek. Hallgatók férfiak és harcos szívű ifjak léptek ki a házak kapuján, megvárták, míg a papok tábora lassudan elsétált előttük, azután a végéhez illeszkedtek. Az áradat nőttön-nőtt, a mellékutcák egyre ontották az embereket, mint hegyi patakok a zivatar vizét. A későnjövőkön már érzett is valami nyugtalan zivatarféle, bár elől még komoly volt a menet és ünnepi. Nem szólván persze az asszonynepről, amely az első sorokban is nevetgél, csacsogott:

— Ő, ez a szent kenet! — édelgett egy felsővárosi ifjasszony. — A választott mirrhánál bódítóbb, a fahéjnál kedvesebb, bétheri virágnál megéjtőbb, balzsamnál balzsamosabb. Be szeretnék belőle egy marékravalót!

— Te balgaszívű, botorszájú asszony, — szörnyűködött a szomszédnője, aki valami öreg pap vagy lévita hitvese lehetett — a szent kenet csurgatott mirrhából, fahéjból, kásiából, faolajból, gileádi balzsamból és Béther sokszagú füveiből készül, hétszer hét illatos dolgokból s épp ezért hétszeresen hétszer szent. Asszony testére nem való az Úrnak fűszere s más mint pap még azt sem tudhatja, hogyan készül az illatos keverék.

Mikor a Mória hegyéhez ért a főpap, leoldotta saruit. A papi Vének követték példáját s mindannyian mezítláb közeledtek a templomhoz. De nem az utca kövén lépkedtek, hanem puha bábeli szőnyegeken, miket fűrgekező lévíták göngyöltek elbük.

A tömeg a templom előtti téren helyezkedett el. Itt ekkor már tenger nép hullámozott. Lovasok és gyalogfutó vitézek ezrei várták a papi menetet és felfegyverzett jerusalemi ifjak, akik napok óta felkészültek, mert nem is gondoltak rá, hogy Cebaoth mást akarjon, mint háborút. Elöl pihent, gyorsfutó tevéken vagy száz hívívő férfiú várta Sádók pap szavát, hogy legott induljanak és megvigyék a törzseknek a hírt: béke lesz-e vagy háború. Az idősebb jerusalemieket fegyvertelenül, békésen-kék vagy csíkos öltözékben várták az isteni akarat kihirdetését.

Hogy miként nyilatkozik meg Jehova, erről a

papi Vének kivételével alig tudott valaki. A titokról a nép között rejtelmes legendák éledtek.

— Az Urim-Tumim — mondotta a sokaság között valaki — zengő emberi hangon beszél a Kérubimok előtt. Ám ezt a hangot nem hallja más asszonyszülötte, mint Jehovának felszenteltje, a főpap.

— Nem úgy van, — vélekedett a mellette álló — az Urim-Tumimban van a jövőmondó hatalom, de nem szóval hirdeti az Úr akaratát, hanem tüzes írással. A hősén drágakövein egymásután gyulladnak ki a betűk, a törzsek neveinek betűi s a főpap, aki ezt mellére függesztett tekintettel figyel, egyszerűen leolvassa az isteni akaratot.

Ezt többen vallották a nép közül, de itt-ott módosították a tüzes betűk regéjét:

— A betűk, mint ragyogó tűzmadarak, leszállnak a drága mellvértről és szavakká sorakoznak Isten szolgája előtt. Azután szépen visszaroppennek az ékkövekre s visszaváltoznak mozdulatlan írásjelekké.

Néhány bölcsszívű vén csak mosolygott e mendemondákon:

— Mindenkinek megjelenik az Úr — mondotta az agg Kálkol — mindenkinek, aki őt keresi és hívja. Aki megtisztítja lelkét földi gondolatoktól, ahhoz beszél a szent Jehova. Nem betűkkel és nem emberi hanggal, de olyan beszéddel, amit a némák és írástudatlanok szíve is tökéletesen megért.

Mielőtt a főpap a szentélybe indult, előbb künn a Pitvarban megáldozott. A napi áldozatokat és egy kecskebakot égő áldozatnak. Azután bement a szent fűszerek készítőihez, vette a füstölőt s egy maroknyi jóillattételre való szert pergetett belé; aranycsiptetővel szemet szedett az oltár sarkáról, az öröktűzből, readobta a füstölőedény szájára és bement a szentélybe. Az ajtó kárpitréscein gomolyogva tódult ki a füst és tömjén, gyanta, ónix, galbona, meg spíkinárd égő illata kavargott a sokadalom felé.

A papok száján megszólaltak a szent trombiták meg a kosszaruból készült kürtök, annak jeléül, hogy a főpap a Szentek Szenté előtti kárpítfalhoz érkezett. A lévíták gíttitheket és lantokat pengettek és öreg hegedűkön kísérték a zoltárok énekét. Ennek elhátával csend lett a Templom tájékán, áhitat és félelem borult a népre; a babonásabbak remegőn képzelődtek, hogy hallanak valamit az Urim-Tumim zengéseiből. A papi Vének lehorgasztották fejüket és türelmesen vártak.

Izgalmas hallgatás volt ez a néhány perc, óráknak rémlett, de azért senki se merte hangos szóra nyitni ajakát. Jérabeám maga is néma várással ült a lován. Arca sápadt volt s a szeme égett. Sállum, az ataróthbéli végre már nem állhatta. Türelmetlenül súgta:

— *Menjünk-e hát a háborúba, vagy ne menjünk?*

— Ez volt a három kérdések egyike, melyre a főpap útján feleletet vártak Cebaothtól.

A Templom táján riadalom keletkezett. A főpap odabenn most emelte fel először fejét és dörgő hangon kikiáltott:

— Menjetek!

Az öreg papok vették át a szót s átadták az ifjabbaknak; ezektől a lévítákhoz került, innen Jérusalem Vénéihez s pár perc multán már a sokaság ajkán süvített a kiáltás:

— Menjetek!

De csend lett csakhamar. Várták a második kérdésre a választ. *Ki menjen a háborúba?* Mely törzsek szálljanak hadba? *Ki legyen az első? Kicsoda az utolsó?* Izgatott találgatások között teltek el a percek.

Miglen a szentélyből újabb kiáltás érkezett:

— Efraim — zengte a főpap.

A papi Vének átadták s mire a néphez ért, süvöltött, mint az ítélet napja:

— Efraim.

Jérabeám boldogan megremegett a lován és mámorosan súgta maga elé:

— Efraim.

Tehát Efraim az első. Ki következik utána? Pár perc multán ismét kiszólt a főpap s mint elhajított kavics a vizen, végigbukdácsolt a népen a második hadbaszálló törzs neve:

— Manasse.

Majd kis idő multán:

— Gád.

És rövid időközökben:

— Dán . . . Naftáli . . . Zebulon . . . Ruben.

Azután csend lett. Tehát Juda és még négy törzs odahaza marad.

Utolsónak maradt a legizgalmasabb kérdés:

— *Győzni fog-e Izrael?*

A felelet késett.

A lovasok alatt már táncoltak a paripák, a gyaloglutók mind szaporábban váltogatták a lábukat s a gyorspostások felnyergelt tevéit erős kézzel kellett fékentartani, hogy el ne szabaduljanak. A tömeg kínosan feszkelődött, az ifjak kiáltoztak, az asszonyok sóhajjal és veszekléssel rémitették szomszédaikat s az öregek aggodalmasan fürkésztek egymás szemébe. A szívekben tombolt a türelmetlenség.

Már a papi Vének is kezdtek nyugtalankodni s a Templom pitvara olyan volt, akár a tengernek amaz ismeretlen méhe, ahol a rémséges viharok vajudnak.

Végre kijött a szentélyből a főpap. A szeme izzott, mint az eleven szén s az arca fehér volt, mint napfényen a len. A papi Vének feleje fordultak és reánéztek kérdőn. De Sádók pap nem szólott egy szót sem; némán, roskatag léptekkel indult kifelé a Pitvarból.

A papok borzadoztak, a fegyveresek elcsöndesedtek, a nép csüggedten ténfergett a királyi

város utcáin. És Jerusálem Venei megteltek nehéz aggodással.

A harmadik kérdésre nem felelt a Seregek Ura.

ILLATOS KÖNTÖSSEL.

Mihelyt a nép oszladozni kezdett, tevéik hátára pattantak a gyorspostások és százfélé nyargaltak. Hamar megvitték a hírt a hét viadalra kiszemelt törzsnek. Félelmetlen lelkesedés fogadta őket mindenütt, a férfiak fegyvert ragadtak és táborba gyülekeztek. De még mielőtt Hámát-Sóba ellen vonultak volna, napokon át a mezőkön forgolódtak, hogy megszokják a rendet és a hadakozást. A nép előjárói — a városokban a vének, a falvakban a bírák — mindennap bejárták a tábor és meghírdették a hadbavonulás ősrégi törvényeit:

— Kicsoda közületek olyan férfiú, — kiáltották hangos szóval — aki újonnan épített házat, de benne még nem lakott? És kicsoda olyan férfiú, aki szőlőt ültetett és még nem izlelte meg a gyümölcsét? Térjen haza, nehogy ha valami módon meghal a harcban, más lássa hasznát az ő keze munkájának.

Itt is, ott is meggyérült a tábor. Az idősebbek békével engedelmeskedtek és hazatértek. A húszévesek, akik a szülei hajlokból kirepülőben voltak s már házat építettek, szőlőt plántáltak maguknak — ezek a harcoszívű fiatalok nem nagyon hallgattak a törvénytudókra. Csak ha nagyon sokfelől nógatták őket, szedelőzködtek fel, kelletlenül és elhagyták a tábor.

— És kicsoda közületek olyan férfiú, — kiáltották az előjárók — aki mátkát jegyzett el magának és még haza nem vitte? Térjen meg házába, nehogy ha meghal a harcban, másvalaki gyönyörködje az ő szíve jegyesében.

Ettől is jócskán megcsappant a hadbaszálló sereg. Eleinte csak a völegények s a türelmetlen szerelmesek tértek haza, de később nyilvánvalóvá lett, hogy a törvény a fiatal férjekre, az esztendő házásokra ugyanúgy vonatkozik, mint a mátkás legényekre. Volt is becsülete az írástudó öregeknek, akik portáikon pityergőszájú ifjasszonyoknak s a fegyveres népnek szerte a táborban citálgatták a törvénytekercsből:

— Aki újonnan hoz asszonyt a házhoz, hadba ki ne menjen és semmi közönséges terhet reá ki ne vessenek: egy teljes esztendőig szabadon legyen az ő házában és vidámitsa meg elvett feleségét.

Az ifjasszonyok megvidámodtak, az ifjú férjek hazamentek. A vének pedig hírré tették a táborban az utolsó regulát:

— Van-e közöttetek olyan férfiú, aki félelmes szívű, viaskodásra gyáva? Térjen haza innen, hogy rettegést ne támasszon a harcban, hogy az ő atyjafiai szíve meg ne olvadjon a rémülettől, mint az ő szíve.

Valamelyest erre a beszédre is megkevesbedtek a hadbavonulók. Kivált közülök néhány öregebb

férfi, aki békésebb természetű volt, mert közeljárt a hatvanhoz. Mert húsztól hatvanesztendő koráig indult háborúba a férfiú Izráelben.

De a fiatalok, kivált a harciasabb törzsek közül valók, nem akarván, hogy gyávanak gondolják őket, még azt sem igen vallották be, hogy mátkájuk van, vagy titkos jegyesük. S a kanaáni leányoknak különböző fortélyokat kellett kieszelní, hogy otthonmarasszák ifjaikat. Manassében az volt a szokás, hogy a szerelmes leány mirrhával és balzsamolajjal töltötte meg saruját, vigyázva szerelmeséhez tipegett s amikor ez nem is gyanította, toppantott egyet és beföcskölte a vitéz öltözékét. S a foltos-illatos ruhadarab a leány szerelméről és bánatáról siránkozott mindenütt és hamarosan elárulta a legényt. A háborúban kifaggatták a vének és hazaküldték.

Voltak harcos legényemberek, akikben égett és aranylott a szerelem, de letagadták, mert nem akartak a háborúból elmaradni. Ezekről a szerelmes hősökről büszkén beszélt a képes szállóige:

— Illatos köntőssel indult a csatába.

A szívében Jédutun is ilyen illatos köntöst vitt magával Hámát földjére. Egy este, amikor a thirsai hóstát végéről, a táborból hazatért, Abigail elébe sietett:

— Hoztam neked venyigét, — szólott lelkenedező örömmel — hogy idehaza maradhass. Plántálj szőlőt, ó Jédutun és nem kell a háborúba menned.

Jédutun ránézett s a leány arcát elfutotta a bíbor. Aztán mint a gazella, íramodott egyet Abigail és eltűnt a fejedelmi kert lombos sűrűjében.

A férfiúnak szívébe pirkadt a kész bizonyosság. Már nehányszor hitte, hogy megértette a leányt, de hiteit mindannyiszor hamar megölte a kételkedés. Amikor Jerusálemből hazatért és faggatni kezdte Abigailt, ez annyi természetességgel tagadott minden szerelmet, akár egy hazudós gyermek, aki maga is hiszi a hazudozásait.

— Tudod, Jédutun bátyám, — fecsegett — rosszat álmodtam. Azért vittem a főpapnak a galambokat, hogy hessegessék el gonosz álmaimat.

Valami homályos gyanu megmaradt Jédutunban, hogy a leány nem mond igazat, de nem nagyon merte vallatni tovább. Háttha beismeri, hogy valamelyik thirsai ifjú a szerelme. Ez a vallomás fájt volna a férfiúnak. Talán mert anynyira megszokta őt maga körül, azt hitte, hogy a mosolygós leányfej keskeny-piros szájával, ragyogó hajfonataival a homloka körül, kacagó és olykor gyerekesen elbáncoló szemével nem is hagyhatja el az ő házat soha, mert míg ez vele van, fiatalság, vigság és öröm tanyázik körülötte. A leányos testére sohase gondolt, csak ha Abigail titkolt jegyeséről nyugtalankodott. Kelletlenül és morcosan képzelte maga elé az ifjút, aki ennek a gyermekleánynak a szüzességét felserkentí.

Most aztán világosság gyulladt Jédutun szívében s egyszerre odalett minden gyanuja és kételkedése. Az az édes turpisság, hogy venyigét hozott neki Abigail, a remegő öröm, amely szavaiból kisugárzott, a lángoló szemérmetség, ami arcába piroslott, a szégyenkezés, ami megfutamtotta: ő mi ékesen beszélt mindez! Emberi szó nélkül, akár a dúdoló szél, de érthetőn, mint egy zengő torkú kérub, sirta, nevetgélte, harsogta és muzsikálta fülébe Jédutunak a leány egyetlen és minden sóhaját: „Te vagy az én szerelmesem, senki más...” Mintha csak ő volna, — tűnődött Jédutun — a régholt felesége. Az ő lelke, az ő szerelme, az ő jósága és rajongása, az ő üde, aranyos, nevető és búbanatos ragaszkodása. Ha nem élt volna már ez a leánygyermek, amikor asszonya meghalt, azt hinné: nem más, mint a felesége, aki kis időre elhagyta szerető párját, azután újjászületett. Azok, akik titkos tanításokkal bibelődnek, sokat tudnának erről beszélni.

Utánasietett Abigailnak. A kert egyik úttalan zugában akadt rá. Egy nyaláb plántálni való szőlővesszőn ült és könny nélkül zokogott. Csak pihegett, vergődött a teste, mint a madárfiókó, mely a fészekből kiesett. Jédutun magához emelte őt és megsókolta.

Egyszerre nyugodt lett a leány. A mellére olvadt a hatalmas férfiúnak, kicsi fehér állát a sűrű szakállába süppedtette, reáemelte karmazsinfonal ajakát és kerek, olajfényű szemét.

— Ugye Jédutun, nem még el, itthon maradsz?

Ugy beszélt Jédutunnal, mintha nagyon régi szerelmese lett volna. S a férfi sem érezte másként. Nagy-nagy gyönyörűséggel ölelte át a leány gyenge nyakát és sűrűn csókolta a szemét, a haját, a homlokát meg a száját.

— El kell mennem Abigail, de visszatérek. Az Úr ügyelni fog reád, míg távol leszek és engem is megóalmaz a Seregek Ura. Visszatérek épségben, mert itthagytalak téged. Téged, a jegyesemet. Ezzel a csókkal eljegyezek, ezzel megtartalak, ezzel türelemre intelek, ezzel ellátlak és ezzel elbúcsúszom tőled.

Boldogan mondta a leány:

— Eljegyeztél és én immár a jegyesed vagyok. Menj, én várok rád türelemmel, ha hét esztendeig maradsz is távol.

A végtelen bódulata áradozta körül mindkettőjüket. A boldogság koronájával a fejükön, álmatagon és egymásba olvadón andalogtak a kert pázsitos útjain. Csend volt a földön és az égen, a füvek és a fák illatos párákat küldtek a csillagoknak s a csillagok ifjan, részegen hunyorogtak, mintha csak ittak volna az ifjúság borából. A férfi a leány lenge dereka alá támasztotta erős karját és Abigail nem is érezte a földet. Mintha úszott volna a szeleken, mintha lebegett volna az álmok vízei felett.

(FOLYTATJUK.)

KRÓNKA. ÉS ÖZEMLE

OLVASÓINK FIGYELMÉBE. A havonként megjelenő folyóiratok a nyári hónapokban legtöbbszörre szünetelni szoktak. Ennek megfelelően azelőtt mi is a nyár előtt és után összevont számokat adtunk. Minthogy azonban olvasóink egyre azzal a kéréssel ostromolnak bennünket, hogy inkább anyagunkat négy részre felosztva, hetenként jelenjünk meg, ha ennek a kérésnek a több ízben kifejtett elvi okokból egyelőre nem is tehetünk eleget, nem akarjuk olvasóinkat megfosztani attól, hogy legalább a nyáron is pontosan minden hó elsején megkapják a *Múlt és Jövőt*. Folyóiratunk tehát a nyári hónapokban is rendszeresen, minden elsején jelenik meg és kívánságra készséggel utánaküldjük akár belföldi, akár külföldi fűrdőhelyekre is. Kérjük tehát előfizetőinket, hogy a címeiket kiadóhivatalunkban minél előbb jelentsék be, nehogy a küldött példányok elkallódjanak, amit azután később pótolni esetleg módunkban nem lesz.

AZ OMIKE ÚJ PÁRTFOGÓ TAGJAI.

Legutóbbi számunk megjelenése óta a következők léptek be az OMIKE pártfogó tagjai közé, hogy a 20 koronás pártfogó tagsági díj fejében tagilletményül kapják a *Múlt és Jövőt*:

Dr. Kenessey Béla ref. püspök Kolozsvár, dr. Rózsavölgyi Manó ügyvéd Budapest, dr. Rosenzweig Adolf orvos Budapest, Grünwald-szanatórium Budapest, Dickmann Jenő Budapest, Réder B. Béla műfogász Budapest, Hajdu Sámuel kávéház-tulajdonos Budapest, Winkler Aron Budapest, Stern Zsigmond Budapest, Műchavor Ignác Budapest, dr. Kun Lajos tanár Budapest, Schvarcz Lipót nyomdatulajdonos Kunszentmiklós, dr. Scheiber Leó orvos Baja, Zweig Mór kávéház Baja, Grünhut Gábor vendéglős Baja, Rösenblatt Dezső Szatmár, Frank Mór kereskedő Mohács, Roheim Jenő fakereskedő Mohács, Kammer Manó kereskedő Mohács, Rósenthal Ernő téglagyáros Mohács, dr. Rösenfeld Salamon ügyvéd Marosvásárhely, Kubicek Oszkár bankigazgató Temesvár, Szana Zsigmond bankigazgató Temesvár, Wieder Gusztáv fűszernagykereskedő Temesvár, Klein Dávid nagykereskedő hitk. alelnök Temesvár, dr. Sternfeld Izso orvos Temesvár, dr. Szöllősi Albert ügyvéd Temesvár, dr. Grossmann Samu ügyvéd Temesvár, Neuhausz Ernő építési vállalkozó Temesvár, Rózsahegyi Ferenc földbirtokos Temesvár, dr. Deutsch Arthur ügyvéd Temesvár, dr. Fürst Dezső ügyvéd Temesvár, Lindner Ármán városi tanácsos Temesvár, Kun Richárd biztosítási főtiszt Temesvár, Löffler Adolf vállalkozó Temesvár, Haring, Grünfeld és Ungár rövidárú nagykereskedők Temesvár, Weinberg Pál cégvezető Temesvár, Neufeld Adolf fakereskedő Temesvár,

Holczer Ede nagykereskedő Temesvár, Naschitz Árpád gyáros Temesvár, Polgár Adolf mérnök Temesvár, Reiter Mór fakereskedő Temesvár, Patek Lajos szeszgyáros Temesvár, Szamek Adolf kereskedő Temesvár, Gonda Adolf kereskedő Temesvár, Montag Lipót gabonakereskedő Temesvár, Weisz Alfréd kereskedő Temesvár, Kovács Gedeon kereskedő Temesvár, Márton Jakab tanár Székesfehérvár, Fonyó Adolf Nagyláng, Scheinberger Hugó kereskedő Orsova, dr. Székely Mihály ügyvéd Orsova, Izr. nőegylet Versec, Győri Imre kereskedő Versec, Schwartz Sámuel kereskedő Versec, Grünbaum Lipót kereskedő Versec, dr. Barta Ignác ügyvéd Versec, Reich Vilmos fakereskedő Nagykikinda, dr. Sebestyén Emil ügyvéd Nagykikinda, dr. Berdach Henrik orvos hitk. elnök Lugos, Salinsky Arthur földbirtokos Lugos, Grünhut Géza szeszgyári igazgató Lugos, Vértés Lajos gyógyszerész Lugos, Sziklai Lajos nyomdatulajdonos Lugos, dr. László Mór ügyvéd Lugos, Neuberger Armin Royal-kávéház tulajdonosa Lugos, Munkácsy Adolfné honvédezredes özvegye Lugos, dr. Handler Rudolf ügyvéd Lugos, Klauber Jakab magánzó hitk. elnök Versec, Neuhausz Mór igazgató hitk. alelnök Versec, Kohn E. Fülöp gabonakereskedő Versec, Wessel Adolf borkereskedő Versec, Hahn Ignácné magánzónő Versec, Adler Miksáné magánzónő Versec, Balog Géza varrógépkereskedő Versec, Gál Antal bankigazgató Monor, özv. Huppert Bernátné Monor, Fried Béla gyárigazgató Monor, dr. Huppert Jakab ügyvéd Monor, Guth Zsigmond állomásfőnök Monor, Schlesinger Ignác kereskedő Monor, Pongrácz Lajos Pannónia-szálló tulajdonosa Szatmár, Hersch Lázár Pusztarajtolcz, Jakab Jenő Felsőszivágy, Chevra Kadíscha Rottenstein elnök Hatvan, Janovicz József gyógyszerész Hatvan, Chevra Kadíscha Gyöngyös, Fon Dezső Nagyvárad, Stein Kálmán biztosítási vezértitkár Temesvár, Káldory Marcell igazgató Temesvár, Szücs Béla gépgyári igazgató Temesvár, Friedmann Manó szeszgyáros hitk. elnöke Temesvár, Kohn Ignác fűszerkereskedő Temesvár, Deutsch R. Rezső kereskedő Temesvár, Bródy Lajos fakereskedő Temesvár, Magyar Gyapjúfonoda R.-T. Temesvár, Kohn Adolf és fiaai kereskedők Temesvár, Naschitz Sándor kereskedő Temesvár, dr. Weisz Bernát orvos Temesvár, dr. Freund Márk orvos Temesvár, Steiner Miksa magánzó Temesvár, Bergmann Adolf szállótulajdonos Temesvár, Szidón Oszkár sörgyári cégvezető Temesvár, Müller Mór sörgyári igazgató Temesvár, Löwinger Albert ecetgyáros Temesvár, Berger Arnold szeszgyári igazgató Temesvár,

Spitzer Salamon fakereskedő Temesvár, Weisz Allred kereskedő Temesvár, Strobl Miksa földbirtokos Temesvár, Spira Jakab bútorgyáros Temesvár, Adler Ignác üvegkereskedő Temesvár, dr. Balázs Emil orvos Temesvár, Ernst Sándor főtisztviselő Szeged, Fischer Mór főhadnagy Nagyszeben, Wadesz József elnök Chevra Kadíscha Enying, Haimann Adolf kereskedő Enying, Grünfeld József szabó Enying, Márkus Sándorné földbirtokosnő Enying, özv. Schvarcz Ignácné kereskedő Enying, dr. Kirányi József ügyvéd Enying, Freund Miklós fakereskedő Siófok, Wilhelm Vilmos kereskedő hitk. elnök Lengyeltóti, Herzl Ignác kereskedő Lengyeltóti, Braumann József kereskedő Siófok, Weinberger Sámuel Égerhát, Fabbri Adolf kereskedő Marcali, Sonnenfeld Jakab kereskedő Marcali, dr. Dénes János ügyvéd Marcali, Krausz Jakab gabonakereskedő hitk. elnök Marcali, Berger Zsigmond kereskedő Marcali, Hirschl Ernő vállalkozó Temesvár, Weisz Sándor földbirtokos Temesvár, Molnár Károly és Révész Arthur vállalkozó mérnökök Temesvár, Rósenthal Hermann kereskedő Temesvár, Tomaschof Sándor irodafőnök Temesvár, Havas Lajos igazgató Temesvár, Fischer Adolf műépítész Lugos, dr. Fényes József ügyvéd Lugos, dr. Antal Imre ügyvéd Lugos, dr. Erdély Lajos kir. törvényszéki bíró Lugos, dr. Márkus Leó orvos Nagykikinda, dr. Wolf Jakab és Lipót ügyvédek Nagykikinda, Feigl Gusztáv gőzmalmi cégvezető Nagykikinda.

ASIS DOMET. Ez az új név néhány nap alatt jó ismerőse lett a magyar publikumnak. A fiatal arab drámaíró közel áll hozzánk, nemcsak mert mint nazíreus zsidó leszármazásának vallja magát, hanem mert egész művészete magán viseli a sémi faj legsajátosabb jellegét. Gyakran és előszeretettel választ zsidó tárgyat, mint pl. egyik legsikerültebb egyfelvonásos drámájában, „Belsazar”-ban, ahol mélyenjáró pszichológiával rajzolja meg a zsidók kegyetlen elnyomójának összeroppadását.

A keleti akadémia estélyén dr. Kunos igazgató üdvözlő szavai után dr. Patai vázolta Asis Domet életét és művészetét, majd a bemutatandó részletek helyét jelölte meg az egyes drámai művekben. Utána Asis Domet olvasott fel német és arab nyelven szemelvényeket műveiből. Nagy hatást tett Beregi Oszkár nagyszerű művészete, mellyel „Szemiramisz halála” című drámának legszebb jelenetét, melyet dr. Vikár Vera fordított magyarra — interpretálta. Asis Domet bibliai tárgyú műveiből alkalomadtán be fogunk egyetmást mutatni.

ALAPÍTÁSI ÉV

1862

CHRONOGRÁPH
REPETITION ÉS
ZSEBÉBKRESZTŐK

CUENDET CONSTANT

Svájc, Francia-, Angol- és Németország zseb-, inga- és óráragyárainak lerakata.

BUDAPEST, IV., KIGYÓ-TÉR 5

KARCSATÓRÁK, GYÜRÜ-
ÓRÁK JAVÍTÁSOK

INGA-ÉS ÁLLÓÓRÁK RAK-
TÁRON ÉS RENDELÉSRE
KÜLÖNLEGESSÉGEK

R. EIZIK HÁLÉVY. A jelenkori zsidó tudomány egyik kiváló alakja halt meg Hamburgban, 66 éves korában. Az orosz származású tudós vagy tizenöt évvel ezelőtt Németországba került és előbb Frankfurtban, majd mint egy hamburgi egyetemi rabbi nagyszabású irodalmi munkásságot kezdett kifejtetni. „Dörösz horisónim” című művéből, mely a konzervatív körökben, de a tudományos fórumok előtt is nagy tekintélynek örvendett, csak 3 kötet készült el.

AZ IZR. SZÜNIDEI GYERMEKTELEP június hó 15-én tartotta évi közgyűlését, amelyen bemutatásra került a kitünően vezetett egyesület évi jelentése. Eszerint a Szünidei Gyermektelep már tavaly 400 gyermeket helyezett el és ez a szám folyton gyarapodik az egyesület anyagi erőinek növekedtével. A közgyűlés meleg óvációban részesítette Blücher József igazgatót, aki valóban lankadatlan lelkesedéssel működik a nemes cél érdekében, Grauer Vilmos dr., a gyermektelep-egyesület agilis elnökének érdemeit dr. Gábor Gyula méltatta, dr. Fischer Gyula társelnököt pedig dr. Hevesi aposztrofálta meleg, kollégialis hangon. Az egyesület évi jelentésére még visszatérünk.

A KISMARTONI GETTÓ. A láncsal elzárt szűk kismartoni utca, amelybe a magyar zsidóság történetének egyik legérdekesebb fejezete sűrűsödött össze, leégett és ha nagy áldozatkészséggel fognak is a restauráláshoz, egy darab történelmi levegő lobbant el az égő kismartoni gettóromok között. Mi pedig némi megnyugvással mutatunk rá azokra a számainkra, amelyekben a kismartoni gettó kultúr- és művészettörténeti emlékeit megörökítettük. Wolf Sándor és dr. Fürst Aladár kitünő cikkeinek és a hatvannál több illusztrációnak, amelyeket a Mult és Jövő 1912-ik évfolyamában Kismartonról közöltünk, a gettó leégése után csak növekedett az értékük, mert szinte egyedülálló történeti kútforrásokká váltak. Itt említjük, hogy dr. Fürst Aladár munkatársunk a napokban igen értékes, kimerítő cikket írt a kismartoni gettóról a Pester Lloydba is, amely azt mint tárcát közölte, az Österreichische Wochenschrift pedig egész terjedelmében átvette a tárcát a Lloydból.

AZ ORSZ. IZR. PATRONAGE-EGYESÜLET szabadkai fiókja fényes keretben alakult meg. A városháza nagytermében vette kezdetét az alakuló ülés, melyet Klein Adolf dr. hitközségi elnök nyitott meg és a község örömeinek adott kifejezést a központ kiküldöttei, de főként a zsidó-

ság egyik nagynevű vezérének, Székely Ferenc udvari tanácsosnak megjelenése felett. A megjelenetek lelkes éljenzése közben vette át Székely Ferenc az elnöki széket. A tapssal és lelkes éljenzéssel fogadott elnöki székfoglaló után Singer Bernát dr. főrabbi számolt be a már régóta működő szabadkai zsidó gyermekvédőegyesület munkálkodásáról. Elnök felkérésére ezután Fáy Miksa elnökségi tag, a központi pénzügyeknek intézője ismertette a központ munkálkodását. A nagy hatást tett beszéd után Breuer Soma főrabbi, a vidéki fiókok szervezője tartotta meg lelkes propaganda-beszédét. Ezután megválasztottak: Díszelnökök: Hartmann Rafaelné, György Mórné. Ügyvezető elnökök: Singer Bernát dr., Hajnal József dr., Kunetz Ignácné. Pénztáros Schaffer Adolfné. Titkár Singer Gyula. Jegyző Fürst Béla. Ezenfelül még megválasztott 20 tagú választmány. Végül Székely Ferenc udvari tanácsos ismételtén köszöntötte a megjelenteket és az ülést bezárta.

KISS JÓZSEF KITÜNTETÉSE. Öfelsége a király Kiss Józsefet, a nagy poétát, „a magyar költészetben szerzett kiváló érdemei elismeréséül” a Ferenc József-rend középkeresztjével tüntette ki. Kiss József nevét mindenki ismeri és érdemeit valóban fölösleges volna ebből az alkalomból újra méltatni.

NEMESSÉG-KITERJESZTÉS. A király boglári Simon Jakab udv. tanácsosnak, a budapesti árú- és értéktőzsde alelnökének magyar nemességét, címerét és előnevét kiterjesztette két unokájára, Milch Györgyre és Milch Zsuzsannára, kik egy automobilkatasztrófa következtében a minap vesztették el édesapjukat. Az unokák ezentúl a Simon-Milch kettős családnevet (az anyjuk Simon-leány, boglári Simon Jakabnak, a budapesti tőzsde alelnökének leánya) fogják viselni. A nemesség-kiterjesztést napjainkban a király ritkán engedélyezi, öfelsége elhatározását épp ezért úgy kell értékelni, mint amely újabb elismerés Simon Jakab kiváló érdemeinek.

KITÜNTETÉS. Perl József győri ügyvédet és törvényes utódait, az ügyvédi pályán és a közügyek terén szerzett érdemei elismeréséül, a király a kispéci előnév adományozásával nemesi sorba emelte. Perl József három évtizede áll a közügyek szolgálatában, tevékeny részt vesz minden humanitárius mozgalomban és mint a győri hitközség elnöke, maradandó alkotásokkal örököltette meg a nevét. A hitközségi ügyeket 1905 óta vezeti.

Reggelizés előtt
fél pohár

Schmidthauer-féle

Igmándi

keserűvizet
igyék, ha rossz a gyomra

! Figyelem !

Csak a felét kell bevenni,
mint másfajta keserűvizeknek!

Az izr. tápintézet és menház, ahol nagyobb alapítványokat tett, az ő nevéhez fűződik. Kitüntetések alkalmából a város felekezeti különbség nélkül meleg óvációkban részesítette.

HUSZONÖTÉVES JUBILEUM. Dr. Flesch Ármin, a mohácsiak kitűnő főabbiját a napokban ünnepelték hívei abból az alkalomból, hogy immár 25 esztendeje tölti be a hivatását, mint a hitközség lelkipásztora. Dr. Flesch szerénységében kitért ugyan minden nagyobb ünnepség elől, de mégsem tudta hívei nagy ragaszkodásának intím kifejezését ebből az alkalomból magától távol tartani. A mohácsi 25 év alatt a pápi teendők lelkiismeretes és szeretetteljes ellátása mellett dr. Flesch még sokoldalú irodalmi működés számára is szakított időt. Így megjelent tőle, mint önálló mű:

Dr. Flesch Ármin.

„A zsidó“, amely két kiadásban látott napvilágot, továbbá „Az élet meghosszabbítása a talmudban“, „A rabbi és hitközsége“, „A mohácsi Chevra Kadischa 50 éves története“, „Jákob Anatoli filozófiája“, „Gondolatok a talmudból“. Ezenkívül számos felolvasása, bírálata, hitshónoklata, emlékbeszéde, értekezése és kisebb cikke jelent meg.

ÚJPESTI WOLFNER TIVADAR gyarost kiváló érdemeinek elismerésül Újpest díszpolgárává választotta. Wolfner Tivadart, akinek értékes kulturális és szociális tevékenysége is közismert, tisztelői ebből az alkalomból meleg óvációkban részesítették.

A PESTI HITKÖZSÉG LIPÓTVÁROSI Csáky-utcai fióktemplomában a lefolyt sevuosz-ünnep első napján a jötevéseiről és vallásos érületéről ismert Eppinger Lázár nagykereskedő, szentírás-olvasás közben, abból az alkalomból, hogy kilencvenegyedik életévét betöltötte, egy új templom építési alapjára 1000 koronát ajánlott fel. A példát másnap a templom buzgó előjárója, Kramer Rezső is követte, aki a maga részéről ugyanezen célra szintén 1000 koronát, szintúgy Holstein József 1000 koronát, Dukesz A. Arnold 1000 koronát és Graf Salamon 500 koronát, és akadtak mások is, akik az adott irányban haladva, kisebb adományokban összesen szintén 1000 koronát bocsájtottak a templomépítési alap rendelkezésére.

AZ ESZTERGOMI IZR. HITKÖZSÉG küldöttsége tisztelgett dr. Csernoch János hercegprímásnál, hogy bíborossá történt kinevezetése alkalmából üdvözlje. A küldöttség vezetőjének, dr. Áldory Mór orvosnak kitűnő üdvözlő beszédére a hercegprímás kifejtette, hogy hazánkban a zsidók kulturális és gazdasági téren kitűnő szolgálatokat tettek és a köznek mindenkor hasznára voltak. Mindenkor az lesz a törekvése, hogy a felekezeti békét Magyarországon meg ne zavarhassák és ha ilyen élő mozgalmat tapasztalna, töle telhetőleg mindig közbe fog lépni. Prédikációiban sokszor megemlíti, hogy a zsidók milyen ragaszkodók vallásukhoz és felekezetük érdekében a legnagyobb áldozatokra is készek. Nagyon örülne, ha ezt a szép példát minden katolikus család is követné.

AZ IZR. NÖEGYLETEK ORSZÁGOS SZÖVETSEGE, amelyhez a Mult és Jövő propagandája folytán eddig több mint 80 magyar zsidó nőegylet jelentette be csatlakozását, az OMIKE ideai jelentése szerint ősszel fogja tartani első közgyűlését. A szövetségnek egyik főprogrammpontja, amint olvasóink tudják, hogy a zsidó nőt szorosabban belevonja minden kulturális és szociális munkába és a nőegyletek segítségével centrális szervezetet teremtsen a zsidó nővédelemnek, amelyet eredménnyel csakis országosan lehet szervezni. Az ügyet nagy lépéssel vitte előre az az értekezlet, amelyet f. hó 19-ikére báró Kohner Adolf dr. hívott egybe és amely a nővédelmi kérdést és a leánykereskedelem elleni védekezést tette tüzetes megbeszélés tárgyává. Az értekezésen résztvettek Gárdonyi Neumann Frigyesné, dr. Neumann Árminné, dr. Mezey Ferenc, dr. Hevesi Simon, dr. Deutsch Ernő, dr. Patai József, dr. Weisz Ödön, dr. Dénes Lajos, dr. Weiller Ernő, és felekezeti életünknek még számos kitűnősége. Báró Kohner Adolf elnöki megnyitójában felhívta a figyelmet a kérdés nagy fontosságára és kiemelte, hogy a zsidóságnak is kötelessége a problémával foglalkozni. Többek hozzászólása és a tárgy beható megvitatása után az értekezlet kimondotta, hogy a zsidó nőegyletek Országos Szövetségének megalakulását a legsürgősebb teendők egyikének tartja és reméli, hogy az OMIKE a pesti zsidó nőegylettel karöltve ezt a centrális szervet minél előbb megteremti és ez módot nyújt majd a magyar zsidóságnak, hogy a nővédelem minden kérdésével behatóan foglalkozhassék. Addig pedig szükségesnek tartja, hogy az általános országos nővédelmi és leánykereskedelem elleni egyesület minél hathatósabban támogassák és a kérdést ezen az úton is tanulmány tárgyává tegyék.

A SZOMBATÉRT. A pesti izr. hitközség akciót indított, hogy a vasárnapi munkaszünetet szabályozó új törvénytervezet akként módosítsák, hogy ne nehezítse meg azon iparosok és kereskedők helyzetét, akik a szombatot és a zsidó ünnepeket szentül tartani kívánják. A pesti hitközség most körlevéllel fordult az ország vala-

mennyi hitközségéhez, hogy az általa indított akcióhoz csatlakozzanak és az erről szóló határozatot küldjék be hozzá, hogy ez ügyben benyújtandó memorandumban minél több csatlakozásra hivatkozhassék. Reméljük, hogy a hitközségek nem fognak ebből az ügyből pártkérdést csinálni és a szokott indolenciát is leküzdve támogatni fogják a pesti hitközség akcióját.

PAPVÁLASZTÁS. A szentgotthárdi kong. izr. hitközség a f. hó 14-én tartott rendkívüli közgyűlésén, melyet Erdélyi Jenő dr. hitk. elnök vezetett, egyhangú lelkesedéssel, közfelkiáltás útján Péner Miklós drt., a budapesti orsz. rabbiképző intézet V-öd éves hallgatóját választotta meg.

HYMEN. Dr. Kún Lajos rabbi és hittanár folyó évi június hó 16-án vezette oltárhoz Pap Fridát, dr. Pap Lajos brassói főrabbi leányát.

Weisz Mór nagybérli Levelekről eljegyezte Zucker Henrik nagykereskedőnek és székesfővárosi törvényhatósági bizottsági tagnak leányát, Rózsikát.

Kecskeméti Lipót dr. a nagyvárad kong. hitközség nagyhirű főabbijának leányát, Margitot, f. hó 30-án feleségül vette dr. Réti Ignác ügyvéd.

Strausz Sándor csáktornyai könyvkereskedő, a „Muraköz“ kiadótulajdonosának Lily leánya f. é. június hó 7-én tartotta esküvőjét Klein Ernő, a Magyar Folyam- és Tengerhajózási Társaság Lom-i (Bulgária) állomásfőnökével.

Wolf József, a Hungária-áruház (Wiener Ignác) cég üzletvezetője f. évi június 23-án vezette oltárhoz Grün Szerénkét Marosvásárhelyen.

AZ ORSZÁGOS PATRONAGE-EGYESÜLET részére Szalvendy Arthur Nyitráról 25 koronát küldött be hozzánk. Az adományt rendeltetési helyére juttattuk.

A FELEBARÁTI SZERETET AHAVASZ REIM-egyesület, mely a budapesti köz-kórházak zsidó vallású betegeinek vallásszabványos élelmezéséről gondoskodik, a héten tartotta meg évi közgyűlését. Az itt bemutatott jelentés szerint az egyesület az elmúlt évben 26,029 ebédet, 1226 reggelit, vacsorát és uzsonnát adott a zsidó betegeknek, akik közt 3107 db kalácsot is kiosztattott. Az Ahavasz Reim azonkívül 80 szegény családot támogatott gyászesele első hetében. A kiadások 35,283 K 47 f-re rúgtak. A közgyűlés Adler Gyula elnöknek, dr. Groszmann Artúrné alelnöknek és Rosner Ármin titkárnak buzgó tevékenységükért jegyzőkönyvi köszönetet szavazott.

HALÁLOZÁSOK. Pfeiffer Mór, a pápai izr. elemi iskola tanítója, május hó 30-án 56 éves korában, 30 évi tanítói működés után elhunyt. Az elhunyt a város tanügyének lelkes munkása volt, ki mindig nagy buzgalommal, szeretettel töltötte be magasabb szempontból felfogott hivatását. Mély vallásossága mellett is mindig híve volt a modern eszméknek, az üdvös újításokat mindig sietett osztályába bevezetni és azokat növen-

dékei szellemének helyes irányítása szolgálatában hasznosítani. Annak idejében társadalmi és hírlapi úton sokat harcolt a biblia magyarnyelvi fordításaért, amelyet akkor még nemet fordítottak. De munkája nem szorítkozott csupán az iskola falai közé. 1896-ban megírta a pápai zsidó iskola Monográfiáját. Az „Orsz. Izr. Tanítóegyesület“ Pápán tartott gyűlésén tartalmas felolvasást tartott. E két munkája nyomtatásban is megjelent. Számos hírlapi cikket, egy „Héber nyelvtant“ is írt a polgári iskolai tanulók számára. Temetésén, mely május hó 31-én délután 5 órakor ment végbe, a közönség részvéte imponáló módon nyilvánult. Az elhunytban munkatársunk, dr. Pfeiffer Izsák sümegi rabbi édesatyját gyászolja.

Nagy részvétellel temették el Déván Werner Ignác kereskedőt, aki alig 54 éves korában, házasságának 30. évében hunyt el. A boldogult főleg családjának élt, de nem feledkezett meg a jótékonyagságról sem. Néhány évvel ezelőtt alapítványt tett szegény tanulók segélyezésére. Több évig előjárója volt a hitközségnek, legutóbb pedig pénztárnoka. Halálát kiterjedt család gyászolja.

A kismartoni június hó 5-iki tűzkatasztrófiának tragikus körülmények közt elhunyt áldozata van. Spitzer Lipótné, szül. Braun Sarolta, a Spitzer-féle bőrgyár két tulajdonosának anyja, egy előkelő gondolkodású, nemesérzésű, jószívű úriasszony, ki életében igen sok jót tett. Temetése június 7-én délelőtt folyt le őrési részvét mellett.

Wolf Vilmosné, a bécsújhelyi híres Wolf A. M. borkereskedőnek özvegye, a soproni Spitzer József keresk. tanácsos és Kláber Ödön bornagykereskedők anyósa, a kismartoni és bajtaújfalusi Wolf-családok rokona, június hó 6-án hosszas betegeskedés után meghalt. Kismarton helyezték férje mellett örök nyugalomra.

Dr. Stamberger Péter kassai ügyvéd, Kassa város törvényhatósági bizottsági tagja június 19-én Budapesten elhunyt. Kassa társadalmi életében nagy szerepet játszott és nagyon sok humánus és kulturális mozgalom az ő munkásságának köszöni érvényesülését. Hosszú ideig irányítója volt a város társadalmi akcióinak. Halálát kiterjedt előkelő rokonság gyászolja.

KULATÁR

Magyar szobrász- és építőművészek által
*** tervezett kész ***

Telefon
József
21-60

SÍRKÖVEK

Telefon
József
21-60

*** állandó kiállítása. ***

Érdeklődőknek felvilágosítást ad kizárólag
BLUM LAJOS SÍRKÖKERESKEDŐ
Budapest, VIII., Köztemető-út 4. sz.

Új KÖNYVEK

KACZÉR ILLÉS:
GILEÁD, HAJDU MIKLÓS KÖNYVE.¹

sitt kedveseim, legyünk csendben, a harcok indulatainkra rakjunk hangfogót, fülünkbe tömjünk lármanyelő viaszt, vetközzük le lelkünkről a hétköznapiakat: emlékezzünk. Az emlékezés a lélek ünnepe: az asztalon gyertyák és illatos kalács, a székeken rég elköltözött emberek, akik ma már csak megfakult fotográfiákon mosolyognak. Mindenütt rend és tisztaság, egy áldott kéz tesz-vesz, rakosgat, vagy ünneplőn hever egy öreg ima-könyv lapján, vagy jóságosan az arcunkat ciro-

Dr. Hajdu Miklós.

gatja, egy hang csendül fel hangtalanul s egy könnyes szempár a jövődbe mered. És valami örök bánat sírdogál az egyszerű szobákban, az ócska bútorok fakó politúrján, a régi-régi holmik között.

Emlékezzünk, mondja Hajdu Miklós, az emlékezés megjobbitja a lelket, mert az emlék könnyes és bánatos, mint a harmatos rezedá-

illata. Csak a megsebzett ember tud úgy emlékezni, ahogy ő, csak az, kinek az élet a legnemesebb indulatain fakasztott sebet. Akinek az édesanyja vagy az édesapja, esetleg mind a kettő, nem egyéb már, csak testetlen emlék, és süppedő hant egy szegényes falusi vagy kisvárosi temetőben, és valami egyszerű márvány, melyen misztikus zsidó betűk hirdetik, hogy még visszatér a próféták gileádi kora.

— Az a hant, amely ideköt, — ez Jókai örökigaz érzelmessége — a föld, melyben az anyánk pihen, a hugunk vagy a gyermekünk: megtart bennünket a föld számára. A Gileád írója nemesbbsé teszi a hantot: nála a magosságok számára tart meg bennünket szereteteink sírdombja. Hitet

¹ Singer és Wolfner kiadása. Ára négy korona.

önt belénk, noha lármásan hitetlenek voltunk már, keressük és megismerjük az Istent, miután százszor megtagadtuk és elrugaskodtunk tőle.

Arra a sirhantra nem viszünk virágot — írja Hajdu Miklós egyik finom poemájában, az *Őszi virágok*-ban. — Mert költemény ez a gyönyörű irás, ha nincsenek is benne rövidekre vagdosva a sorok, meleg, érzékeny, szomorú vers, vagy talán nem is vers, hanem zene, valami csendes szonáta, melyet pianísszimo játszanak az alkonyodó szobában. Az *Őszi virágok* sirhantjain nem nő virág, mert „oly szép, oly megejtő a maga egyszerűségében ez a világ“ — de ezekből a szent rögök-ből virágzik ki a hitetlenek hite, a megtértek religiója, százszor szebben és életerősebben, mintha szigorú és rejtelmes dogmák talajában plántálgatnák.

Ez a hit teszi meleggé, igazzá, sugarassá a Gileádnak csaknem minden sorát. A vallomások, a csatázó irások, a tanulmányokat; még a parasztnovellákon is átragyog, mint egy mámoros életfilozófia. Stílus ez és sajátosság és levegő, ami ennek a kötetnek legtávolibb pólusait is átlengi, összehozza, egybehangolja.

A távolságok mindíg az író gazdag skálájáról beszélnek. A Gileád írója mérőföldjáró fantáziával lépked témától témáig. Emitt egy ócska imakönyvről ír sóhajos lírát, amott Kellermann zsidájáról okos esszét, elégiát énekel egy széder-serleghez, örvendező éneket a chanuka-lángok alatt, végtelen bájjal és humorral rajzolja meg a kisvárosi hitközség kapacitásait, a *Hivatalbeli embereket*, majd az üldözött zsidókért mártogatja tollát s a tintája fanyar és keserű, mint az elnyomottak igazsága.

Szíeszta alcím alatt Hajdu Miklós nemzsidó irásai vannak. Azért a gúny, satíra, filozófia és életfelfogás őszinte homlokkal hirdeti itt is a gileádi fajt. A *Házitanító*-ban nemcsak Mózser úr zsidó, de maga a kis instruktor is, aki, így érezzük, kofferjében, szegényes holmijai között egy négyezerestendős kincshalmazatból hozott magával valami nagy-nagy drágaságot. Ez a novella egyébként a maga egyszerűségében és kevésvonalúságában olyan kifejező és olyan plasztikus, hogy akár melyik nagy orosz író sem írta volna meg külömbül.

A *Tavaszi gyötrelmek* egy pesti ember ötletes megfigyelései, a *Tanácsok Polikárpnak* fölényes ironia egy újdonsült báró körül, a *Rikácsolók* kesernyész satíra. A *Pusztai emberek* parasztnovellák sorozata. Nem a dialektus lép itt előtérbe: a paraszti lélek rajzolódik elénk egészségesen és igazán. Apró drámák, lamentálás, sírás és parasztnyomorúság. Látjuk a verejtéket, ami ott harmatozik a megmunkált rögön, érezzük a frissen hasított barázdák szagát, az aranyló búzatenger mögött ott senyved a dudva, meg a bogács s a giz-gaz alatt gond, szomorúság és fájó gerjedelmek búslakodnak. Az égen pedig, mint a sujtás az ünnepi szűrőn, vígaszosan ragyog a Göncöl-szekér, a Kaszácsillag, meg a Fiastyuk.

UJVÁRI PÉTER REGÉNYE: FÖLDANYÁNK LOVAGJAI.¹

egyszerű, átlátszó emberek, de mégis szinte mindegyik vállán hordja a szimbólumot. Egy-egy kis élet veti hullámgyűrűjét a világ változó folyásába, de ezek a gyűrűk szélesednek, tágulnak és messzi partokon törnek meg. Kedves, érdekes mese, a falusi zsidó élet, a nép és a zsentri urak élete összefonódnak színes, virágos szönyeggé, amelyen élő valóságnak álmodhatjuk Baum Jónás történetét. Baum Jónás hős — és sorsa a hősök sorsa. Mikor a saját, virágzó birtokait áldozza oda, hogy megmentse az árviztől a falu földjét — az egyszerű, munkás zsidó emberből egy nagy érzés, nagy elhatározás, szinte holdkóros lovagiává válik. De éppen, mert képes erre a magamegfelelkezésre, mert túlnő önmagán és túlnő az ő megszabott határvonalán — hős. El is éri az önfeláldozás hőseinek íbseni sorsa, félreértik, tudatosan félremagyarázzák tettét, sőt a zsentri urak, akiknek nagyon fáj hőst látni a zsidóban, be is perlik. Csak az egyszerű, falusi nép érzését nem lehet megtevesztetni, a parasztok eljönnek, hogy Baum Jónás miattuk elpusztult földjét az új termés számára megdolgozzák.

És még egy nagy eredmény fakad ki az árviztől mosott birtok talajából Baum Jónás számára.

¹ Singer és Wolfner kiadása. Ára 4 korona.

A családi boldogság, mely a gazdag, földi javakban mind dúsabb zsidó kastélyának már-már végleg búcsút mondott, visszatér a kis falusi házba, amelybe az árvíz után beköltöznek. Baumné, akinek lelki egyensúlyát, sőt lelki tisztaságát is megbolygatta a nagy vagyon és a keresztény barátság, aki elfelejtette meggyújtani a péntek esti gyertyákat, de gyönyörű karácsonyfát állított fel a szalonban, aki utóbbi időkben mindig a zsentri Szájbeli Daní társaságában sétált a gondozott kertí utakon — a régi lakásban, az egyszerű házban — rátalált önmagára.

A nagy kastélyban egyetlen kis szobában, Baum Jónás öreg szüleinek szobájában húzódott meg a zsidóság, innen hallatszottak ki halk, zsoltáros imádságok, innen vetődött ki halvány, ünnepi gyertyafény a park fái közé. De a kis falusi ház minden zegével-zugával zsidó, itt csak zsidóul lehet élni vagy sehogy. És Baum Jónás és a felesége megbékélve térnek be a régi házba, hogy megkezdjék az új életet, melynek útja odakapcsolódik zsidó őseik útjához. A föld pedig a dús magyar anyaföld csak most fogadja fiává, lovagiává, urává Baum Jónást. (Patai Edith).

EISLER MÁTYÁS DR. A tenger a biblia költészetében. Budapest, 1914.

Eisler Mátyás dr. e című jeles értekezése, mely az IMIT ideí évkönyvének legérdekesebb munkái közé tartozik, csinos füzet alakjában külön lenyomatként is napvilágot látott. Az értekezést,

BOROS ÉS KOHN SÍRKŐRAKTÁRA

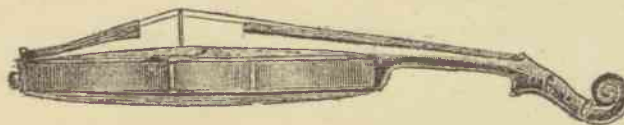
BUDAPEST, VI. KERÜLET,
VÁCI-KÖRÚT 7. SZÁM.

Egyszerű és díszes kivitelű, valamint nagyobbiszabású SÍREMLÉKEK nagy választékban, jutányos áron. Vidéki megrendeléseket felelősséggel szállítunk.

Perzsa szőnyegek
alkalmi vételek
Sternbergnél, Dob-u. 24.

CIMBALOM

szabadalmazott, acélszerkezettel, részletre is. Csodaerős, tiszta-grammofon (beszélőgép) 25 korona és hangú feljebb. Hozzá Fedák Sári, Király, Rózsa, Perczel, Boncsi, Caruso-tól legszebb lemezek 2 korona 50 fillér.

Hegedűk, világhírű mesterek hű utánzatai. Árjegyzék kívánatra ingyen.

Fuvolák, tárogatók, citerák, harmonikák stb.
Húrok javítási műterem stb.

Mogyoróssy Gyula kir. szab. hangszergyár
Budapest, VIII., Rákóczi-út 71.

LAENDLER GÉZA
ÉKSZERÉSZ ÉS MŰÖTVÖS
Budapest, VII., Dohány-u. 6.

Elvállal mindennemű javítást, új ékszer-munkát, átalakítást. Állandó raktár régi ezüstneműekben és ékszerekben, valamint modern dolgokban.

mely a tenger szerepét a bibliai költészetben nagy alapossággal tárgyalja, az a komoly tudományos-ság jellemzi, amely a tudós kolozsvári főrabbi irodalmi munkáit általában kitünteti.

**A KÖZÉPISKOLAI REFORM KÉRDÉSÉ-
RŐL** érdekes és igen tanulságos füzetet adott ki *Klauber* Frigyes főreáliskolai tanár, aki, mint az értekezés mutatja, a nagyfontosságú és aktuális problémával behatóan foglalkozott. Az értékes tanulmány nemcsak a hazai reformot tárgyalja, hanem az idevágó külföldi iskolai szervezete-
ket is.

„**MINCHATH-JEHUDA.**“ Ilyen címen nagy agadikus munkát adott ki *Groszmann Jehuda* ipolysági főrabbi. A mű a bibliához és a talmud-hoz fűződő agadákat kommentálja, de találunk benne néhány igen hangulatos muzív-stílusú héber verset is, amelyek épp úgy telítve vannak szép gondolatokkal, mint a könyv némely agadikus fejtegetése.

LEO HERRMANN, *Nathan Birnbaum*, sein *Werk und seine Wandlung*, Jüdischer Verlag, Berlin 1914.

Nathan Birnbaum egyik felette érdekes alakja a zsidóság újabb történetének. A cionizmus, miután az elméleti elgondolás hűvös felhői közül a gya-

korlati megvalósulás útjára lépett, e tény által élesebb körvonalakban mutatkozva, könnyebb hozzáérközést engedett a boncoló kritikának, mely például *Nathan Birnbaum* írásaiban is jelentkezett.

Birnbaum, kinek ismert pseudonímja *Mathias Acher*, már diákkorában erős és harcos hive volt a cionizmusnak, mely sok hivat is köszönhet neki. Mikor azonban a cionizmus eszméi a megvalósulás stádiumába kezdtek jutni, szeme egyes hiányokat vélt felfedezni rajtuk. Szerinte a zsidó kérdés megoldására nem elegendő a cionizmus forradalmi jelszava, a lehetőségekhez és az adottságokhoz is kell alkalmazkodni, hogy a nemzeti egység és a nemzeti sajátosság a szétszóródásban, a „gólusz“-ban is fennmaradjon. Ez az alkalmazkodás elő-segíti a zsidóságban levő pozitív erők érvényesü-lését. És eme alkalmazkodásnak egyik formája, szerinte, a jiddis nyelv megtartása, mert ez a nyelv teszi a leendő héber Palesztina megvalósításáig lehetővé, hogy a diaszpórában általános zsidó élet fejlődjék ki. Sőt *Birnbaum* szerint a cionizmus palesztinai munkája sem egyéb, mint a zsidó nép életnyilvánulásának egyik formája.

Szerző, ki a radikális cionizmus álláspontján van, igazságosan és szeretettel méltatja *Birnbaum* egyéniségét ez ünnepi könyvecskében, melyet a *Jüdischer Verlag Birnbaum* ötvenedik születés-napja alkalmából adott ki.

FOGAK

Szájpadlás nélkül, aranyhidak és koroná-
kat a legjobb amerikai módszer szerint.

Grossmann Simon

szerb kir. udv. fogász, a párisi fogorvosi aka-
démia kiállításán arany érdemkeresztet ki-
tüntetve. — Fogad egész napon át.

Rendelő szakorvos Dr. Káli H. P.

Speciális arany- és porcellántömések,
foghúzás érzéstelenítve.

Budapest, VI., Erzsébet-körút 50., I.

Mérsékelt árak. Telefon 86-50 Részletfizetésre is.
Figyelem az archépemre, nevemre és az 50. házszámra.

Angol és francia női
ruhák készülnek a legreme-
kebb kivitelben szolid árak mellett

Krick és Rosenzweig

női ruhadívattermében, Budapest,
Váci-utca 13. sz. (bejárat a
régia Posta-utca 15. sz.)

T

rencsénteplic

a Kárpátok gyöngye. Radioaktív
kénes hőforrások és iszapfürdők

csúz, köszvény, ischiász

neuralgiák, bőrbajok stb. ellen.
Lakás, ellátás és fürdő vagy
iszapkezelés naponta 8 korona.

Rituális vendéglők. Budapesttől 4 óra

Hajszálakat hölgyek arcáról, karjáról
végleg kiirtja felelősséggel **MIRACLE** törv. vé-
dett módszerével

Pollák Sarolta

hajellárculító specialista, kozm. intézete
VI., Andrásy-út 38., I. em.
(Párizsi Áruházszal szemben).

Ártalmatlan, fájdalommentes kezelés.
Rögtön hatás. Ovakodjunk veszélyes
villanykezeléstől és utánszaktól. —
Üdökre a szert utasítással díszkré-
ten küldi Párizsi rendszerű arcpolálás.

FOGAD EGÉSZ NAP. ***
TELEFONSZÁM 157-98.

SZERKEZTŐI ÜZENETEK

KÖZ- GAZDASÁG

W. G. BUDAPEST. Versnél igazán nincs objektív felülbírálat. Legjobb bizonyíték arra, hogy Adyt, akit a „modernnek” istenitenek, a „régiek” még csak prófétának sem tartják. „Ez vers?” — kérdezik undorral a „régiek”. — „Ez vers!” mondják rajongva a „modernnek”. És vannak versek, melyek ugyan az ember változó hangulata szerint ma lebecsül, holnap meg túlbecsül. Miker Ignótus megírta, hogy akasszák fel, ha olvasott már valaha olyan szép verset, mint „A fekete zongora”, az emberek kinevették. Ma a régi nevetők közül legalább tízezren ugyanezen a véleményen vannak. Mikor Szilágyi Géza kiadta első verseskötetét, az emberek bólogattak a fejükkal: „Ezek csak nem verstémák!” Ma a fejbólogatók is tudják, hogy Szilágyi volt a modern magyar líra megindítója.

KIVÁNCSI. Az OMIKE és a Mult és Jövő köszönik szíves érdeklődését, hál’ istennek igen jól érzik magukat együtt és nincs szükségük gyanús házibaráttra, aki házassági szerződésüket felülvizsgálja és a pontok pontos betartására figyelmeztesse őket. Gondolnak különben Önre is és legyen egész nyugodt, marad még szubvenciójára fedezet.

ÉRDEKLŐDŐ. Persze, hogy nagyon is kilátszott a lóláb, sőt majdnem mondhatni, kilátszott egy egész ló.

NEM KÖZÖLHETŐK: „Maturans”, „Ki volt nagyobb?”

FISCH BERTA

angol, francia és fűzőkülönlegességek, női divatterme
BUDAPEST, V. KERÜLET,
DOROTTYA-UTCA 6/a.
(Wurm-udvar.)

Felhívja a hölgyközönség figyelmét hosszas kísérletezéssel kipróbált saját találmányú és rendszerű szabadalmazott fűzőkülönlegességeire, melyek a fűzőtechnika valóságos szenzációi.

Egyben ajánlja elismert elsőrangú angol és francia női ruhatermet, hol a rendelőközönség mérsékelt árak mellett a leglelküismertesebb kiszolgálásban részesül.

Videkimegrenyelésnélegendő úgy fűzőkhöz, mint ruhákhoz egy mintaruha vagy mérték beküldése.

Kívánatra mintákkal szívesen szolgál.

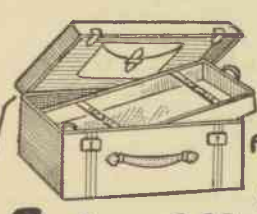
A MAGYAR ÉLET- ÉS JÁRADEKBIZTOSÍTÓ INTÉZET mint szövetkezet május hó 30-án tartotta rendes évi közgyűlését Erdődy Tamás gróf elnöklete alatt, az intézet Andrássy-úti székházában. A mérleg és az igazgatósági jelentés adataiból kiemeljük, hogy a rossz gazdasági viszonyok dacára a taglétszám 16,957-re emelkedett, a biztosított tőke 44.527,146 K-ra gyarapodott, amihez még nyugdíjbiztosítások jelentékeny állománya csatlakozik. A nyereség 47.131,73 K-t tesz ki. A részjegyek szelvényeinek 5%-kal való beváltása után a fennmaradó tiszta nyereség 70%-át a bizt. tagok nyeresémosztalék-alapjához csatolják. Az 1904-ben belépett tagok másod-, az 1909-ben belépettek első ízben részesülnek a nyeresémi felosztásban. A tartalékok alapszabályszerű dotációján kívül az intézet igen nagymérvű leírásokat is eszközölt. A közgyűlés hozzájárult az igazgatóság előterjesztéséhez, a felmentvényt megadta és elismerését fejezte ki a vezetőségnek nehéz időkben tanúsított óvatos és eredményes működéséért. Mindazon igazgatósági, felügyelőbizottsági és választmányi tagokat, kiknek megbízatása lejárt, újból megválasztották.

FROMMER OSZKÁR előkelő aradi fakereskedő 1914 május 15-én átvette néhai Hertz Zsigmond szeredi fakereskedését és villanyerőre berendezett fűrés- és darálóüzemét és az üzemet „Hertz Zsigmond utóda Frommer Oszkár” cég alatt újult anyagi és fizikai erővel tovább viszi és folytatja.

A cég ezúton is felkéri az elhalt Hertz Zsigmond üzletbarátait és feleit, hogy megtisztelő bizalmukat és jóakarataikat reáruházni méltóztassanak.

ZÁLOGCÉDULÁKAT ékszerről és brilansokról legmagasabb árban vesz

OLLOP J. ÓRÁS- ÉS ÉKSZERÜZLET,
Múzeum-körút 33., a Múzeummal szemben.

CSAK
„MÚZEUM KÖRÚT 33.”
szám alatt van
CSÁNGÓ HENRIK BÖRÖNDÖS
Cím fontos, mert fióküzlet nincs

EGLEO
A LEGJOBB FÜGÉPÉP

A PESTI IZR. HITKÖZSÉG ELŐLJÁRÓSÁGA
Budapest, VII. kerület, Sip-utca 12.

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY.

A pesti izr. hitközség előljárósága a boldogemlékű József főherceg, Magyarország Nádorispánja fél-százados nádori működése emlékére alkotott alapítványból f. évre esedékes ösztöndíjakra pályázatot hirdet.

Ebből az alapítványból a m. kir. József-műegyetemnek pesti születésű, kitünő szorgalmat és előmenetelt tanúsító két hallgatója felekezeti különbség nélkül, egyenkint 400, azaz négyszáz korona ösztöndíjban részesül.

Az ösztöndíjak odaítélésénél előnyben részesülnek azok, akik ezt az ösztöndíjat az előző évben is élvezték, — feltéve, hogy tanulmányaikban való hanyagság vagy rossz erkölcsi magaviseletükkel nem bizonyultak az ösztöndíjra érdemtelennek.

A születési bizonyítvánnyal, vagyoni állapotot feltüntető igazolvánnyal, valamint a tanulmányi eredményeket bizonyító, hitelesített leckekönyv-másolattal felszerelt folyamodványok f. é. szeptember hó 15-ik napjáig a budapesti m. kir. József-műegyetem Nagyságos Rektorához nyújtandók be.

Az ösztöndíjak f. é. november hó 10-ik napján fognak a pesti izr. hitközség pénztáránál kifizettetni.

Budapest, 1914 június havában.

A PESTI IZR. HITKÖZSÉG ELŐLJÁRÓSÁGA.

VISÓ MÁRKNÉ

HÖLGYFODRÁSZ, PARÓKAKÉSZÍTŐ ÉS
HAJKERESKEDŐ, BUDAPEST, IV., ANKER-
KÖZ 23. (ANKER-PALOTA). — FIÓKÜZLET:
KIRÁLY-UTCA 1. (ORCZY-FÉLE HÁZBAN).

Nagy raktár kész hajfonatok,
(copfok), parókák (transformá-
ciók) és minden e szakmába vágó
munkákban.

Elvállal mindennemű hajmunkát (kihullott hajból is)
a legutányosabb árak mellett. * Vidéki megren-
delésnél egy zárt levélben egy kis hajminta be-
küldése elegendő.

EZRA fiúnevelő intézet

SZABADKA, IV., ZOMBORI-ÚT 28. SZÁM

Gondos, családias, egyéni, modern zsidó ne-
velés a rituálék szigorú betartásával. Héber
nyelvtanítás Berlitz-módszere szerint. Biblia
és talmud kurzusok. Német, francia, angol,
olasz nyelvből és zenéből intenzív tanítás.

Az intézetről Fürst Béla intézeti igazgató szí-
vesen szolgál felvilágosítással és
prospektussal.

SAJÁT MŰHELY
POLGÁRI ÁRAK

MESSINGER MANÓ SZABÓ

BUDAPEST, V.,
Nagykorona-u. 3

Állandó dús raktár
eredeti angol divat-
szövetekben

LOHR MÁRIA-KRONFUSZ

A főváros első és legrégebb csipketisztító-,
vegytisztító és kelmepestő gyári intézete.
Alapítva 1867. Telefon: József 2—37.

GYÁR ÉS FŐÜZLET: Bpest, VIII., Baross-u. 85.
FIÓKOK: II., Fő-utca 27. — IV., Eskü-út 6.,
Kecskeméti-utca 14. — VI., Andrássy-út 16.,
Teréz-Körút 39. — V., Harmincad-utca 4. —
VIII., József-Körút 2.

HUNGÁRIA

kötvények a legelőnyösebbek élet-, tűz-,
baleset-, szavatossági, betöréses lopás elleni, üveg-,
jég- és állatbiztosításoknál. — Felvilágosításokkal,
prospektusokkal és díjazánlattal szívesen szolgál a
HUNGÁRIA Általános Biztosító Részvénytársaság
igazgatósága: Budapest, VII., Károly-körút 3. sz.
és a társaság képviselői az ország minden részében.

Telefon 153-98, 2-11, 2-12. Kartellén kívül!
Részvénytőke 6,000.000 korona.
Biztonsági alapok 21,000.000 korona.

Ékszer, régiség és műtárgyak

alkalmi vétele és eladása.

Modern és régi ezüstműtárgyak nagy választékban. Vidéki rendelések pontosan eszközöltetnek.

SILBERMANN

ékszer- és régiségkereskedő

Budapest, VII., Wesselényi-utca 1.

Ékszerjavítások jutányosan elvállaltatnak.

„THOMSON“

ELEKTROTECHNIKAI VÁLLALAT
BUDAPEST, VII., WESSELÉNYI-U. 6.
CÉGTULAJDONOS: GLÜCK ARNOLD.

Gyári raktára: Modern csillároknak, minden-
nemű izzótesteknek, motorok és szellőztető-
nek, telefon és villamos jelzőkészülékeknek.
Elvállal: Házak, üzlethelyiségek és magánla-
kások villamvilágítási, erőátviteli berendezését.

Terv és költségvetés díjmentes. — Telefon 135-78.

Schlesinger Jos.

Budapest, VII., Király-utca 1.

Mindenemű templomi aranyhímzések készítése,
parochesz. Tóra-ruha, Almémor-takaró, Chuppa
stb. Iztéses, művészies kiállítás. Jutányos árak.
Rajzok, minták a részletes ajánlatok ingyen és
bérmentve.

Nagy raktár az összes zsidó rituális tárgyakból,
templomi és házi használatra. Szefer tóra, klie-
kedes, töradiszek, kina- és valódi ezüstműt. Selyem
talisz, imakönyvek stb.

Az összes zsidó irodalmi művek nagy raktára.
A Magyar Zsidó Könyvtár (szerkeszti: dr. Patai
József) kiadóhivatala. Zsidó ifjúsági és kultur-
egyesületi könyvtárak berendezése.

Telefon :
157-51.

FÜRST I.

BUDAPEST, VII.,

Károly-körút 9. sz.

Hadik-féle ház

(az udvarban).

Kép-, tükörkeret és
díszbútorgyár.

Raktár mindenemű
bel- és külföldi lécek-
ből. Mindenemű ke-
retezések a legjutányo-
sabb áron készítettnek.

HALTENBERGER BÉLA

ruhafestő-, vegytisztító és gőzmosógára

Alapítási év 1810.

KASSA.

Alapítási év 1810.

Az ország ezen régi elsőrangú gyárában
ruhák, függönyök stb. a legszebb kiví-
telben **festetnek és tisztíttatnak.** —
**Gallér és kezelő tisztítás. Külön posta-
osztály.** — Tudakozódásoknál és meg-
bízásoknál kéretik ezen lapra hivatkozni.

Nagyszebenben,
Ehrenkranz-féle hat. enged.

tan- és nevelő-intézetben

szerény díjazással felvétet-
nek saját (nyílv. joggal fel-
ruházott) népiskolánkat vagy
helybeli magyar vagy német
tannyelvi középiskolákat
látogató növendékek.

PROSPEKTUST KÍVÁNATRA KÉSZ-
SÉGGEL KÜLDÜNK.

JAKOBI G. LAJOS

ANGOL ÚRISZABÓ, BUDAPEST, PODMA-
NICZKY-UTCA 11. :: TELEFON 153—94.

Ajánl elsőrendű kivitelen, kizárólag mérték után készülő,
legújabb nyári öltönyöket és double felöltöket jutányos
árak mellett. Nagy választék a most érkezett legfino-
:: mabb angol és skót szövet-különlegességekből ::

NEWYORKI GERMANIA ÉLETBIZTOSÍTÓ TÁRS.

BUDAPEST, VIII., JÓZSEF-KÖRÚT 9

Olcsó díjak. Háborúkockázat díjmentes. Kötvények 1 év után
megtámadhatatlanok. Osztalék évenként felvehető. A bizto-
sítás második évétől kezdődőleg évenként csökkenő díjfizetés.
Díjtáblázatot és felvilágosítást ad azonnal a Vezérképviselőség.
HELYI KÉPVISELŐKET KERESÜNK.

KOLLARIT.

BÖRLEMEZ KAUCSUK COMPO-SITIOVAL BEVONT SZAGTALAN FEDÉLLEMEZ

A jelenkor legjobb fedéllemeze!
VÉGTELENÜL TARTÓS!

Gyártja:
Kollár és Társa Budapest, V., Pozsonyi-út 2/c. sz.
Törzsgyár: Kohn és Fried.

KELETI-BUDAPEST

csász. és kir. szabad. sérvkötők, orvossebési műszer és betegápoláshoz szükséges eszközök gyára

Alapítottatt 1878-ban.

Főraktár: IV. kerület, Koronaherceg-utca 17. sz.
Gyár: IV. kerület, Koronaherceg-utca 14. szám
Telefonszám: 13-76.

Orvosi sebészeti műszer, kötszer, testegyenítő gépek, mülábak, műkezek, cs. és kir. szabadalmazott sérvkötők, betegápolási és kozmetikai eszközök, utazási cikkek, mindenféle gummiárúk, légpárnák, melegítő thermophorok raktára. Nagy képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

Erzsébetvárosi (e'öb'dr. RENNERT) vízgyógyintézet

tényezőikkel, elektrofizikai eszközökkel. Kitünően bevált Neurasthenia, hysteria, impotentia (nemi gyöngeség), álmatlanság, idegzsabák, főfájás, ideges szívba, epilepsiánál, továbbá bénulások, hátgerincbajok. Gyomor- és belbántalmak. Székrekedés. Éjjeli ágybavizelés stb. — Prospektust díjtalanul küld az intézet vezető orvosa: Dr. FRANKL SAMU poliklinikai assistens.

VII., Valero-u. 4. (Erzsébet-körút, Dob-u. sarok.) Telefon 555.

A főváros legrégibb vízgyógyintézete. Főlszerelve a legmodernebb gyógy-
tényezőikkel, elektrofizikai eszközökkel. Kitünően bevált Neurasthenia, hysteria, impotentia (nemi gyöngeség), álmatlanság, idegzsabák, főfájás, ideges szívba, epilepsiánál, továbbá bénulások, hátgerincbajok. Gyomor- és belbántalmak. Székrekedés. Éjjeli ágybavizelés stb. — Prospektust díjtalanul küld az intézet vezető orvosa: Dr. FRANKL SAMU poliklinikai assistens.

Magy. kir. államvasutak menetrendje, érvényes 1914 május 1-től.

idő		h o v a		idő		h o n n a n		idő		h o v a		idő		h o n n a n	
12.05	sz. v.	Belgrád, Sofía, Saloniki	0.00	sz. v.	Berlin, Rutka	0.00	Vác	12.15	sz. v.	Vác	0.15	sz. v.	12.30	sz. v.	Vác
0.40	sz. v.	Hatvan	0.10	sz. v.	Debreczen, Szolnok	0.10	Rákospalota-Ujpest	0.30	sz. v.	Rákospalota-Ujpest	0.30	sz. v.	12.45	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
0.10	sz. v.	Wien, Grácz, Sopron	0.20	sz. v.	Kunszentmiklós-Tass	0.20	Érsekújvár, Ipolyás	0.35	sz. v.	Orsava, Bázis	0.35	sz. v.	12.55	sz. v.	Szolnok, Cegléd
0.30	sz. v.	Rutka, Berlin	0.30	sz. v.	Hatvan	0.30	Szeged, Szolnok	0.40	sz. v.	Esztérgom	0.40	sz. v.	13.10	sz. v.	Esztérgom
0.45	sz. v.	Balatonfüred, Tapolca	0.40	sz. v.	Ósijek, Tapolca	0.40	Lajosmizse, Kecskemét	0.45	sz. v.	Rákospalota-Ujpest	0.45	sz. v.	13.20	sz. v.	Üllő, Ocsa
0.50	sz. v.	Kassa, Csorba, Bártfa	0.45	sz. v.	Brassó, Arad	0.45	Wien, Páris, Ostende	0.50	sz. v.	Monor	0.50	sz. v.	13.30	sz. v.	Nagymaros
0.55	sz. v.	Ujvidék, Sarajevó	0.50	sz. v.	Saloniki, Sofía, Belgrád	0.50	Szegvár, Szatmárnémeti	0.55	sz. v.	Kománinapoly, Belgrád	0.55	sz. v.	13.40	sz. v.	Kománinapoly, Budapest
0.55	sz. v.	Kassa, Csorba	0.55	sz. v.	Törbágy	0.55	Zsola, Berlin	1.00	sz. v.	Rákospalota-Ujpest	1.00	sz. v.	13.50	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
7.00	sz. v.	Wien	0.55	sz. v.	Pécel	1.00	Nagyronbat, Wien	1.05	sz. v.	Dunakeszi-Alag	1.05	sz. v.	14.00	sz. v.	Lajosmizse
7.05	sz. v.	Arad, Brassó	1.00	sz. v.	Komárom	1.05	Orsava, Bázis	1.10	sz. v.	Bázis, Kármesbék	1.10	sz. v.	14.10	sz. v.	Márvásárhely
7.10	sz. v.	Fiume, Lajós, Róma, Pécs, Vinkovce	1.05	sz. v.	Stanislau, M.-Sziget	1.10	Nagymaros, Ipolyás	1.15	sz. v.	Nagymaros, Ipolyás	1.15	sz. v.	14.20	sz. v.	Nagymaros
7.20	sz. v.	Fehérgy. Grácz, Triest	1.10	sz. v.	Wien	1.20	Esztérgom	1.20	sz. v.	Wien, Berlin	1.20	sz. v.	14.30	sz. v.	Berlin, Zsola
7.25	sz. v.	Szerj. Przemysl, Lemberg	1.15	sz. v.	Lemberg, Poznań, Fala, Kassa	1.25	Galánta, Ipolyás	1.25	sz. v.	Rákospalota-Ujpest	1.25	sz. v.	14.40	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
7.30	sz. v.	Gödöllő	1.20	sz. v.	Nagy-Arad	1.30	Parkány-Nána	1.30	sz. v.	Esztérgom	1.30	sz. v.	14.50	sz. v.	Esztérgom
7.35	sz. v.	Belgrád, Sofía	1.25	sz. v.	Wien	1.35	Rákospalota-Ujpest	1.35	sz. v.	Wien, Berlin	1.35	sz. v.	15.00	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
7.40	sz. v.	Arad, Brassó, Bukarest	1.30	sz. v.	Fiume, Zagreb	1.40	Szatmárnémeti, Brassó	1.40	sz. v.	Rákospalota-Ujpest	1.40	sz. v.	15.10	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
7.45	sz. v.	Balatonfüred, Tapolca	1.35	sz. v.	Lemberg, Szerj., Kassa	1.45	Esztérgom	1.45	sz. v.	Budapest, Bázis	1.45	sz. v.	15.20	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
7.50	sz. v.	Munkács, Lawoczne	1.40	sz. v.	Róma, Fiume	1.50	Cegléd, Szolnok	1.50	sz. v.	Kománinapoly, Belgrád	1.50	sz. v.	15.30	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
7.55	sz. v.	Kolozsvár, Brassó	1.45	sz. v.	Gödöllő	1.55	Lajosmizse, Kecskemét	1.55	sz. v.	Páris, Wien	1.55	sz. v.	15.40	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
8.00	sz. v.	Ósijek, Bród	1.50	sz. v.	Brassó, Kolozsvár	2.00	Rákospalota-Ujpest	2.00	sz. v.	Esztérgom	2.00	sz. v.	15.50	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
8.05	sz. v.	Rutka, Berlin	1.55	sz. v.	Kunszentmiklós-Tass	2.05	Szeged	2.05	sz. v.	Nagymaros	2.05	sz. v.	16.00	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
8.10	sz. v.	Győr, Wien, Fehérgy. Grácz	2.00	sz. v.	Gödöllő	2.10	Wien, Páris	2.10	sz. v.	Kecskemét, Lajosmizse	2.10	sz. v.	16.10	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
8.15	sz. v.	M.-Sziget, Stanislau	2.05	sz. v.	Paks, Bicske	2.15	Parkány-Nána	2.15	sz. v.	Rákospalota-Ujpest	2.15	sz. v.	16.20	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
8.20	sz. v.	Bicake	2.10	sz. v.	Grácz, Fehérgy.	2.20	Esztérgom	2.20	sz. v.	Esztérgom	2.20	sz. v.	16.30	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
8.25	sz. v.	Kassa, Poprád-Felka	2.15	sz. v.	Kassa, Poprád-Felka	2.25	Kománinapoly, Belgrád	2.25	sz. v.	Kománinapoly, Belgrád	2.25	sz. v.	16.40	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
8.30	sz. v.	Kunszentmiklós-Tass	2.20	sz. v.	Bukarest, Kolozsvár	2.30	Szatmárnémeti, Brassó	2.30	sz. v.	Esztérgom	2.30	sz. v.	16.50	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
8.35	sz. v.	Balatonfüred, Tapolca	2.25	sz. v.	Hatvan	2.35	Esztérgom	2.35	sz. v.	Esztérgom	2.35	sz. v.	17.00	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
8.40	sz. v.	Nagykátán	2.30	sz. v.	Fiume, Tapolca	2.40	Cegléd, Szolnok	2.40	sz. v.	Nagymaros	2.40	sz. v.	17.10	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
8.45	sz. v.	Bicake	2.35	sz. v.	Győr	2.45	Lajosmizse, Kecskemét	2.45	sz. v.	Kecskemét, Lajosmizse	2.45	sz. v.	17.20	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
8.50	sz. v.	Gödöllő	2.40	sz. v.	Szabadka	2.50	Rákospalota-Ujpest	2.50	sz. v.	Rákospalota-Ujpest	2.50	sz. v.	17.30	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
8.55	sz. v.	Belgrád, Sofía	2.45	sz. v.	Berlin, Rutka	2.55	Szeged	2.55	sz. v.	Esztérgom	2.55	sz. v.	17.40	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
9.00	sz. v.	Arad, Bukarest	2.50	sz. v.	Bruck-N., Szombathely, Sop	3.00	Wien, Páris	3.00	sz. v.	Kománinapoly, Belgrád	3.00	sz. v.	17.50	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
9.05	sz. v.	Fehérgy. Grácz, Sopron	2.55	sz. v.	Miskolc	3.05	Galánta, Ipolyás	3.05	sz. v.	Galánta, Ipolyás	3.05	sz. v.	18.00	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
9.10	sz. v.	Fiume, Róma, Eszék	3.00	sz. v.	Triest	3.10	Rákospalota-Ujpest	3.10	sz. v.	Rákospalota-Ujpest	3.10	sz. v.	18.10	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
9.15	sz. v.	Bicake	3.05	sz. v.	Nagy-A., Dobr., Arad	3.15	Wien	3.15	sz. v.	Esztérgom	3.15	sz. v.	18.20	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
9.20	sz. v.	Kassa, Poprád-Felka	3.10	sz. v.	Budapest, Arad	3.20	Parkány-Nána	3.20	sz. v.	Esztérgom	3.20	sz. v.	18.30	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
9.25	sz. v.	Gödöllő	3.15	sz. v.	Berlin, Rutka	3.25	Rákospalota-Ujpest	3.25	sz. v.	Esztérgom	3.25	sz. v.	18.40	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
9.30	sz. v.	Belgrád, Sofía	3.20	sz. v.	Kománinapoly, Belgrád	3.30	Szatmárnémeti, Brassó	3.30	sz. v.	Esztérgom	3.30	sz. v.	18.50	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
9.35	sz. v.	Arad, Bukarest	3.25	sz. v.	Kunszentmiklós-Tass	3.35	Esztérgom	3.35	sz. v.	Esztérgom	3.35	sz. v.	19.00	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
9.40	sz. v.	Fiume, Lajós, Róma, Pécs, Vinkovce	3.30	sz. v.	Hatvan	3.40	Cegléd, Szolnok	3.40	sz. v.	Nagymaros	3.40	sz. v.	19.10	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
9.45	sz. v.	Balatonfüred, Tapolca	3.35	sz. v.	Fiume, Tapolca	3.45	Lajosmizse, Kecskemét	3.45	sz. v.	Kecskemét, Lajosmizse	3.45	sz. v.	19.20	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
9.50	sz. v.	Nagykátán	3.40	sz. v.	Győr	3.50	Rákospalota-Ujpest	3.50	sz. v.	Rákospalota-Ujpest	3.50	sz. v.	19.30	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
9.55	sz. v.	Bicake	3.45	sz. v.	Szabadka	3.55	Szeged	3.55	sz. v.	Esztérgom	3.55	sz. v.	19.40	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
10.00	sz. v.	Gödöllő	3.50	sz. v.	Berlin, Rutka	4.00	Wien, Páris	4.00	sz. v.	Kománinapoly, Belgrád	4.00	sz. v.	19.50	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
10.05	sz. v.	Belgrád, Sofía	3.55	sz. v.	Bruck-N., Szombathely, Sop	4.05	Galánta, Ipolyás	4.05	sz. v.	Galánta, Ipolyás	4.05	sz. v.	20.00	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
10.10	sz. v.	Arad, Bukarest	4.00	sz. v.	Miskolc	4.10	Rákospalota-Ujpest	4.10	sz. v.	Rákospalota-Ujpest	4.10	sz. v.	20.10	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
10.15	sz. v.	Fiume, Lajós, Róma, Pécs, Vinkovce	4.05	sz. v.	Triest	4.15	Wien	4.15	sz. v.	Esztérgom	4.15	sz. v.	20.20	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
10.20	sz. v.	Balatonfüred, Tapolca	4.10	sz. v.	Nagy-A., Dobr., Arad	4.20	Parkány-Nána	4.20	sz. v.	Esztérgom	4.20	sz. v.	20.30	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
10.25	sz. v.	Nagykátán	4.15	sz. v.	Budapest, Arad	4.25	Rákospalota-Ujpest	4.25	sz. v.	Esztérgom	4.25	sz. v.	20.40	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
10.30	sz. v.	Bicake	4.20	sz. v.	Berlin, Rutka	4.30	Szatmárnémeti, Brassó	4.30	sz. v.	Esztérgom	4.30	sz. v.	20.50	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
10.35	sz. v.	Gödöllő	4.25	sz. v.	Kománinapoly, Belgrád	4.35	Esztérgom	4.35	sz. v.	Esztérgom	4.35	sz. v.	21.00	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
10.40	sz. v.	Belgrád, Sofía	4.30	sz. v.	Kunszentmiklós-Tass	4.40	Cegléd, Szolnok	4.40	sz. v.	Nagymaros	4.40	sz. v.	21.10	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
10.45	sz. v.	Arad, Bukarest	4.35	sz. v.	Hatvan	4.45	Lajosmizse, Kecskemét	4.45	sz. v.	Kecskemét, Lajosmizse	4.45	sz. v.	21.20	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
10.50	sz. v.	Fiume, Lajós, Róma, Pécs, Vinkovce	4.40	sz. v.	Fiume, Tapolca	4.50	Rákospalota-Ujpest	4.50	sz. v.	Rákospalota-Ujpest	4.50	sz. v.	21.30	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
10.55	sz. v.	Balatonfüred, Tapolca	4.45	sz. v.	Győr	4.55	Szeged	4.55	sz. v.	Esztérgom	4.55	sz. v.	21.40	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
11.00	sz. v.	Nagykátán	4.50	sz. v.	Szabadka	5.00	Wien, Páris	5.00	sz. v.	Kománinapoly, Belgrád	5.00	sz. v.	21.50	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
11.05	sz. v.	Bicake	4.55	sz. v.	Berlin, Rutka	5.05	Galánta, Ipolyás	5.05	sz. v.	Galánta, Ipolyás	5.05	sz. v.	22.00	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
11.10	sz. v.	Gödöllő	5.00	sz. v.	Bruck-N., Szombathely, Sop	5.10	Rákospalota-Ujpest	5.10	sz. v.	Rákospalota-Ujpest	5.10	sz. v.	22.10	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
11.15	sz. v.	Belgrád, Sofía	5.05	sz. v.	Miskolc	5.15	Wien	5.15	sz. v.	Esztérgom	5.15	sz. v.	22.20	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
11.20	sz. v.	Arad, Bukarest	5.10	sz. v.	Triest	5.20	Parkány-Nána	5.20	sz. v.	Esztérgom	5.20	sz. v.	22.30	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
11.25	sz. v.	Fiume, Lajós, Róma, Pécs, Vinkovce	5.15	sz. v.	Nagy-A., Dobr., Arad	5.25	Rákospalota-Ujpest	5.25	sz. v.	Esztérgom	5.25	sz. v.	22.40	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
11.30	sz. v.	Balatonfüred, Tapolca	5.20	sz. v.	Budapest, Arad	5.30	Szatmárnémeti, Brassó	5.30	sz. v.	Esztérgom	5.30	sz. v.	22.50	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
11.35	sz. v.	Nagykátán	5.25	sz. v.	Berlin, Rutka	5.35	Esztérgom	5.35	sz. v.	Esztérgom	5.35	sz. v.	23.00	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
11.40	sz. v.	Bicake	5.30	sz. v.	Kománinapoly, Belgrád	5.40	Cegléd, Szolnok	5.40	sz. v.	Nagymaros	5.40	sz. v.	23.10	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
11.45	sz. v.	Gödöllő	5.35	sz. v.	Kunszentmiklós-Tass	5.45	Lajosmizse, Kecskemét	5.45	sz. v.	Kecskemét, Lajosmizse	5.45	sz. v.	23.20	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
11.50	sz. v.	Belgrád, Sofía	5.40	sz. v.	Hatvan	5.50	Rákospalota-Ujpest	5.50	sz. v.	Rákospalota-Ujpest	5.50	sz. v.	23.30	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
11.55	sz. v.	Arad, Bukarest	5.45	sz. v.	Fiume, Tapolca	5.55	Szeged	5.55	sz. v.	Esztérgom	5.55	sz. v.	23.40	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
12.00	sz. v.	Fiume, Lajós, Róma, Pécs, Vinkovce	5.50	sz. v.	Győr	6.00	Wien, Páris	6.00	sz. v.	Kománinapoly, Belgrád	6.00	sz. v.	23.50	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
12.05	sz. v.	Balatonfüred, Tapolca	5.55	sz. v.	Szabadka	6.05	Galánta, Ipolyás	6.05	sz. v.	Galánta, Ipolyás	6.05	sz. v.	24.00	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
12.10	sz. v.	Nagykátán	6.00	sz. v.	Berlin, Rutka	6.10	Rákospalota-Ujpest	6.10	sz. v.	Rákospalota-Ujpest	6.10	sz. v.	24.10	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
12.15	sz. v.	Bicake	6.05	sz. v.	Bruck-N., Szombathely, Sop	6.15	Wien	6.15	sz. v.	Esztérgom	6.15	sz. v.	24.20	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
12.20	sz. v.	Gödöllő	6.10	sz. v.	Miskolc	6.20	Parkány-Nána	6.20	sz. v.	Esztérgom	6.20	sz. v.	24.30	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
12.25	sz. v.	Belgrád, Sofía	6.15	sz. v.	Triest	6.25	Rákospalota-Ujpest	6.25	sz. v.	Esztérgom	6.25	sz. v.	24.40	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
12.30	sz. v.	Arad, Bukarest	6.20	sz. v.	Nagy-A., Dobr., Arad	6.30	Szatmárnémeti, Brassó	6.30	sz. v.	Esztérgom	6.30	sz. v.	24.50	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
12.35	sz. v.	Fiume, Lajós, Róma, Pécs, Vinkovce	6.25	sz. v.	Budapest, Arad	6.35	Esztérgom	6.35	sz. v.	Esztérgom	6.35	sz. v.	25.00	sz. v.	Rákospalota-Ujpest

MODERN
LEVEL-
PAPÍR-
UDONSÁ-
GOK.
PAPÍR-
ÁRUK

D **M**
Lauber Mór
PAPÍRÁRUHÁZA

BUDAPEST
FOUZELEK
VACI KÖRUTJA
TEL.: 47-37
FÜRKÜZLEK
VACI KÖRUTJA
TEL.: 86-75
HÁLMÓDUTJA
BOKSÓZTÁR
SZÁMLA 1942

**MEGHÓDÍTOTTUK
A VILÁGOT!**

GEREBEN BÉLA *titok* **ANDRÁSSY-UT 1.**

EFCO

Porosz
kőszén-
tégla a

legjobb fűtőanyag

Pongrácz és
Pongrácz
VII. Erzsébet-
körút 50.

Telefonszám
177-41
és 108-111.

EFCO

ABBAZIA

Részletes, illusztrált prospek-
tust küld a Fürdőbizottság.

gyönyörű fekvésű ten-
geri fürdő és klima-
tikus gyógyhely. ■■■■

Szezon télen, nyáron!

MARX ÉS MÉREI

tudományos műszerek gyára. • Fizikai, kémiai, természetrajzi
 műszerek. • Röntgen-készülékek. • Tudományos műszerek.

Budapest, VI., Balassa-utca 7. szám. Telefon 21-04

HOLZER

CS. ÉS KIR. UDV. ÉS KAMARAI SZÁLLÍTÓ DIVATHÁZA BUDAPEST, IV., KOSSUTH LAJOS-UTCA 9. SZÁM.

Toilettek, kosztümök, paletók, blúzok, pongyolák, kesztyűk, barisnyák, ernyők, reticülök, női fehérneműek egyszerű és elegáns kivitelben.

Neumayer Fülöp

Budapest, V. Ker., Deák Ferenc-tér 1. szám (Erzsébet-tér sarok).

Telefonszám: 11—21.

Perzsa- és Smyrna-szőnyegek. Hazai gyártmányú Moquette-plüssök, bútorszővetek, ágy és asztalterítők, függönyök és szőnyegek, továbbá kárpitos- és kocsigyártókellékek gyári raktára.

Kívánatra mintát bérmentve küldök.

„Széchenyi” Fülszervező- és tanintézet.

(Internatus). Bentlakó és bejáró tanulók számára. Magántanulóknak előkészítés. Budapest, V., Széchenyi-utca 7. sz., 1. e. Telefon 152-64.

ALKALMI AJÁNDÉKOK műtárgyakban és régiségekben STERNBERGNÉL

BUDAPEST, VI. KER., DOB-UTCA 24. SZÁM

KERBER HENRIK

BUDAPEST,
VIII., Nap-u. 29.

Alapítva 1890-ben.
Telefon: „József” 3—86.

Szörme, szőnyeg-poroló, megóvó, valamint szőnyeg-mosó, tisztító- és javítóintézet. ♦

Ablaktisztítás, lakástakarítás, padlóbeeresztés, „Tapeta” festétfal, falfestmény, Fresco-tisztítás és féregirtási vállalat. ♦ ♦ ♦

HORVÁTH V. CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA BUDAPESTEN